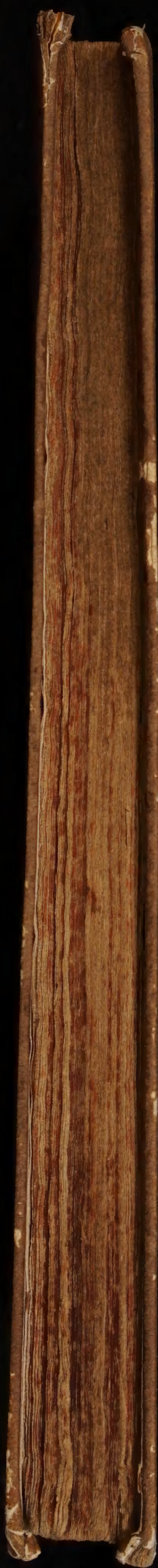
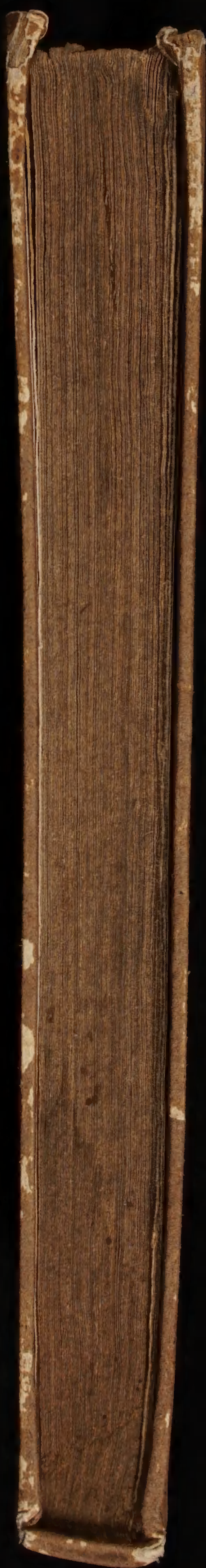
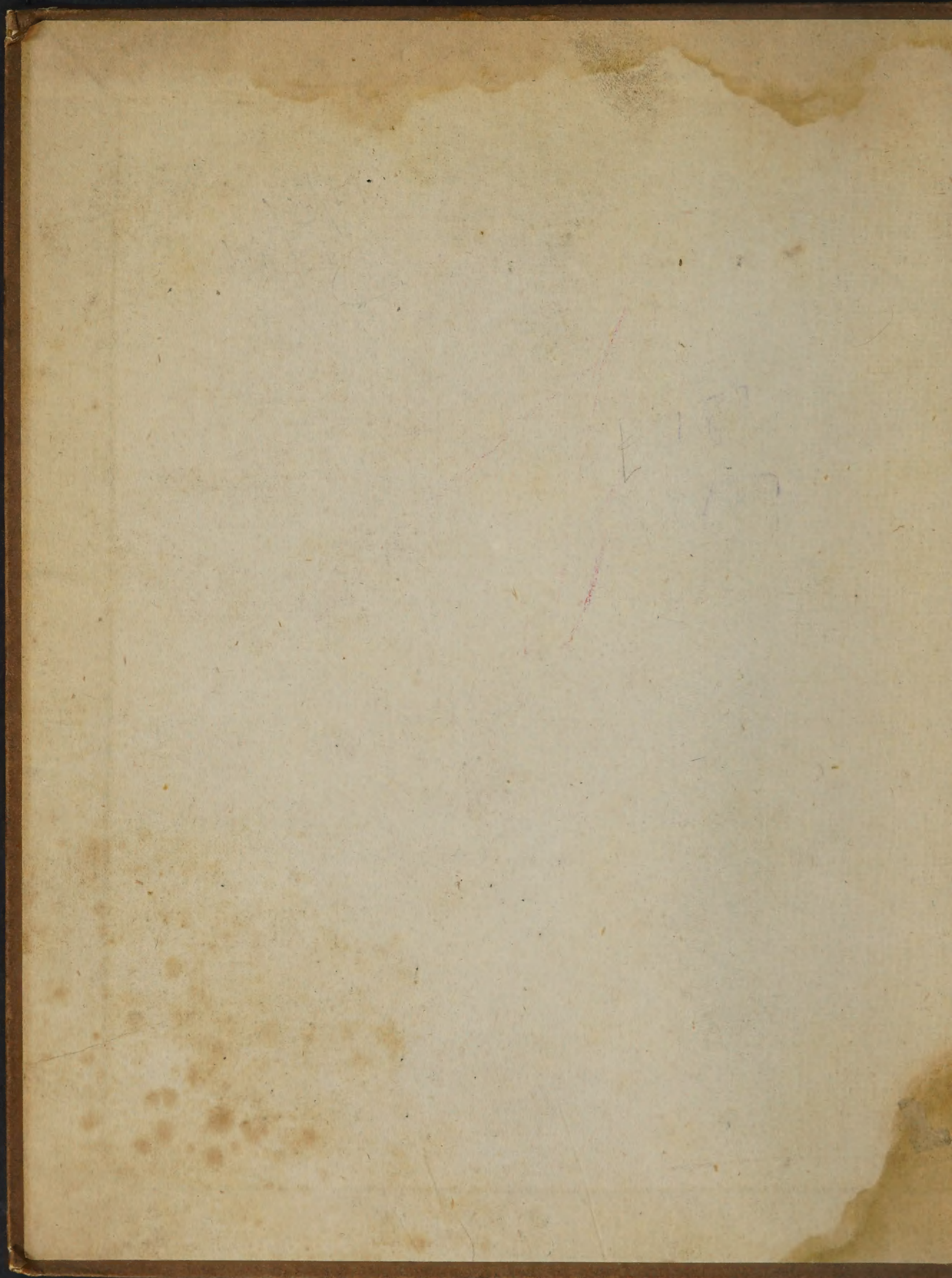
APULEIUS. APOLOGIA 1894

L. APVLEI MADAVRENSIS PHILOSOPHI PLATONICI Apologia.

ISAACVS CASAVBONVS *recensuit, Græca suppleuit,* & CASTIGATIONVM *libellum adiecit.*

Ad virum illustrem IOSEPHVM SCALIGERVM IVL. CÆS. FIL. eruditorum nostræ ætatis facile principem.

Ex typographeio Hieronymi Comelini.

M. D. XCIIII.

Viro illuſtri

IOSEPHO SCALIGERO

IVL. CÆSARIS FIL.

IS. CASAVBONVS

S. D.

RÍTNE, vir nobiliſſime, vt tu me putes otio meo abuſum, cum hiſce diebus recenſendæ huic quã tibi mitto Orationi, tẽporis aliquãtum poſui? Scis enim pater illius quàm malè apud multos audiat: quàm graues de eius Latinitate ſentẽtiæ vulgò ferantur. Quod ſi tu idem cenſes, quid aliud de me, & ea quam hîc impendi opera pronunties, niſi bonas horas malè me collocaſſe? Ego verò cum ab eo lõgè abſum, vt ita de hoc ſcripto (nam reliqua eiuidem nihil moror) exiſtimantibus aſſentiar: tum eiuſdem te mihi iudicij eſſe, nullus dubito. Niſi enim illorum opinioni accedimus, qui totius

Latinitatis fines ſex, ſeptem auctorum ſcri-
ptis contineri putant: quid eſt cur hic liber
lectione ac ſtudio noſtro indignus eſſe videa
tur? Nam equidem ſic cenſeo: poſt tempora
Antoninorũ vix quicquam aliud extare ho-
die magis πεπινωμένον, magis comtum, magis
denique Latinum. Aut dicat mihi aliquis, v-
bi maior, quàm in hoc tantulo, & eo quidem
forenſi ſcripto, eruditionis non protritæ co-
pia. quàm eleganter, quàm doctè loci hîc ali-
quot è Philoſophia tractantur? quantùm in
ſententiis acumen? quanta in dictione, vt iis
temporibus & locis, caſtitas? Non hîc mihi
quiſquam reperiat vllos τῶν νοημάτων ὄγκους & tu-
mores vanos, aut argutiolas ineptas: non vl-
las verborum ſordes: quæ maxima orationis
vitia pleriſque omnibus eius ſæculi auctori-
bus, & qui deinceps inſecuti, fato quodam
Eloquentiæ & Imperij Romani ſimul ruen-
tium, adhæſêre. At erũt fortaſſe qui non ver-
borum, ſed rerum crimina obiectent: quippe
Apologiam hanc, à famoſo olim mago pro
defenſione Magiæ ſcriptam, ab oculis cõſpe-
ctúque

ctúque noſtro eſſe reiiciendam: more multorum videlicet facient, vt ea dānent quæ nunquam legerint, ſi qui ita ſibi perſuadebunt. Nos contrà, non defenſionem hanc eſſe Magiæ, ſed grauiſſimam eiuſdem accuſationem, audenter affirmamus. Quid enim aliud hinc colligas, quàm fuiſſe omnibus ſemper ſani iudicij hominibus curioſas artes improbatas, & legibus vetitas? ni ita ſit, nunquam profectò, vt doctè ſanctiſſimus vir Auguſtinus diſputat, tanta contentione, tantóque opere id crimen, ceu omnium maximum à ſe auctor diſertiſſimus amolitum iſſet. Quamobrem dabunt, ſpero, nobis optimi & grauiſſimi viri voti noſtri veniam, quod tam eruditum antiquitatis monumentum non ita lacerum circūferri, neq; ita ἀεικέσι πληγαῖς deformari, ſemper optauerimus. Quamquā votum hoc noſtrum nihil aliud niſi votum fuiſſe, nóſq; de hac editione nunquam ante hoc tēpus, quicquam cogitaſſe, & liquidò iurare ipſi poſſumus: & nôrunt illi optimè, quorum petitu ſuſcepta mihi & nata hæc ſcriptio eſt. Nuper

adeo cum apud me eſſent amici quidam &
familiares mei, adoleſcentes has literas apprime docti, & ſuper menſam orto de huius libri mendis ſermone, oſtendiſſem iis quæ pridem inter legendum, vt fit, ad oram mei codicis adnotaueram: cęperũt vehementer à me contendere, vellem illa ipſa cũ ſtudioſis communicare. Quid multa? non ante finem orandi mei fecerunt, quàm exorarunt. Hęc ita accidiſſe, meq́; pæne inuitum, certè ἑκόντα ἀέκοντι θυμῷ horſum fuiſſe impulſum, illi ipſi amici mei, quod gaudeo, teſtimonium mihi apud te perhibebunt. Commodùm enim, vt ſpero & opto, eodem tempore & illi iſthuc appellent, & hæc noſtra in tuas manus venient. En igitur tibi Ioſephe Scaliger princeps eruditorum, paucorum dierum dicam, an horarum fœtum: quem etſi ὑπηνέμιον, auſus ſum muneri tibi mittere. Nam & geſtiebat pridẽ animus mei in te amoris atq; obſeruantiæ monumẽtum aliquod in vulgus edere: & me nunc illuſtris tui nominis patrocinio cum maximè indigere probè intelligebam. Tu ne auctoritatem

tatem defugias, per ego te nostrã amicitiam, etiam atq; etiam rogo atque obtestor. Debes hoc mihi, vir nobilissime, debes: qui tuis literis ita me nuper excitasti, ita ἐπτέρωσας vt siquid in hoc negotio confidentiùs à me sit admissum: id ego non tam meum quàm tuum iudicium secutus, peccauerim. Quæ ergo eius generis erunt, ea tu, pro diuina illa tua æquanimitate quæ me non ita pridem in ruborem dedit, excusabis: pro illa singulari eruditione, qua omnes mortales in tui admirationem rapuisti, corriges: ac, pro tuo, tuique parentis illius Sophi, more, quæ nobis aliisque sunt incomperta, nos docebis. Deus OPT. MAX. te seruet Μουσηγέτα. Vale: & proxima foetura, si vitam idem Deus, si otium concesserit, Athenæum ac Suetonium à nobis expecta.

EX LIBRO VIII. DE CIVITATE DEI D. AVRELII Augustini, capite XIX.

POSTREMÒ *ipse Apuleius nunquid apud iudices Christianos de magicis artibus accusatus est? Quas vtique sibi obiectas, si diuinas & pias esse nouerat, & diuinarũ potestatũ operibus esse congruas, nõ solùm eas confiteri debuit, sed etiã profiteri, leges culpans potius, quibus hæc prohiberentur, & damnanda putarentur, quæ haberi miranda, & veneranda oporteret. Ita enim vel sententiam suam persuaderet Iudicibus, vel si illi secundum iniquas leges saperent, eúmque talia prædicantem atque laudantem morte mulctarent, digna animæ illius dæmones dona reprehenderent: pro quorum diuinis operibus prædicandis, humanam vitam sibi adimi non timeret.*

Εἰς Ἀπυλήιον Χειλοσδώρυ·

Καὶ νοερῆς ἄφθεγκτα Λατινίδος ὄργια μούσης
Ἄζετο παπταίνων Ἀπυλήιος· ὅντινα μύστην
Αὐσονὶς ἀῤῥήτου σοφίης ἀνεθρέψατο σειρήν.

L. APV-

L. APVLEI MADAVRENSIS, PHILOSOPHI PLATONICI

Apologia.

CERTVS equidem eram, próque vero obtinebam, Maxime Claudi, quíque in conciſio eſtis, Sicinium Æmilianum, ſenem notiſſimæ temeritatis, accuſationem mei prius apud te cœptam, quàm apud ſe cogitatam, penuria criminum, ſolis conuiciis impleturum. Quippe inſimulari quiuis innocens poteſt: reuinci, niſi nocens, non poteſt. Quo ego vno præcipuè cõfiſus, gratulor medius fidius, quòd mihi copia & facultas, te iudice, obtigit, purgandæ apud imperitos Philoſophiæ, & probandi mei. Quamquam iſtæ calumniæ, vt prima ſpecie graues, ita ad difficultatem defenſionis repentinæ fuêre. Nam, vt meminiſti, dies abhinc quintus an ſextus

eſt,cùm me cauſam pro vxore mea Pudentilla aduerſus Granios agere aggreſſum,decompoſitò,nec opinantem, patroni eius inceſſere maledictis , & inſimulare Magicorum maleficiorum , ac denique necis Pontiani priuigni mei cœpêre. Quæ ego cùm intelligerem , non tam crimina iudiciô, quàm obiectamenta iurgiô prolata; vltrò eos ad accuſandum crebris flagitationibus prouocaui.Ibi verò Æmilianus,cùm te quoque acriùs motum, & ex verbis rem factam videret; quærere occepit ex diffidentiâ latibulum aliquod temeritati. Igitur Pontianum fratris ſui filium,quum paulò prius occiſum à me clamitaret : poſtquam ad ſubſcribendum compellitur,illicò oblitus eſt de morte cognati adoleſcentis,ſubitò tacens tanti criminis deſcriptionem. Tamen ne omnino deſiſtere videretur, calumniam Magiæ , quæ faciliùs infamatur quàm probatur, eam ſolùm ſibi delegit ad accuſandum. Aç ne id quidem de profeſſo audet: verùm poſtera die dat libellum,nomine priuigni mei Sicinij Pudētis admodum pueri:& aſcribit,ſe ei aſſiſtere,nouo more per aliū laceſſendi: ſcilicet vt obtentu eius ætatulæ,ipſe inſimulationis falſæ non plecteretur. Quod cùm tu ſolertiſſimè animaduertiſſes,& iccirco eum denuò iuſſiſſes proprio nomine accuſationem delatam ſuſtinere; pollicitus ita facturum , ne

ſic

ſic quidem quitus eſt. vbi vt cominus ageret propellis;etiam aduerſum te contumaciter eminus calumniis velitatur. Ita toties ab accuſandi periculo profugus,in aſſiſtendi venia perſeuerauit. Igitur & priuſquam cauſa ageretur , facile intellectu cuiuis fuit , qualisnam accuſatio futura eſſet , cuius qui fuerat profeſſor & machinator , idem fieri auctor timeret : ac præſertim Sicinius Æmilianus : qui ſi quippiam veri in me exploraſſet;numquam profectò tam contanter hominem extraneum , tot tantorúmque criminum poſtulaſſet : qui auunculi ſui teſtamentum,quod verum ſciebat , pro falſo infamarit;tanta quidem pertinacia,vt cùm Lollius Vrbicus V.C. VERVM VIDERI,ET RATVM ESSE DEBERE , de conſilio conſularium virorum pronuntiaſſet ; contra clariſſima voce iurauerit vecordiſſimus iſte tamen , illud teſtamentum fictum eſſe , adeò vt ægrè Lollius Vrbicus ab eius pernicie temperarit. Quam quidem vocem , & tua æquitate & mea innocentia fretus , ſpero in hoc quoque iudicio erupturam. Quippe qui ſciens innocentem criminatur: eò ſanè faciliùs , quòd iam vt dixi,mentiens apud præfectum Vrbis in ampliſſima cauſa cōuictus eſt. Namque peccatum ſemel, vt bonus quiſque poſtea ſollicitiùs cauet : ita qui ingenio malo eſt , confidentiùs integrat;ac iam de

cætero, quo ſæpius, eo apertius delinquit. Pudor enim, veluti veſtis, quanto obſoletior eſt, tanto incurioſius habetur. Et ideò neceſſarium arbitror pro integritate pudoris mei, priuſquam ad rem aggrediar, maledicta omnia refutare. Suſtineo enim non modò meam, verùm etiam Philoſophiæ defenſionem, cuius magnitudo vel minimam reprehenſionem proximam crimini aſpernatur: propter quod paulo priùs patroni Æmiliani multa in me propriè conficta, & alia communiter in philoſophos ficta ab imperitis, mercenaria loquacitate effutierunt. Quæ etſi poſſunt ab his futiliter blatterata ob mercedem & auctoramenta impudentiæ, deprehenſa haberi, iam conceſſo quodam more rabulis id genus, quo ferinæ ſolent linguæ ſuæ virus alieno dolori locare; attamen vel mea cauſa paucis refellenda ſunt: ne is, qui ſedulò laboro vt ne quid maculæ aut inhoneſtamẽti in me admittam, videar cuipiam, ſi quid ex friuolis præteriero, id agnouiſſe potiùs quàm cõtempſiſſe. Eſt enim pudentis animi & verecundi, vt mea opinio fert, vel falſa vituperatione grauari; cum etiam hi qui ſibi delicti alicuius conſcij ſunt, tamen cum malè audiunt, impendiò commoueantur, & obiraſcantur. quamquam exinde vt malefacere cœperunt conſueuerint malè audire. Quod ſi à cæte-

ris ſilentium eſt: tamen ipſi ſibimet conſcij ſunt, poſſe ſe meritò increpari. Enimuerò bonus & innoxius quiſque, rudis & imperitas aureis ad malè audiendum habens, & laudis aſſuetudine quanto contumeliæ inſolens, multo tanto ex animo laborat, ea ſibi immeritò dici, quæ ipſe poſsit aliis verè obiectare. Quòd ſi fortè inepta videbor, & oppidò friuola velle defendere: illis debet ea res vitio verti, quibus turpe eſt etiam hæc obiectaſſe: non mihi culpæ dari, cui honeſtum erit etiam hæc diluiſſe. Audiſti ergo paulò priùs, in principio accuſationis ita dici: *Accuſamus apud te philoſophum formoſum, & tam Græcè quam Latinè*, proh nefas! *diſertiſsimũ.* Niſi fallor enim, his ipſis verbis accuſationem mei ingreſſus eſt Tannonius Pudens, homo verè ille quidem non diſertiſſimus. Quòd vtinam tam grauia formæ & facundiæ crimina verè mihi opprobraſſet. non difficile ei reſpõdiſſem, quod Homericus Alexander Hectori:

Οὔ τι ἀπόβλητ' ἐςὶ θεῶν ἐρικύδεα δῶρα
Ὅσσα κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο.

Munera deûm glorioſiſsima nequaquam aſpernãda: quæ tamen ab ipſis tribui ſueta, multis volentibus non obtingunt. Hæc ego de forma reſpondiſſem. prætereà, licere etiam philoſophos eſſe vultu liberali. Pythagoram, qui primùm ſeſe philoſo-

phum nuncuparit, eum ſui ſæculi excellentiſſimâ formâ fuiſſe: item Zenonem illum antiquum Velia oriundum, qui primus omnium dictionem ſolertiſsimo artificio ambifariam diſſoluerit, eum quoque Zenonem longè decoriſsimum fuiſſe, vt Plato autumat. Itémque multos philoſophos ab ore honeſtiſsimos memoriæ prodi, qui gratiam corporis morum honeſtamentis ornauerunt. Sed hæc defenſio, vt dixi, aliquammultum à me remota eſt: cui, præter formæ mediocritatē, continuatio etiam litterati laboris omnem gratiam corpore deterget, habitudinem tenuat, ſuccū exorbet, colorem oblitterat, vigorem debilitat. Capillus ipſe, quem iſti aperto mendacio ad lenocinium decoris promiſſum dixêre, vides quàm non ſit amœnus ac delicatus, horrore implexus atque impeditus, ſtuppeo tormento aſſimilis, & inæqualiter hirtus, & globoſus, & congeſtus: prorſus inenodabilis diutinâ incuriâ, non modò comendi, ſed ſaltem expediendi & diſcriminandi. Satis, vt puto, crinium crimen quod illi quaſi capitale intenderunt, refutatum eſt. De eloquentia verò, ſi qua mihi fuiſſet, neque mirum, neque inuidioſum deberet videri, ſi ab ineunte æuo vnis ſtudiis litterarum ex ſummis viribus deditus, omnibus aliis ſpretis voluptatibus, ad hoc æui, haud ſciam anne ſuper omneis homines

impen-

impenſo labore, diúque noctúque, cum deſpectu & diſpendio bonę valetudinis, eam quæſiſſem. Sed nihil ab eloquentia metuant: quam ego, ſi quid omnino promoui, potius ſpero quàm præſto. Sanè quidem ſi verum eſt, quod Statium Cæcilium in ſuis poëmatibus ſcripſiſſe dicunt, *Innocentiam eloquentiam eſſe*, ego verò profiteor iſta ratione, ac præ me fero, nemini omnium de eloquentia conceſſurum. Quis enim me hoc quidem pacto eloquentior viuat? quippe qui nihil vmquã cogitaui, quod eloqui non auderem. Eundem me aio facundiſſimum: nam omne peccatum ſemper nefas habui. Eumdem diſertiſſimum: quòd nullum meum factum vel dictũ extet, de quo diſſerere publicè non poſſim. ita vt iam de verſibus diſſertabo, quos à me factos quaſi pudendos protulerunt: cùm quidem me animaduertiſti cum riſu illis ſuccenſentẽ, quòd eos abſonè & indoctè pronuntiarent. Primò igitur legerunt è Ludicris meis epiſtolium de dentifricio, verſibus ſcriptum ad quendam Calpurnianum: qui cùm aduerſum me eas litteras promeret, non vidit profectò cupiditate lædendi, ſi quid mihi ex illis fieret crimino ſum, id mihi ſecũ eſſe commune. Nam petiſſe eum à me aliquid terſui dentium, verſus teſtantur:

Calpurniane ſalue properis verſibus:

Miſi,vt petiſti,mundicinas dentium:
Nitelas oris ex Arabicis frugibus,

(Niſi fortè in eo reprehendendus ſum, quòd Calpurniano puluiſculum ex Arabicis frugibus miſerim: quem multo æquius erat, ſpurciſsimo ritu Hiberorum,vt ait Catullus, --ſua ſibi vrina
Dentem atque ruſſam pumicare gingiuam.)

Tenuem,candificum,nobilem puluiſculum,
Complanatorem tumidulæ gingiuulæ,
Conuerritorem pridianæ reliquiæ,
Ne qua viſatur tetra labes ſordium,
Reſtrictis fortè ſi labellis riſeris.

Quæſo quid habēt iſti verſus re aut verbo pudendum? quid omnino, quod philoſophus ſuum nolit videri? Vidi ego dudum vix riſum quoſdam tenentes,cùm mundicias oris videlicet, orator ille aſperè accuſaret, & dentifricium tanta indignatione pronuntiaret,quanta nemo quiſquā venenum. Quid ni?crimen haud contemnēdum philoſopho, nihil in ſe ſordidum ſinere, nihil vſpiam corporis apertum,immundum pati ac fœtulentum: præſertim os, cuius in propatulo & conſpicuo vſus homini creberrimus:ſiue ille cuipiam oſculum ferat, ſeu cum cuiquam ſermocinetur, ſiue in auditorio diſſertet, ſiue in templo preces alleget. omnem quippe hominis actum ſermo præit:qui,vt ait poë-

ta

ta præcipuus, è dentium muro proficiſcitur. Dares nunc aliquem ſimiliter grandiloquum: diceret ſuo more, cumprimis cui vlla fandi cura ſit, impenſiùs cætero corpore os colendum, quòd eſſet animi veſtibulum, & orationis ianua, & cogitationum comitium. Ego certè pro meo captu dixerim, nihil minus quàm oris illuuiem libero & liberali viro competere. Eſt enim ea pars hominis loco celſa, viſu prompta, vſu fœcunda. Nam quidem feris & pecudibus os humile, & deorſum ad pedes deiectum, veſtigio & pabulo proximum, nũquam fermè niſi mortuis, aut ad morſum exaſperatis, conſpicitur: hominis verò nihil prius tacentis, nihil ſæpius loquentis, contemplêre. Velim igitur cenſor meus Æmilianus reſpondeat, vmquam ne ipſe ſoleat pedes lauare? vel ſi id non negat, contendat maiorem curam mundiciarum pedibus, quàm dentibus impertiendam. Planè quidem, ſi quis ita vt tu Æmiliane, numquam fermè os ſuum niſi maledictis & calumniis aperiat, cenſeo, ne vlla cura os percolat, neque ille exotico puluere denteis emaculet, quos iuſtius carbone de rogo obtriuerit: neque ſaltem communi aqua perluat, quin ei nocens lingua mendaciorum & amaritudinum præminiſtra, ſemper in fœtutinis & olenticetis ſuis iaceat. Nam quæ malùm, ra-

tio eſt, linguam mundam & lotam, vocem contrà ſpurcam & tetram poſſidere? viperæ ritu, niueo denticulo atrum venenum inſpirare? Cęterùm qui ſeſe ſciat rationem prompturum neque inutilem neque iniucundam, eius meritò os, vt bono potui poculum, prælauitur. Et quid ego de homine nato diutius? Belua immanis crocodilus ille qui in Nilo gignitur, ea quoque, vti comperior, purgandos ſibi denteis innoxio hiatu præbet. Nam quòd eſt ore amplo, ſed elingui, & plerumque in aqua recluſo, multæ arundines dentibus implectuntur: eas illi, cùm egreſſus in præripia fluminis hiauit, vna ex auibus fluuialibus amica auis, iniecto roſtro ſine noxæ periculo exſcalpit. Mitto hæc. venio ad cæteros verſus, vt illi vocant, amatorios: quos tamen tam durè & ruſticè legêre, vt odium mouerent. Sed quid ad magica maleficia, quòd ego pueros Scribonij Læti, amici mei, carmine laudaui? An ideo Magus quia poëta? Quis vmquam fando audiuit tam ſimilem ſuſpicionem? tam aptam coniecturam? tam proximum argumentum? Fecit verſus Apuleius: ſi malos, crimen eſt, nec tamen id philoſophi, ſed poëtæ: ſin bonos, quid accuſas? At enim ludicros & amatorios fecit. Num ergo hæc ſunt crimina mea, & nomine erratis, qui me magiæ detuliſtis? Fecêre tamen & alij ta-

lia:

lia: & ſi vos ignoratis, apud Græcos Teius quidam, & Lacedæmonius, & Ceus, cũ aliis innumeris: & mulier Lesbia, laſciuè illa quidem, tantáque gratia, vt nobis inſolentiam linguæ ſuæ, dulcedine carminum commendet: apud nos verò, Æditus, & Portius, & Catullus: iſti quoque cum aliis innumeris. At philoſophi non fuere. Nũ igitur etiam Solonem fuiſſe ſerium virum, atque philoſophũ negabis? cuius ille laſciuiſſimus verſus eſt:

Μηρῶν ἱμείρων, καὶ γλυκερῦ στόματος.

Et quid tam petulans habent omnes verſus mei, ſi cum iſto vno contendantur? vt taceã ſcripta Diogenis cynici, & Zenonis Stoicæ ſectæ conditoris. Id genus plurima recitem denuò, vt ſciant me eorum non pigere.

Et Critias mea delicies ſit ſalua Charine,
Pax in amore meo vita tibi remanet.
Ne metuas: nam me ignis & ignis torreat vt vult:
Haſce duas flammas, dum potior, patiar.
Hoc modò ſim vobis, vnus ſibi quiſque quod ipſe eſt:
Hoc mihi vos eritis, quod duo ſunt oculi.

Recitem nunc & alios, quos illi, quaſi intemperatiſſimos, poſtremùm legêre:

Florea ſerta, meum mel, & hæc tibi carmina dono.
Carmina dono tibi, ſerta tuo genio:
Carmina, vti Critia lux hæc optata canatur,

Quæ bis ſepteno vere tibi remeat,
Serta autem, vt læto tibi tempore tempora vernent:
AEtatis florem floribus vt decores.
Tu mihi da contrà pro verno flore tuum ver,
Vt noſtra exuperes munera muneribus.
Pro implexis ſertis, complexum corpore redde:
Próque roſis, oris ſauia purpurei.
Quod ſi animum inſpires, dona & iam carmina noſtra
Cedent victa tuo dulciloquo calamo.

Habes crimen meum, Maxime, quaſi improbi comiſſatoris, de ſertis & canticis compoſitum. Hîc illud etiam reprehendi animaduertiſti, quòd cùm aliis nominibus pueri vocētur, ego eos Charinum & Critiam appellitarim. Eadem igitur opera accuſent C. Catullum, quòd Lesbiam pro Clodia nominarit: & Ticidam ſimiliter, quod quæ Metella erat, Perillam ſcripſerit: & Propertium, qui Cynthiam dicat, Hoſtiam diſſimulet: & Tibullū quod ei ſit Plania in animo, Delia in verſu: Equidem C. Lucullum, quamquam ſit Iambicus, tamen improbarim, quod Gentilem & Macedonem pueros directis nominibus carmine ſuo proſtituerit. Quanto modeſtius tandem Mantuanus poeta, qui itidem vt ego, puerum amici ſui Pollionis bucolico ludicro laudans, & abſtinēs nominum, ſeſe quidem Corydonem, puerum verò Alexin vocat? Sed

Æmilia-

Æmilianus,vir vltra Virgilianos opiliones & busequas rusticanus, agrestis quidem semper & barbarus,verùm longè austerior,vt putat, Serranis & Curiis & Fabriciis, negat id genus versus Platonico philosopho competere. Etiámne Æmiliane, si Platonis ipsius exemplo doceo factos? cuius nulla carmina extant, nisi amoris elegia: nam cæteræ omnia, credo quòd tam lepida non erant, igni deussit. Disce igitur versus Platonis philosophi in puerum Astera: si tamen tantus natu potes literas discere.

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς, Ἀστὴρ ἐμὸς, εἴθε γενοίμην
  Οὐρανὸς ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σε βλέπω.

Astra vides. vtinam fiam, mi sidus, Olympus,
  Vt multis sic te luminibus videam.

Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῷος,
  Νῦν δὲ θανὼν λάμπεις Ἕσπερος ἐν φθιμένοις.

Lucifer ante meus rutilans mortalibus Aster:
  Hesperus à fato manibus ecce nites.

Item eiusdem Platonis,in Alexin Phædrúmq; pueros,in coniuncto carmine:

Νῦν ὅτε μηδὲν Ἄλεξις ὅσον μόνον εἶφ' ὅτι καλὸς
  Ὦπται, καὶ πάντη πᾶς τις ὅπις ῥέφεται.
Θυμὲ, τί μηνύεις κυσὶν ὀς ἐον, εἶτ' ἀνιήσεις
  Ὕστερον, οὐχ οὕτω Φαῖδρον ἀπωλέσαμεν.

Dixerit hic tantum cùm nil nisi pulcer Alexis
  Extitit, & vertunt quilibet in te oculos.
Cur anime os canibus monstras, aficísque dolore

Postmodò? non Phædrum sic prius amisimus?

Et, ne plures commemorem, nouissimum versum eius de Dione Syracusano si dixero, finem faciam.

Κεῖσαι δ' εὐρυχόρῳ ἐν πατρίδι, τίμιος ἀστοῖς,
ὦ ἐμὸν ἐκμήνας θυμὸν ἔρωτι Δίων,
Ciuibus ingenti in patria laudate iaces nunc,
Qui insanum me animi reddis amore Dion.

Sed sumne ego ineptus, qui hæc etiam in iudicio? an vos potius calumniosi, qui etiam hæc in accusatione? quasi vllum specimen morum sit, versibus ludere. Catullum ita respondentem maliuolis non legistis?

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum, versiculos nihil necesse est,

Diuus Hadrianus, cùm Voconij amici sui poetæ tumulum versibus veneraretur, ita scripsit:

Lascivus versu, mente pudicus eras.

Quod nunquam ita dixisset, si forent lepidiora carmina, argumentum impudicitiæ habenda. Ipsius etiam diui Hadriani multa id genus legere me memini. Audesis igitur Æmiliane dicere, malè id fieri, quod Imperator, & Diuus, & Censor Hadrianus fecit, & factum memoriæ reliquit. Cæterùm Maximum quidquam putas culpaturũ, quod sciat Platonis exemplo à me factum? Cuius versus, quos nunc percensui, tanto sanctiores sunt, quãto apertio-

tiores:tanto pudicitius cōpoſiti,quanto ſimplicius profeſſi.Namque & id genus omnia diſſimulare& occultare,peccantis:profiteri & promulgare,ludentis eſt.Quippe natura vox innocentiæ,ſilentiũ maleficio diſtributa. Mitto enim dicere alta illa & diuina Platonica,rariſſimo cuique piorum gnara,cæterùm omnibus profanis incognita:geminam eſſe Venerem deam,proprio quamq; Amore & diuerſis amatoribus pollẽtis.Earum alteram Vulgariam, quæ ſit percita populari Amore,non modò humanis animis,verùm etiam pecuinis & ferinis ad libidinem imperitare, vt immodico trucíque perculſorum , animalium ſerua corpora complexu vincientem: alteram verò Cælitem Venerem, prædita quæ ſit optimati Amore,ſolis hominibus, & eorũ paucis curare, nullis ad turpitudinem ſtimulis vel illecebris ſectatores ſuos percellentem. Quippe eius amore non amœnum & laſciuum , ſed contra incomptum & ſerium,pulcritudine honeſtatis virtutis amatoribus ſuis cõciliare:& ſi quando decora corpora commendet, à contumelia eorum procul abſterrere.Neque enim quidquam aliud in corporum forma diligẽdum, quàm quòd admoneat diuinos animos eius pulcritudinis, quam priùs verã & ſinceram inter Deos videre.Quapropter, vt ſemper, eleganter Afranius hoc ſcriptum reliquit,

Amabit ſapiens, cupient cæteri.

Attamen ſi audire verum velis AEmiliane, vel ſi hæc intelligere vmquam potes: non tam amat ſapiens, quàm recordatur. Da igitur veniam Platoni philoſopho verſuum eius de amore, ne ego neceſſe habeam, contra ſententiam Neoptolemi Enniani, pluribus philoſophari: vel ſi tu id nõ facis, ego me facilè patiar in huiuſmodi verſibus culpari cũ Platone. Tibi autem Maxime habeo gratiam propenſam, cùm has quoque appẽdices defenſionis meæ, idcirco neceſſarias, quia accuſationi rependuntur, tam attentè audis: & ideo hoc etiam peto, quod mihi ante ipſa crimina ſupereſt, audias, vt adhuc feciſti libenter & diligenter. Sequitur enim de Speculo, longa illa & cenſoria oratio: de quo pro rei atrocitate pænè diruptus eſt Pudens, clamitans: *Habet ſpeculum philoſophus, poßidet ſpeculum philoſophus.* Vt igitur habere concedam, ne aliquid obieciſſe te credas, ſi negaro: non tamen ex eo accipi me neceſſe eſt exornari quoque ad ſpeculum ſolere. Quid enim ſi choragium thymelicum poſſiderẽ, num ex eo argumentarêre etiam vti me conſueſſe tragœdi ſyrmate hiſtrionis: crotalóue ad Trieterica Orgia, aut mimi centunculo? Nõn opinor. Nã & contrà plurimis rebus poſſeſſu careo, vſu fruor. Quod ſi neque habere vtendi argumentum eſt,

neque

neque non vtendi non habere: & ſpeculi non tam poſſeſſio culpatur, quàm inſpectio, illud etiam doceas neceſſe eſt, quando, & quibus præſentibus, in ſpeculum inſpexerim, quoniam, vt res eſt, maius piaculum decernis, ſpeculum philoſopho, quàm Cereris mũdum profano videre. Cedo nũc, etſi inſpexiſſe me fateor, quod tamen crimen eſt imaginem ſuam noſſe; eámque non vno loco conditam, ſed quoquò velis paruo ſpeculo promptam geſtare? An tu ignoras, nihil eſſe aſpectabilius homini nato, quàm formam ſuam? Equidem ſcio & filiorum cariores eſſe, qui ſimiles videntur: & publicitus ſimulacrum ſuum cuique, quod videat, pro meritis præmio tribui. Aut quid ſibi ſtatuæ & imagines variis artibus effigiatæ volunt? niſi fortè quod artificio elaboratum laudabile habetur, hoc natura oblatum culpabile iudicandum eſt: cùm ſit in ea vel magis miranda & facilitas & ſimilitudo, Quippe in omnibus manu faciundis imaginibus opera diutinò ſumitur, neq; tamẽ ſimilitudo æquè ac in ſpeculis comparet. Deeſt enim & luto vigor, & ſaxo color, & picturæ rigor, & motus omnibus, qui præcipua fide ſimilitudinem repræſentat. Cùm in eo viſitur imago mirè relata, vt ſimilis, ita mobilis, & ad omnem nutum hominis ſui morigera: eadem ſemper contemplantibus æquæua eſt, ab

ineunte pueritia,ad obeuntē ſenectam. tot ætatis vices induit, tam varias habitudines corporis participat: tot vultus eiuſdem lætantis vel dolentis imitatur. Enimuerò quòd luto fictum, vel ære infuſum,vel lapide inciſum, vel cera inuſtū, vel pigmento illitum,vel alio quopiam humano artificio adſimilatū eſt,non multa intercapedine temporis diſſimile redditur:&,ritu cadaueris, vnum vultum & immobilem poſſidet: tantum præſtat imaginis artibus ad ſimilitudinem referendum, læuitas illa ſpeculi fabra, & ſplendor opifex. Aut igitur vnius Ageſilai Lacedæmonij ſententia nobis ſequenda eſt,qui ſe neque pingi neque fingi vmquam, diffidens formæ ſuæ, paſſus eſt: aut ſi mos omnium cæterorum hominum retinendus videtur, in ſtatuis & imaginibus non repudiandis, cur exiſtimes imaginem ſuam cuique viſendam potius in lapide, quàm in argento? magis in tabula, quàm in ſpeculo? An turpe arbitraris,formam ſuam ſpectaculo aſſiduo explorare? An non Socrates philoſophus vltrò etiam ſuaſiſſe fertur diſcipulis ſuis, crebrò vt ſemet in ſpeculo contemplarentur? vti qui eorum foret pulcritudine ſibi complacitus, impendio procuraret, ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret:qui verò minus ſe commendabilem formâ putaret, ſedulò operam daret, vt

virtutis

virtutis laude turpitudinem tegeret. Adeò vir omnium ſapientiſſimus ſpeculo etiam ad diſciplinam morum vtebatur. Demoſthenem verò, primarium dicendi artificem, quis eſt qui non ſciat, ſemper ante ſpeculum, quaſi ante magiſtrum, cauſas meditatum? ita ille ſummus orator, cùm à Platone philoſopho facundiam hauſiſſet, ab Eubulide dialectico argumentationes edidiciſſet, nouiſſimam pronuntiandi congruentiam ab ſpeculo petiuit. Vtrum igitur putas maiorem curam decoris in adſeueranda oratione ſuſcipiendam rhetori iurganti, an philoſopho obiurganti? apud iudices ſorte ductos pauliſper diſceptanti, an apud omnes homines ſemper diſſerenti? de finibus agrorum litiganti, an de finibus bonorum & malorum docenti? Quid? quòd nec ob hæc debet tantummodo philoſophus ſpeculum inuiſere. Nam ſæpe oportet non modò ſimilitudinem ſuam, verùm etiam ſimilitudinis ipſius rationem conſiderare: Num, vt ait Epicurus, profectæ à nobis imagines, velut quędam exuuiæ, iugi fluore à corporibus manantes, cùm læue aliquid & ſolidum offenderunt, illiſæ reflectantur, & retro expreſſæ controuerſim reſpõdeant: an vti alij philoſophi diſputant, radij noſtri, ſeu mediis oculis proliquati, & lumini extrario mixti, atque eiuniti, vti Plato arbitratur,

ſeu tantum oculis profecti, ſine vllo foris adminiculo, vt Architas putat, ſeu intentu aëris fracti, vt Stoici rentur, cùm alicui corpori incidêre ſpiſſo & ſplendido & læui, paribus angulis, quibus inciderant, reſultent ad facies ſuas reduces: atque ita quod extrà tangunt ac viſant, id intra ſpeculum imaginentur. Videntúrne vobis debere philoſophi hæc omnia veſtigare & inquirere, & cuncta ſpecula vel vda vel ſuda ſoli videre? Quibus præter iſta quæ dixi, etiam illa ratiocinatio neceſſaria eſt, cur in planis quidem ſpeculis fermè pares obtutus & imagines videantur in tumidis verò & globoſis omnia defectiora: at contrà in cauis auctiora: vbi, & cur læua cum dexteris permutentur: quando ſe imago eodem ſpeculo tum recondat penitus, tum foras exerat: cur caua ſpecula, ſi exaduerſum Soli retineantur, appoſitum fomitem accendunt? qui fiat, vti arquus in nubibus, varij & duo Soles æmula ſimilitudine viſantur? Alia præterea eiuſdēmodi plurima, quæ tractat volumine ingēti Archimedes Syracuſanus, vir in omni quidē Geometria multum ante alios admirabili ſubtilitate: ſed haud ſciam, an propter hæc vel maximè memorandus, quòd inſpexerat ſpeculum ſæpe ac diligenter. Quem tu librum Æmiliane, ſi noſſes: ac non modò campo &

gle-

glebis,verùmetiam abaco & puluiſculo te dediſſes: mihi iſtud crede, quamquam teterrimum os tuum minimùm à Thyeſta tragico demutet,tamen profectò,diſcendi cupidine, ſpeculum inuiſeres:& aliquando,relicto aratro,mirarêre tot in facie tua ſulcos rugarum. At ego non mirer, ſi boni conſulis me de iſto diſtortiſſimo vultu tuo dicere,de moribus tuis multo truculentioribus reticere.Ea res eſt: prȩterquàm quòd non ſum iurgioſus,etiam libenter te,nuper vſque,albus an ater eſſes ignoraui. adhuc hercle non ſatis noui. Id adeò factum,quòd & tu ruſticando obſcurus es, & ego diſcendo occupatus. ita & tibi vmbra ignobilitatis à probatore obſtitit: & ego numquam ſtudui malefacta cuiuſquam cognoſcere:ſed ſemper potius duxi mea peccata tegere,quàm aliena indagare. Igitur hoc mihi aduerſum te vſuuenit, quod qui fortè conſtitit in loco lumine conluſtrato, atque eum alter è tenebris proſpectat. Nam ad eumdem modum tu quidem quid ego in propatulo & celebri agam, facilè è tenebris tuis arbitraris,cùm ipſe humilitate abdita & lucifuga,non ſis mihi mutuò conſpicuus.Ego adeò ſeruior: tu an habeas ad agrum colendum,an ipſe mutuarias operas cum vicinis tuis cambias,neque ſcio neque laboro. At tu me ſcis eadē die treis Oeæ manumiſiſſe. ídque mihi patronus tuus inter

cætera à te ſibi edita obiecit, quamquam modico prius dixerat, me vno ſeruo comite Oeam veniſſe. Quod quidem velim mihi reſpondeas,qui potuerim ex vno treis manumittere,niſi & hoc magicum eſt? Tantámne eſſe mentiendi cæcitatem dicam, an conſuetudinem? *Venit Apuleius Oeam cum vno ſeruo.* dein, pauculis verbis intergarritis: *Apuleius Oeæ vna die treis manumiſit.* Ne illud quidem credibile fuiſſet, cum tribus veniſſe, omnes liberaſſe. quod tamen ſi ita feciſſem, cur potius treis ſeruos inopiæ ſignum putares, quàm treis libertos opulentiæ? Neſcis profectò,neſcis Æmiliane, philoſophum accuſare, qui famulitij paucitatem obprobraris: quam ego gloriæ cauſa ementiri debuiſſem. quippe qui ſcirem,non modò philoſophos,quorũ me ſectatorem fero, verùm etiam Imperatores populi Romani paucitate ſeruorum gloriatos. Itáne tandem,ne hæc quidem legêre patroni tui?M.Antonium conſularem, ſolos octo ſeruos domi habuiſſe?Carbonem verò illum,qui rebus potitus eſt, vno minus? Atenim Manio Curio,tot adoreis lõgè incluto, quippe qui ter triumphum vna porta egerit: ei igitur Manio Curio,duos ſolos in caſtris calones fuiſſe? Ita ille vir de Sabinis,déque Samnitibus,déque Pyrrho triumphator pauciores ſeruos habuit,quàm triumphos. M.autem Cato nihil oppertus

pertus

pertus vt alij de ſe prædicarent, ipſe in Oratione ſcriptum reliquit, cùm in Hiſpaniam conſul proficiſceretur, treis ſeruos ſolos ex Vrbe duxiſſe: quum iam ad villam publicam venerat, parum viſum qui vteretur: iuſſiſſe duos pueros in foro de menſa emi: eos quinque in Hiſpaniam duxiſſe. Hæc Pudens ſi legiſſet, vt mea opinio eſt, aut omnino huic maledicto ſuperſediſſet: aut in tribus ſeruis multitudinem comitum philoſophi, quàm paucitatem reprehendere maluiſſet. Idem mihi etiam paupertatem obprobrauit, acceptum philoſopho crimen, & vltro profitendum. Enimuerò paupertas olim philoſophiæ vernacula eſt: frugi, ſobria, paruo potens, æmula laudis, aduerſum diuitias poſſeſſa, habitu ſecura, cultu ſimplex, conſilio beneſuada: neminem vnquàm ſuperbia inflauit, neminem impotentia deprauauit, neminem tyrannide efferauit. delicias ventris & inguinum neque vult vllas, neque poteſt. Quippe hæc & alia flagitia, diuitiarum alumni ſolent. Maxima quæque ſcelera ſi ex omni memoria hominum percenſeas, nullum in illis pauperem reperies: vbi contra haud temerè inter illuſtres viros diuites comparent. ſed quemcunque in aliqua laude miramur, eum paupertas ab incunabulis nutricata eſt. Paupertas inquam, priſca apud ſecula omnium ciuitatum

conditrix, omnium artium repertrix, omnium peccatorum inops, omnis gloriæ munifica, cunctis laudibus apud omneis nationes perfuncta. Eadem enim est paupertas apud Græcos in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminunda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta. Eadem paupertas etiã populo Rom. imperium à primordio fundauit. próque eo in hodiernum Diis immortalibus simpulo & catino fictili sacrificat. Quod si modò iudices de causa ista sederent C. Fabricius, Cn. Scipio, Manius Curius, quorum filiæ, ob paupertatem, de publico dotibus donatæ ad maritos ierunt, portãtes gloriam domesticam, pecuniam publicam: si Publicola regum exactor, & Agrippa populi reconciliator, quorum funus, ob tenueis opes, à populo Romano collatis sextantibus adornatum est: si Atilius Regulus, cuius agellus ob similem penuriam publica pecunia cultus est: si denique omnes illæ veteres prosapiæ Consulares & Censoriæ & triumphales, breui vsura lucis ad iudicium istud remissæ audirẽt: auderésne paupertatẽ philosopho exprobrare, apud tot Consules pauperes? An tibi Claudius Maximus idoneus auditor videtur ad irridendam paupertatem, quòd ipse vberem & prolixam rem familiarem sortitus est? Erras Æmiliane: & lõgè huius animi frustra es, si eum

eum ex Fortunæ indulgentia, non ex philoſophiæ cenſura metiris: ſi virum tam auſteræ ſectæ, támque diutinæ militię non putas amicitiorem eſſe coërcitæ mediocritati, quàm delicatæ opulentiæ: Fortunam, velut tunicam, magis concinnam quàm longam probare. quippe etiam ea ſi non geſtetur, & trahatur, nihilo minus quàm lacinia præpendens impedit, & præcipitat. Etenim omnibus ad vitæ munia vtendis, quidquid aptam moderationem ſupergraditur, oneri potius quàm vſui exuberat. Igitur & immodicæ diuitiæ, velut ingentia & enormia gubernacula, facilius mergunt quàm regunt: quòd habent irritam copiam, noxiam nimietatem. Quin ex ipſis opulentioribus eos potiſſimùm video laudari, qui nullo ſtrepitu, modico cultu, diſſimulatis facultatibus agunt: & diuitias magnas adminiſtrant ſine oſtentatione, ſine ſuperbià, ſpecie mediocritatis pauperum ſimiles. Quòd ſi etiam ditibus ad argumentum modeſtiæ quæritur imago quæpiam & color paupertatis, cur eius pudeat tenuiores, quòd ea non ſimulata, ſed verè fungimur? Poſſum quidem tibi & ipſius nominis controuerſiam facere: neminem noſtrûm pauperem eſſe, qui ſuperuacanea nolit, poſcit neceſſaria. quæ natura oppidò pauca ſunt. Namque is plurimum habebit, qui minimum deſiderabit. Habebit enim quátum

volet,qui volet minimum. Et iccirco diuitiæ non melius in fundis & in fœnore,quàm in ipſo hominis æſtimantur animo. qui ſi eſt auaritiâ egenus, & ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus auri ſatiabitur, ſed ſemper aliquid, antè parta vti augeat,mendicabit. Quæ quidem vera confeſſio eſt paupertatis.Omnis enim cupido acquirendi ex opinione inopiæ venit. Nec refert quàm magnũ ſit quod tibi minus eſt. Non habuit tantam rem familiarem Philus,quãtam Lælius: nec Lælius,quantam Scipio: nec Scipio,quantam Craſſus Diues: at enim nec Craſſus Diues,quantam volebat.Ita cùm omneis ſuperaret, à ſuamet auaritia ſuperatus eſt: omnibúſque potius diues viſus eſt, quàm ſibi. At contrà hi philoſophi quos cõmemoraui,non vltrà volentes quàm poterant, ſed congruentibus deſideriis & facultatibus, iurè meritóque dites & beati fuerunt. Pauper enim fis appetendi egeſtate,diues non egẽdi ſatietate. quippe qui inopia, deſiderio, opulentia, faſtidio cernuntur. Igitur Æmiliane, ſi pauperem me habere vis, prius auarum eſſe doceas neceſſe.Quòd ſi nihil in animo deeſt,de rebus extraneis quantum deſit non laboro: quarum neque laus in copia, neque culpa in penuria cõſiſtit. Sed finge hæc aliter eſſe, ac me ideo pauperem, quia mihi Fortuna diuitias inuidit, eáſque, vt fer-

mè

mè euenit, aut tutor minuit, aut inimicus eripuit, aut pater non reliquit: hoccine homini obprobrari, pauperiem, quod nulli ex animalibus vitio datur? non aquilæ, non tauro, non leoni. Equus ſi virtutibus ſuis polleat vt ſit æquabilis vector, & curſor pernix, nemo ei penuriam pabuli exprobrat: tu mihi vitio dabis, non facti vel dicti alicuius prauitatem: ſed quòd viuo gracili Lare, quòd pauciores habeo, parcius paſco, leuius veſtio, minus obſono? Atqui ego contrà, quantulacunque tibi hæc videntur multa etiam, & nimia arbitror, & cupio me ad pauciora coërcere: tanto beatior futurus, quanto collectior. Namque animi, ita vt corporis, ſanitas expedita, imbecillitas laciniosa eſt: certúmque ſignum eſt infirmitatis, pluribus indigere. Prorſus ad viuendum, velut ad natandum, is melior, qui onere liberior. Sunt enim ſimiliter etiam in iſta vitæ humanæ tempeſtate leuia ſuſtentatui, grauia demerſui. Equidem didici, ea re præcedere maximè Deos hominibus, quòd nulla re ad vſum ſui indigeant. Igitur ex nobis, cui quàm minimis opus ſit, eum eſſe Deo ſimiliorem. Proinde gratum habitum, ad contumeliam diceretis, rem familiarem mihi peram & baculum fuiſſe. quod vtinam tantus animi forem, vt præter eam ſupellectilem nihil quidquam requirerem, ſed eumdem

ornatum dignè geſtarem, quem Crates vltrò diuitiis abiectis appetiuit! Crates inquam, ſi quid credis Æmiliane, vir domi inter Thebanos proceres diues, & nobiles, amore huius habitus quem mihi obiectas, rem familiarem largam & vberem populo donauit. multis ſeruis à ſeſe remotis ſolitatem delegit: arbores plurimas & frugiferas præ vno baculo ſpreuit: villas ornatiſſimas vna perula mutauit. quam poſtea, comperta vtilitate, etiam carmine laudauit, flexis ad hoc Homericis verſibus, quibus ille Cretam inſulam nobilitat. Principium dicam, ne me hæc ad defenſionem putes confinxiſſe:

Πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ
Καλὴ καὶ πίειρα.

Cæruleo in medio quædam vrbs eſt perula ponto
Pulchra & opima.

Iam cætera tam mirifica. quæ ſi tu legiſſes, magis mihi peram, quàm nuptias Pudentillæ inuidiſſes. Peram & baculum tu philoſophis exprobrares? igitur & equitibus faleras, & peditibus clypeos, & ſigniferis vexilla, & denique triumphantibus quadrigas albas & togam palmatam. Non ſunt quidem iſta Platonicæ ſectæ geſtamina, ſed cynicæ inſignia familiæ. Verumtamen hoc Diogeni & Antiſtheni pera & baculus, quod Regibus diadema, quod Imperatoribus

peratoribus paludamentum, quod Pontificibus galerum, quod lituum Auguribus. Diogenes quidem Cynicus, cum Alexandro Magno de veritate regni certabundus, baculo vice ſceptri gloriabatur. Ipſe denique Hercules inuictus, quoniam hæc tibi vt quædam mendicabula animi ſordent, ipſe inquam Hercules luſtrator orbis, purgator ferarum, gentiū domitor: is tamē Deus cùm terras peragraret, paulo prius quàm in cælum ob virtutes aſcitus eſt, neque vna pelle veſtitior fuit, neque vno baculo comitatior. Quòd ſi hæc exempla nihili putas, ac me non ad cauſam agendam, verùm ad cenſum diſſerendum vocaſti, ne quid tu rerum mearum neſcias, ſi tamen neſcis, profiteor mihi ac fratri meo relictum à patre H S. vicies, paulo ſecus: idque à me longa peregrinatione, & diutinis ſtudiis, & crebris liberalitatibus modicè imminutum. Nam & amicorum pleriſque opem tuli, & magiſtris plurimis gratiam retuli, quorumdam etiam filias dote auxi, neque enim dubitaſſem equidem vel vniuerſum patrimonium impendere, vt adquirerem mihi, quod maius eſt, contemptum patrimonij. Tu verò Æmiliane, & id genus homines, vti tu es, inculti & agreſtes, tanti reuera eſtis, quantum habetis: vt arbor infecunda & infelix, quæ nullum fructum ex ſeſe gignit, tāti eſt in pretio, quan-

ti lignum eius in trunco. Attamen parce poſtea, Æmiliane, paupertatem cuipiam obiectare, qui nuper vſque agellum Zarathenſem, quem tibi vnicum pater tuus reliquerat, ſolus vno aſello ad tempeſtiuum imbrem, triduò exarabas. Neque enim diu eſt, cùm te crebræ mortes propinquorum immeritis hereditatibus fulſerunt: vnde tibi potius, quàm ob iſtam teterrimam faciem, Charon nomen eſt. De patria mea verò, quòd eam ſitam Numidiæ & Gætuliæ in ipſo confinio, meis ſcriptis oſtendi: ſcis quibus memet verbis profeſſus ſum, cùm Lolliano Auito c. v. præſente publicè diſſererem, Seminumidam & Semigætulum. Non video, quid mihi ſit in ea re pudendum: haud minus quàm Cyro maiori, quòd genere mixto fuit Semimedus ac Semiperſa. Non enim vbi prognatus, ſed vt moratus quiſque ſit, ſpectandum: nec qua regione, ſed qua ratione vitam viuere inierit, conſiderandum eſt. Olitori & cauponi meritò eſt conceſſum, olus & vinum ex nobilitate ſoli commendare: vinum Thaſium, olus Phliaſium. Quippe illa terræ alumna multum ad meliorem ſaporem iuuerit, & regio fœcunda, & cælum pluuium, & ventus clemens, & Sol apricus, & ſolum ſuccidum. Enimverò animo hominis extrinſecus in hoſpitium corporis immigranti, quid eſt iſtis addi vel minui ad

virtu-

virtutem vel malitiam poteſt? Quando non in omnibus gentibus varia ingenia prouenêre quam quam videantur quædam ſtultitia vel ſolertia inſigniores. Apud ſocordiſſimos Scythas, Anacharſis ſapiens natus eſt: apud Athenienſes catos, Meletides fatuus. Neque hoc eò dixi, quò me patriæ meæ pæniteret, etſi adhuc Syphacis oppidum eſſemus. quo tamen victo, ad Maſiniſſam regem conceſſimus, munere populi: ac deinceps, veteranorum militum nouo conditu, ſplendidiſſima colonia ſumus. in qua colonia patrem habui loco principe Duumviralẽ, cunctis honoribus perfunctum. Cuius ego locum in ea republ. exinde, vt participare curiam cœpi, nequaquã degener, pari ſpero honore & exiſtimatione tueor. Cur ergo illa protuli? vt mihi tu, Æmiliane, minus poſthac ſuccẽſeas, potiúsque vt veniam impertias, ſi per negligentiã fortè non elegi illud tuum Atticum Zarathe, vt in eo naſcerer. Nónne vos puditum eſt, hæc crimina tali viro audiente, tam aſſeueratè obiectare? friuola & inter ſe repugnantia ſimul promere? & vtraque tamen reprehendere? An non contraria accuſatis? peram & baculum, ob auctoritatem: carmina & ſpeculum, ob hilaritatem: vnum ſeruum, vt deparci, treis libertos, vt profuſi? præterea eloquentiam Græcam, patriam barba-

ram? Quin igitur tandem expergiſcimini, ac vos cogitatis apud Claudium Maximum dicere, apud virum ſeuerum & totius prouinciæ negotiis occupatum? Quin inquam vana hæc conuicia aufertis? quin oſtenditis, quod inſimulauiſtis, ſcelera immunia, & inconceſſa maleficia, & arteis nefandas? Cur veſtra oratio rebus flaccet, ſtrepitu viget? Aggredior enim iam ad ipſum crimen Magiæ, quod ingenti tumultu, ad inuidiam mei, accenſum, fruſtrata expectatione omnium, per neſcio quas anileis fabulas deflagrauit. Ecquandóne vidiſti Maxime, flammam ſtipula exortam, claro crepitu, largo fulgore, cito incremento? ſed enim materia leui, caduco incendio, nullis reliquiis? Hem tibi illa accuſatio iurgiis inita, verbis aucta, argumentis defecta, nullis poſt ſententiam tuam reliquiis calumniæ permãſura. quę quidem omnis Æmiliano fuit in iſto vno deſtinata, me Magum eſſe. & ideò mihi libet quærere, ab eruditiſſimis eius aduocatis, quid ſit Magus. Nam ſi, quod ego apud plurimos lego, Perſarum lingua Magus eſt, qui noſtra ſacerdos, quod tandē eſt crimen, ſacerdotem eſſe? & ritè noſſe, atq; ſcire, atque callere, leges ceremoniarum, fas ſacrorum, ius religionum! Si quidem Magia id eſt, quod Plato interpretatur θεῶν θεραπείαν, cùm commemorat, quibuſnam diſciplinis puerum regium aduleſcen-

lescentẽ Persæ imbuant. Verba ipsa diuini viri memini, quæ tu mecum Maxime recognosce, dicẽtia: δὶς ἑπτὰ δὲ γενομένων ἐτῶν τὸν παῖδα παραλαμβάνουσιν οὓς ἐκεῖνοι βασιλείους παιδαγωγοὺς ὀνομάζουσιν. εἰσὶ δὲ ἐξειλεγμένοι περσῶν οἱ ἄριστοι δόξαντες ἐν ἡλικίᾳ τέτταρες. ὅ, τε σοφώτατος, καὶ ὁ δικαιότατος, καὶ ὁ σωφρονέστατος, καὶ ὁ ἀνδρειότατος. ὧν ὁ μὲν μαγείαν τε διδάσκει τὴν Ζωροάστρου, τοῦ Ὠρομάζου· ἔστι δὲ τοῦτο θεῶν θεραπεία. διδάσκει δὲ καὶ τὰ βασιλικά· Auditísne Magiam, qui eam temerè accusatis, artem esse Diis immortalibus acceptam, colendi eos ac venerandi pergnaram, piam scilicet, & diuini scientem, iam inde à Zoroastre & Oromaze auctoribus suis nobilem, cælitum antistitam? quippe inter prima regalia docetur. nec vlli temerè inter Persas concessum est Magum esse, haud magis quàm regnare. Idem Plato in alia sermocinatione, de Zamolxi quodam Thraci generis, sed eiusdem artis viro, ita scriptum reliquit: θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν ἔφη ὦ μακάριε, ἐπῳδαῖς τισί· τὰς δ' ἐπῳδὰς τοὺς λόγους εἶναι τοὺς καλούς. Quod si ita est, cur mihi nosse non liceat vel Zamolxi bona verba, vel Zoroastri sacerdotia? Sin verò, more vulgari, eum isti propriè Magum existimant, qui communione loquendi cum Diis Immortalibus, ad omnia quæ velit incredibilia quadam vi cantaminum polleat; oppidò miror cur accusare non timuerint, quem posse tantum fatẽtur. Neque enim tam occulta & diuina potentia ca-

ueri poteſt, itidem vt cætera, Sicarium qui in iudicium vocat, comitatus venit: qui venenarium accuſat, ſcrupuloſius cibatur. qui furem arguit, ſua cuſtodit. Enimuerò qui Magum, qualem iſti dicũt, in diſcrimē capitis deducit, quibus comitibus, quibus ſcrupulis, quibus cuſtodibus perniciem cæcam & ineuitabilem prohibeat? nullis ſcilicet. & ideo id genus crimen non eſt eius accuſare, qui credit. Verùm hæc fermè communi quodam errore imperitorum Philoſophis obiectantur: vt partim eorum qui corporum cauſas meras & ſimpliceis rimantur, irreligioſos putent, eóque aiant Deos abnuere, vt Anaxagoram, & Leucippum, & Democritum, & Epicurum, cæteróſque rerum naturæ patronos: partim autem, qui Prouidentiam mundi curioſius veſtigant, & impenſius Deos celebrant, eos verò vulgò Magos nominent: quaſi facere etiam ſciant, quæ ſciant fieri: vt olim fuere Epimenides, & Orpheus, & Pythagoras, & Aſtanes. Ac dein ſimiliter ſuſpectata Empedocli Catharinæ, Socrati Dæmonion Platonis, τὸ ἀγαθόν. Gratulor igitur mihi: cùm & ego tot & tantis viris adnumeror. Cæterùm quæ ab illis ad oſtendendum crimen obiecta ſunt vana & inepta & ſimplicia, vereor ne ideo tantùm crimina putes, quod obiecta ſunt. *Cur*, inquit, *piſcium quædam genera quæſiſti*? Quaſi id cognitionis gratia

philo-

philoſopho facere non liceat, quod luxurioſo gulæ cauſa liceret? *Cur mulier libera tibi nupſit poſt annos tredecim viduitatis?* Quaſi non magis mirandum ſit, quòd tot annis non nupſerit. *Cur prius quàm tibi nuberet, ſcripſit neſcio quid in epiſtola, quod ſibi videbatur?* Quaſi quiſquam debeat cauſas alienæ ſententiæ reddere. *Atenim maior natu non eſt iuuenem aſpernata.* Igitur hoc ipſum argumentum eſt, nihil opus Magia fuiſſe, vt nubere vellet mulier viro, vidua cœlibi, maior iuniori. Iam & illa ſimilia: *Habet quiddam Apuleius domi, quod ſecretò colit.* Quaſi non id potiùs crimen ſit, quod colas non habere. *Cecidit præſente Apuleio puer.* Quid enim ſi iuuenis, quid ſi etiam ſenex adſiſtēte me corruiſſet, vel morbo corporis impeditus, vel lubrico ſoli prolapſus? Hiſcine argumētis Magiam probatis: caſu puerili, & matrimonio mulieris, & obſonio piſciū? Poſſem equidem bono periculo, vel his dictis contentus, perorare. Quoniam tamē mihi pro accuſationis longitudine largiter aquæ ſupereſt, cedò, ſi videtur, ſingula cōſideremus. Atq; ego omnia obiecta, ſeu vera, ſeu falſa ſint, nō negabo: ſed perinde atq; ſi facta ſint fatebor, vt omnis iſta multitudo, quę plurima vndique ad audiendum cōuênit, apertè intelligat, nihil in philoſophos non modò verè dici, ſed ne falsò quidem poſſe confingi, quod nō ex innocen-

tiæ fiducia, quamuis liceat negare, tamen habeant potius defendere. Primùm igitur argumēta eorum conuincam, ac refutabo nihil ea ad Magiam pertinere: deinde, etſi maximè Magus forem: tamen oſtendam, neque cauſam vllam, neq; occaſionem fuiſſe, vt me in aliquo maleficio experirentur. Ibi etiam de falſo inuidia, déq; epiſtolis mulieris perperam lectis, & nequius interpretatis, deque matrimonio meo ac Pudentillæ diſputabo. idq; à me ſuſceptum officij gratia, quàm lucri cauſa docebo. Quod quidem matrimonium noſtrum Æmiliano huic immane quanto angori, quantæque inuidiæ fuit. Inde omnis huiuſce accuſationis obeundæ ira & rabies, & denique inſania exorta eſt. Quæ ſi omnia palàm & dilucidè oſtendero, tunc denique te, Claudi Maxime, & omneis qui adſunt conteſtabor, puerum illum Sicinium Pudētem priuignum meum, cuius obtentu & voluntate à patruo eius accuſor, nuperrimè curæ meæ ereptum, poſtquam frater eius Pontianus & natu maior, & moribus melior, diē ſuum obiit, atque ita in me ac matrem ſuam nefariè efferatum non mea culpa, deſertis liberalibus ſtudiis, ac repudiata omni diſciplina, ſceleſtis accuſationis huius rudimentis, patruo Æmiliano potiùs quàm fratri Pontiano ſimilem futurum. Nunc, vt inſtitui, proficiſcar ad omnia

Æmiliani huiuſce deliramenta, orſus ab eo, quod ad ſuſpicionem Magiæ, quaſi validiſſimũ in principio dici animaduertiſti: nonnulla me piſcium genera per quoſdam piſcatores pretio quæſiſſe. Vtrum igitur horum ad ſuſpectandam Magiam valet? quod ne piſcatores mihi piſcem quęſierunt? ſcilicet ergo phrygionibus aut fabris negotium iſtud dandum fuiſſe: atque ita opera cuiuſque artis permutanda, ſi vellem calumnias veſtras vitare, vt faber mihi piſcem, vt piſcator mutuò lignum dedolaret? An ex eo intellexiſtis maleficio quæri piſciculos, quòd pretio quærebantur? Credo ſi conuiuio vellem, gratis quæſiſſem. Quin igitur etiam ex aliis pleriſque me arguitis? Nam ſæpenumero & vinum, & olus, & pomum & panem pretio mutaui. Eo pacto cupediariis omnibus famem decernis. Quis enim ab illis obſonare audebit? ſiquidem ſtatuitur, omnia edulia, quæ depenſo parantur, non cænæ, ſed Magiæ deſiderari. Quod ſi nihil remanet ſuſpicionis, neque in piſcatoribus mercede inuitatis, ad quod ſolent, ad piſcem capiundum, quos tamẽ nullos ad teſtimonium produxêre: quippe qui nulli fuerunt: neque in ipſo pretio rei venalis, cuius tamen quantitatem nullam taxauere, ne, ſi mediocre pretium dixiſſent, cõtemneretur: ſi plurimum, non crederetur: ſi in his, vt dico, nulla ſuſpicio eſt,

respondeat mihi Æmilianus, quo proximo signo ad accusationem Magiæ sit inductus. *Pisces, inquit, quæris.* Nolo negare. Sed oro te, qui pisces quærit, Magus est? Equidem non magis arbitror quàm si lepores quærerem, vel apros, vel altilia. An soli pisces habent aliquid occultum aliis, sed Magis cognitum? Hoc si scis quid sit, Magus es profectò: sin nescis, confitearis necesse est, id te accusare, quod nescis. Tam rudes vos esse omnium litterarum, omnium denique vulgi fabularum, vt ne fingere quidem possitis ista verisimiliter? Quid enim competit ad amoris ardorem accendendum, piscis brutus & frigidus, aut omnino res pelago quæsita? Nisi fortè hoc vos ad mendacium induxerit, quòd Venus dicitur pelago exorta. Audi sis Tantoni Pudens, quàm multa nescieris, qui de piscibus argumentum Magiæ recepisti. At si Virgilium legisses, profectò scisses, alia quæri ad hanc rem solere. Ille enim, quantum scio, enumerat *vittas molleis*, & *verbenas pingueis*, & *thura mascula*, & *licia discolora*: præterea *laurum fragilem*, *limum durabilem*, *ceram liquabilem*: nec minus, quæ iam in opere scripsit serio,

Falcibus & messe ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.
Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus

Et matri præreptus amor.

At tu piſcium inſimulator, longè diuerſa inſtrumenta Magis attribuis: non frontibus teneris detergenda, ſed dorſis ſquallentibus excindenda: nec fundo reuellenda, ſed profundo extrahenda: nec falcibus metenda, ſed hamis inuncanda. Poſtremò, in maleficio ille venenum nominat, tu pulmentum: ille herbas & ſurculos, tu ſquamas & oſſa: ille pratum decerpit, tu fluctum ſcrutaris. Memoraſſem tibi etiam Theocriti paria, & alia Homeri, & Orphei plurima, & ex comœdiis & tragœdiis Græcis, & ex hiſtoriis multa repetiſſem, niſi te dudum animaduertiſſem Græcam Pudentillæ epiſtolam legere nequiuiſſe. Igitur vnum etiam poëtam Latinum attingam. verſus ipſos, quos agnoſcent qui Læuium legêre:

Philtra omnia vndique eruunt.
Antipathes illud quæritur,
Trochiſcili, vngues, teniæ,
Radiculæ, herbæ, ſurculi,
Aureæ ilices, bichordilæ.
Hinnientum dulcedines.

Hæc & alia quæſiſſe me potius, quàm piſces, longè veriſimilius confinxiſſes, (his etenim fortaſſe per famam peruulgatam fides fuiſſet,) ſi tibi vlla eruditio adfuiſſet. Enimuerò piſcis ad quam rem fa-

ciat captus, niſi ad epulas coctus? cæterùm ad Magiam nihil. Quare autē videatur nihil adiutare, dicam vnde id cōiectem. Pythagoram plerique Zoroaſtri ſectatorem, ſimilitérque Magię peritum arbitrati, eum memoriæ prodiderunt, cùm animaduertiſſet proximè Metapontum, in littore Italiæ ſuæ, quam ſubſiciuam Gręciam fecerat, à quibuſdā piſcatoribus euerriculum trahi, fortunam iāctus eius emiſſe: & pretio dato, iuſſiſſe illico piſces eos qui capti tenebātur, ſolui retibus, & reddi profundo. Quos ſcilicet eum de manibus amiſſurùm non fuiſſe, ſi quid in his vtile ad Magiam comperiſſet. Sed enim vir egregiè doctus & veterum æmulator, meminerat Homerum poëtam multiſcium, vel potius cunctarum rerum adprimè peritum, vim omnem medicaminum non mari ſed terræ aſcripſiſſe: cùm de quadam ſaga ad hunc modum memorauit:

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα
Ἐσθλά, τά οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη· τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Itémque alibi carminum ſimiliter:

Ὥς ἄρα φωνήσας, πόρε φάρμακον Ἀργειφόντης
Ἐκ γαίης ἐρύσας.

Cùm tamen numquam apud eum marino aliquo & piſculento medicauit: nec Proteus faciem, nec Vlyſ-

Vlyſſes ſcrobem, nec Æolus follem, nec Helena crateram, nec Circe poculum, nec Venus cingulũ. At vos ſoli reperti eſtis ex omni memoria, qui vim herbarum, & radicum, & ſurculorum, & lapillorum, quaſi quadam colluuione naturæ, de ſummis montibus in mare transferatis, & penitus piſcium ventribus inſuatis. Igitur vt ſolebat ad Magorum cerimonias aduocari Mercurius carminum vector, & illex animi Venus, & Luna noctium conſcia, & manium potens Triuia: vobis auctoribus, poſthac Neptunus cum Salacia, & Portunus cum omni choro Nereïdum, ab æſtibus fretorum ad æſtus amorum transferentur. Dixi cur non arbitrer quidquam negotij eſſe Magis & piſcibus. Nunc, ſi videtur, credamus Æmiliano, ſolere piſces etiam ad Magicas poteſtates adiuuare. nũ ergo propterea, quicunque piſcem quærit, & ipſe Magus eſt? Eo quidem pacto, & qui myoparones quæſierit, pirata erit: & qui vectem, perfoſſor: & qui gladium, ſicarius. Nihil in rebus omnibus tam innoxium dices, quin id poſſit aliquid aliquà obeſſe: nec tam lætum, quin poſſit ad triſtitudinem intelligi. Nec tamen idcirco omnia ad nequiorem ſuſpicionem trahũtur. vt ſi thus & caſiam & myrrham, cæteróſque id genus odores funeri tantum emptos arbitreris, cùm & medicamento parentur, & ſacrificio. Cæte-

rùm eodem piſcium argumento, etiam Menelai ſocios putabis Magos fuiſſe, quos ait poëta præcipuus, flexis hamulis apud Pharum inſulam famem propulſaſſe. etiam mergos, & delphinos, & ſcyllas, tu eôdem referes: etiam gulones omneis, qui impenſo piſces pretio à piſcatoribus mercantur: etiam ipſos piſcatores, qui omnium generũ piſceis arte anquirunt. Cur ergo & tu quæris? Nolo equidem, nec neceſſarium habeo tibi dicere: ſed per te, ſi potes, ad hoc quæſiſſe me argue. Vt ſi helleborum, vel cicutam, vel ſuccum papaueris emiſſem, item alia eiuſdem modi, quorum moderatus vſus ſalutaris, ſed commixtio vel quantitas noxia eſt: quis æquo animo pateretur, ſi me per hoc veneficij arceſſeres, quòd ex illis poteſt homo occidi? Videamus tamen quæ fuerint piſcium genera, tam neceſſaria ad habẽdum, támque rara ad reperiendum, vt meritò ſtatuto præmio quærerentur. Tria omnino nominauerunt: vnum falſi, duo mentiti. Falſi, quòd leporem marinum fuiſſe dixerunt, qui alius omnino piſcis fuit: quem mihi Themiſon ſeruus noſter, medicinæ non ignarus, vt ex ipſo audiſti, vltro attulit ad inſpiciundum. nam quidem Leporem nondum etiam inuenit. Sed profiteor me quærere & cætera, non piſcatoribus modò, verùm etiam amicis meis negotio dato, quicũque minus

cogniti

cogniti generis piſcis inciderit, vt eius mihi aut formam commemorent,aut ipſum viuum: ſi id nequierint,vel mortuum oſtendant. Quamobrem id faciam,mox docebo. Mentiti autem ſunt callidiſſimi accuſatores mei, vt ſibi videntur: cùm me ad finem calumniæ confinxerunt, duas res marinas, impudicis vocabulis quæſiſſe. quas Tannonius ille,cùm vtriuſque ſexus genitalia intelligi vellet,ſed eloqui propter infantiam,cauſidicus ſummus, nequiret, multum ac diu hæſitato, tandem *virile marinum*, neſcio qua circumlocutione malè ac ſordidè nominauit. Sedenim feminal nullo pacto reperiēs munditer dicere,ad mea ſcripta confugit,quia & è quodam meo libro legit: *Interfeminium tegat, & femoris obiectu, & palmæ velamento.* Hîc etiam,pro ſua grauitate,vitio mihi vertebat, quòd me nec ſordidiora dicere honeſtè pigeret. At ego illi contrà iuſtius exprobrauerim,quòd qui eloquentię patrocinium vulgò profiteatur, etiam honeſta dictu ſordidè blatteret, ac ſæpe in rebus nequaquam difficilibus fringultiat,vel omnino obmuteſcat. Cedo enim,ſi ego de Veneris ſtatua nihil dixiſſem, neque *interfeminium* nominaſſem, quibus tandem verbis accuſaſſes crimen illud, tam ſtultitiæ quàm linguæ tuæ congruens? An quidquam ſtultius, quàm ex nominum propinquitate vim ſimilē rerum conie-

ctari? Et fortaſſean peracutè reperiſſe vobis videbamini. At quæſiſſe me fingeretis ad illecebras Magicas duo hæc marina, Veretillam, & Virginal. diſce enim nomina rerum Latina. quæ propterea variè nominaui, vt denuò inſtructus accuſes. Memento tamen tam ridiculum argumentum fore, deſiderata ad res Venereas marina obſcœna, quàm ſi dicas marinum pectinem comendo capillo quæſitum, vel aucupandis volantibus piſcem accipitrem, aut venandis apris piſcem apriculum, aut eliciendis mortuis marina caluaria. Reſpondeo igitur ad hunc veſtrum locum, non minus inſulſè quàm abſurdè commentũ, me haſce nugas marinas, & quiſquilias littoraleis neque pretio neque gratis quæſiſſe. Illud etiam præterea reſpondeo, neſciſſe vos, quid à me quæſitum fingeretis. Hæc enim friuola, quæ nominaſtis, pleràque in littoribus omnibus congeſtim & aceruatim iacent, & ſine vllius opera, quālibet leuiter motis flucticulis, vltro foras euoluuntur. Quin ergo dicitis me eadem opera pretio impenſo per plurimos piſcatores quæſiſſe de litore, conchulam ſtriatam, teſtam hebetem, calculum teretem: præterea cancrorum furcas, echinorum calyculos, lolliginum ligulas: poſtremò aſſulas, feſtucas, reſticulas, & oſtrea Pergami vermiculata: denique muſcum, & algam, & cætera maris eiecta-

menta. quæ vbique litorum ventis expelluntur, ſalo expuuntur, tempeſtate reciprocantur, tranquillo deſeruntur. Neque enim minus iſtis, quæ commemoraui, accommodari poſſunt ſimiliter ex vocabulo ſuſpiciones. Poſſe dicitis ad res Venereas ſumpta de mari ſpuria & faſcina, propter nominum ſimilitudinem, qui minus poſſit ex eodem littore calculus ad veſicam, teſta ad teſtamentum, cancer ad vlcera, alga ad querquerum? Næ tu Claudi Maxime nimis patiens vir es, & oppidò proxima humanitate, qui haſce eorum argumentationes diu herclè perpeſſus ſis. Equidem cùm hęc ab illlis quaſi grauia & inuincibilia dicerentur, illorum ſtultitiam ridebam, tuam patientiam mirabar. Cęterùm, quamobrem plurimos iam piſcis cognouerim, quorumdam adhuc neſcius eſſe nolui, diſcat Æmilianus, quoniã vſque adeò rebus meis curat. quamquam eſt iam præcipiti æuo, & occidua ſenectute, tamen ſi videtur, ſuſcipiat doctrinam, ſeram planè, & poſtumam. Legat veterum philoſophorum monumenta, tandem vt intelligat, non me primùm hæc requiſiſſe, ſed iampridem maiores meos, Ariſtotelem dico, & Theophraſtum, & Eudemum, & Lyconem, cæteróſque Platonis minores: qui plurimos libros de genitu animalium, déque victu, déque particulis, deque omni differentiâ relique-

runt. Bene, quòd apud te, Maxime, cauſa agitur, qui pro tua eruditione legiſti profectò Ariſtotelis Περὶ ζώων γενέσεως, Περὶ ζώων ἀνατομῆς, Περὶ ζώων ἱστορίας multiiuga volumina: præterea Problemata innumera eiuſdem: tum ex eadem ſecta cæterorũ, in quibus id genus varia tractantur. Quæ tanta cura conquiſita, ſi honeſtum & glorioſum fuit illis ſcribere, cur turpe ſit nobis experiri? præſertim cùm ordinatius & cohibilius, eadẽ Græcè & Latinè adnitar conſcribere, & in omnibus aut omiſſa anquirere aut defecta ſupplere? Permittite, ſi opera eſt, quædam legi de Magicis meis; vt ſciat me Æmilianus, plura, quàm putat, quærere, & ſedulò explorare. Prome tu librum ex Græcis meis, quos fortè hîc amici habuere, ſed vtiq; Naturalium Quæſtionum: atque eum maximè, in quo plura de piſcium genere tractata ſunt. Interea dum hic quærit, ego exemplum rei competens dixero. Sophocles poëta Euripidi æmulus & ſuperſtes, vixit enim ad extremam ſenectam: cùm igitur accuſaretur à filio ſuomet dementiæ, quaſi iam per ætatẽ deſiperet: protuliſſe dicitur Coloneum ſuam, peregregiam tragœdiarum, quam fortè tum in eo tempore conſcribebat: eam iudicibus legiſſe, nec quidquã amplius pro defenſione ſua addidiſſe, niſi vt audacter dementiæ cõdemnarent, ſi carmina ſenis diſplicerent. Ibi ego comperior, omnes iudices

tanto

tanto poëtæ adſurrexiſſe, miris laudibus eum tuliſſe, ob argumẽti ſolertiam, & cothurnum facundiæ: nec ita multum omnis abfuiſſe, quin accuſatorem potius demẽtiæ condẽnarent. Inueniſti tu librum? Beaſti. Cedò. enim experiamur, an & mihi poſſint in iudicio litterę meę prodeſſe. Lege pauca in principio, deinde quędã de piſcibus. At tu, interea dum legit, aquam ſuſtine.

LOCVS EX GRAECO LIBRO APVLEI NATVRALIVM QVAESTIONVM.

Audiſti Maxime, quorum pleraque ſcilicet legeras apud antiquos philoſophorum. & memento, de ſolis piſcibus hæc volumina à me cõſcripta: qui eorum coitu progignantur; qui ex limo coaleſcant; quoties & quid anni cuiuſque eorum generis feminæ ſubent, mares ſuriant; quibus membris & cauſis diſcreuerit natura viuiparos eorum & ouiparos. ita enim appello, quæ Græci ζωοτόκα καὶ ὠοτόκα. Et, ne operoſè animalium genita pergam, deinde de differentia & victu, & membris, & ætatibus, cæteríſque plurimis, ſcitu quidem neceſſariis, ſed in iudicio alienis. Pauca etiam de Latinis ſcriptis meis, ad eandem peritiam pertinentibus, legi iubebo. in quibus animaduertes, cum in eis cognitu rara, tum nomina etiam Romanis inuſitata, & in hodiernum, quod ſciam, infecta: ea tamen nomina labore meo & ſtudio ita

de Græcis prouenire, vt tamen Latina moneta percuſſa ſint. Vel dicant nobis, Æmiliane, patroni tui, vbi legerint Latinè hæc pronuntiata vocabula. de ſolis aquatilibus dicam, nec cætera animalia niſi in communibus differentiis attingam. Auſculta igitur quæ dicam. Iam me clamabis magica nomina Ægyptio vel Babylonico ritu percenſere GRAECA VOCABVLA. Poſſum etiam pergere. ſed non eſt operæ in iſtis diem terere, vt ſit mihi tempus aggredi ad cætera. hæc interim, quæ dixi, pauca recita, Latinè à me enuntiata. VERSIO SVPERIORVM GRÆCORVM VOCABVLORVM.

Vtrum igitur putas philoſopho, non ſecundum Cynicam temeritatem rudi & indocto, ſed qui ſe Platonicæ ſcholæ meminerit, vtrum ei putas turpe, ſcire iſta an neſcire? negligere, an curare? noſſe quanta ſit etiam in iſtis prouidentiæ ratio, an de Diis immortalibus matri & patri credere? Q. Ennius ædes Phagitica, quæ verſibus ſcripſit, innumerabilia piſcium genera enumerat, quæ ſcilicet curioſè cognouerat. Paucos verſus memini. eos dicam:

Omnibus vt Clypea præſtat, muſtela marina,
Mures ſunt AEni, aſt aſpra oſtrea plurima Abydi,
Mitylena eſt pecten, caproſque apud Ambracienſes
Brunduſii ſargus bonus eſt. hunc, magnus erit ſi,

Sume. Apriclum piſcem ſcito primum eſſe Tarenti.
Surrenti fac emas, glaucum Cumas apud. at quid?
Scarum præterij, cerebrum Iouis pæne ſupremi.
Neſtoris ad patriam hic capitur magnúſque bonúſque.
Melanurum, turdum, merulámque, vmbrámque marinam.
Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ
Purpura, muriculi, murex, dulces quoque echini.

Alios etiam multis verſibus decorauit, & vbi gentium quiſque eorum inueniatur oſtendit: qualiter aſſus aut iuſſulentus optimè ſapiat. nec tamen ab eruditis reprehenditur: ne ego reprehendar, qui res pauciſſimis cognitas Græcè, Latinè propriis & elegantibus vocabulis conſcribo. Cùm hoc ſatis dixi, tum aliud accipe. Quid enim tandem, ſi medicinæ neque inſtudioſus, neque imperitus, quępiam remedia ex piſcibus quæro, vt ſanè ſunt plurima, cum in aliis omnibus rebus eodem naturæ munere interſperſa atque interſeminata, tùm etiam nonnulla in piſcibus. an remedia noſſe, & ea conquirere, magi potius eſſe, quàm medici, quàm denique philoſophi putas? qui illis non ad quæſtum, ſed ad ſuppetias vſurus eſt. Veteres quidem medici etiam carmina remedia vulnerum norant, vt omnis vetuſtatis certiſſimus auctor Homerus docet: qui facit Vlixi de vulnere ſanguinem profluentem ſiſti cantamine. Nihil enim quod ſalutis ferendæ gratia

ſit,criminoſum eſt. *At enim,* inquit,*piſcem cui rei niſi malæ proſcidiſti, quem tibi Themiſon ſeruus attulit?* Quaſi verò non paulò prius dixerim, me de particulis omnium animalium,de ſitu earum, déque numero, deque cauſa conſcribere: ac libros Ἀνατομῶν Ariſtoteli & explorare ſtudio, & augere. Atque adeò miror,quòd vnum à me piſciculum inſpectũ ſciatis,cum iam plurimos qui vbicunque locorum oblati ſunt,æquè inſpexerim. præſertim quòd ego nihil clanculo,ſed omnia in propatulo ago,ac quiuis vel extrarius arbiter aſſiſtat: more hoc & inſtituto magiſtrorum meorum, qui aiunt, hominem liberum & magnificum debere,ſi queat,in primori fronte animum geſtare. Hunc adeò piſciculum, quem vos *leporem marinum* nominatis, plurimis qui aderant oſtendi. necdum etiam decerno quid vocent, niſi quæram ſanè accuratius, quòd nec apud veteres philoſophos proprietatem eius piſcis reperio. quamquam ſit omnium rariſſima,& herculè memoranda. Quippe ſolus ille, quantum ſciam, cùm ſit cætera exoſſis, duodecim numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum, in ventre eius connexa & catenata ſunt. Quod Ariſtoteles ſi ſciſſet, numquam profectò omiſiſſet ſcripto prodere: qui aſelli piſcis ſolius omnium in mediâ aluo corculum ſitum pro maximo memorauit. *Piſcem,*

inquit *proscidisti.* Hoc quis ferat philosopho crimen esse, quòd lanio vel coco non fuisset? *Piscem proscidisti.* quod crudum? id accusas? si cocto ventrem rusparer, hepetia suffoderem, ita vt apud te puerulus ille Sicinius Pudens suomet obsonio dixit, eam rem non putares accusandam? Atqui maius crimen est philosopho comesse pisceis, quàm inspicere. An hariolis licet iocinera rimari, philosopho contemplari non licebit? qui se sciat omnium animalium aruspicem, omnium Deûm sacerdotem? Hoc in me accusas, quod ego & Maximus in Aristotele miramur? cuius nisi libros bibliothecis exegeris, & studiosorum manibus extorseris, accusare me non potes. Sed de hoc pænè plura quàm debui. Nunc præterea vide, quàm ipsi sese reuincant. Aiunt, mulierem magicis artibus, marinis illecebris à me petitã eo in tempore, quo me nõ negabunt in Gætuliæ mediterrãneis montibus fuisse: vbi pisces per Deucalionis diluuia reperiantur. Quod ego gratulor nescire istos, legisse me Theophrasti quoque Περὶ δακετῶν καὶ βλητικῶν, & Nicandri, Θηριακά. Cęterùm me etiam veneficij postularent: vt qui hoc negotiũ ex lectione & æmulatione Aristoteli nactus sim: nonnihil & Platone me adhortante, qui ait, eum qui ista vestiget, φρονεῖν ἀθάνατα καὶ θεῖα αἴπερ ἀληθείας ἐφάπτηται. Nũc quoniam pisces horum

ſatis patuerunt: accipe aliud, pari quidem ſtultitia, ſed multo tanto vanius & nequius excogitatum. Scierunt & ipſi, argumētum piſcarium futile, & nihili futurum: præterea nouitatem eius ridiculam. Quis enim fando audiuit, ad maleficia Magica diſquamari & exdorſari piſceis ſolere? Potius aliquid de rebus peruulgatioribus, & iam creditis fingendum eſſet. Igitur ad præſcriptū opinionis & famæ, confinxere puerum quempiam carmine cantatum remotis arbitris, ſecreto loco, arula & lucerna, & paucis conſciis teſtibus: vbi incantatus ſit, corruiſſe: poſtea neſcientem ſui, excitatum. Nec vltra iſti quidem progredi mēdacio auſi. Etenim fabula vt impleretur, addendum etiam illud fuit, puerum eumdem multa præſagio prædixiſſe. quippe hoc emolumentum canticis accipimus, præſagium & diuinationem. Nec modò vulgi opinione, verùm etiam doctorum virorū auctoritate, hoc miraculū de pueris cōfirmatur. Memini me apud Varronē philoſophum, virum accuratiſſimè doctum atque eruditum, cùm alia huiuſmodi, tum hoc etiam legere: Trallibus de euentu Mithridatici belli Magica percontatione cōſulentibus, puerum in aqua ſimulacrum Mercurij contemplantem, quæ futura erant centum ſexaginta verſibus ceciniſſe. Itémque Fabium, cùm quingentos denarios perdidiſſet, ad

Nigi-

Nigidium consultum venisse: ab eo pueros carmine instinctos indicasse, vbi locorum defossa esset crumena, cum parte eorum: cęteri v[illegible]rent distributi: vnum etiam denarium ex eo numero habere M. Catonem philosophum. quem se à pedissequo in stipe Apóllinis accepisse Cato confessus est. Hęc & alia apud plerosque de Magicis pueris lego equidem: sed dubius sententiæ sum, dicámne fieri posse, an negem. Quamquam Platoni credam, inter Deos atque homines, naturâ & loco medias quasdam diuorum potestates intersitas, eásque diuinationes cunctas & Magorum miracula gubernare. Quin & illud mecum reputo, posse animum humanum, & puerilem præsertim, simplicémque, seu carminum auocamento, siue odorum delinimento soporari, & ad obliuionem pręsentium externari: & paulisper remota corporis memoria, redigi ac redire ad naturam suam, quæ est immortalis scilicet, & diuina: atque ita, veluti quodam sopore, futura rerum præsagire. Verumenimuerò, vt ista sese habent, si qua fides hisce rebus impertienda est, debet ille nescio qui puer prouidus, quantum ego audio & corpore decorus atque integer deligi, & animo solers, & ore facundus: vt in eo aut diuina potestas, quasi bonis ædibus, diuersetur, si dignè tamen ea pueri corpore includitur: aut ipse animus

expergitus, citò ad diuinationem ſuam redigatur: quæ ei promptè inſita, & nulla obliuione ſaucia & hebes, facilè [illegible]atur. Non enim ex omni ligno, vt Pythagoras dicebat, debet Mercurius exſculpi. Quod ſi ita eſt, nominate quis ille fuerit puer, ſanus, incolumis, ingenioſus, decorus, quem ego carmine dignatus ſim initiare. Ceterùm Thallus, quem nominaſtis, medico potius quàm Mago indiget. eſt enim miſer morbo comitiali ita infectus, vt ter aut quater die ſæpenumerò, ſine vllis cantaminibus, corruat, omniáque membra conflictationibus debilitet: facie vlceroſus, fronte & occipitio conquaſſatus, oculis hebes, naribus hiulcus, pedibus caducus. Maximus omnium Magus eſt, quo præſente Thallus diu ſteterit. ita plerumque morbo ſeu ſomno vergens inclinatur. Eum tamen vos carminibus meis ſubuerſum dixiſtis, quòd fortè me coram ſemel decidit. Conſerui eius plerique adſunt, quos exhiberi denuntiaſtis. Poſſunt dicere omnes, quid in Thallo diſpiciāt: cur nemo audeat cum eo ex eodem catino cænare, eodem poculo bibere. Et quid ego de ſeruis? vos ipſi videtis. Negate Thallum, multò prius quàm ego Oeam venirem, corruere eo morbo ſolitum, medicis ſæpenumerò oſtenſum. Negant hoc conſerui eius, qui ſunt in miniſterio veſtro? Omnium rerū cōuictum

me

me fatebor, niſi de omnium conſenſu rus diu ablegatus eſt, in longinquos agros, ne familiam contaminaret. Quod ita factum, nec ab illis negari poteſt: eò nec potuit hodie à nobis exhiberi. Nam, vt omnis iſta accuſatio temeraria & repentina fuit, nudiuſtertius nobis Æmilianus denũtiauit, vt ſeruos numero quindecim apud te exhiberemus. Adſunt quatuordecim, qui in oppido erant. Thallus ſolus rus ablegatus, vt dixi, & quidem fermè ad centeſimum lapidẽ, longè ex oculis. Thallus ſolus abeſt, ſed miſimus qui eum curriculò aduehat. Interroga Maxime, quatuordecim ſeruos, quos exhibemus, Thallus puer vbi ſit, & quàm ſaluè agat: interroga ſeruos accuſatorum meorum. non negabunt, turpiſſimum puerum corpore putri & morbidò caducum, barbarum, ruſticanũ. Bellum verò puerum elegiſtis, quem quis ſacrificio adhibeat, cuius caput contingat, quem pulcro pallio amiciat, à quo reſponſum ſperet. Vellem herculè adeſſet, tibi eum Æmiliane permiſiſſem, vt teneres ipſe, vt interrogares. Iam in media quæſtione, hic ibidem pro tribunali oculos truces in te inuertiſſet, faciem tuam ſpumabundus conſpuiſſet, manus contraxiſſet, caput ſuccuſſiſſet, poſtremò in ſinu tuo corruiſſet. Quatuordecim ſeruos quos poſtulaſti, exhibeo: cur illis ad quæſtionem nihil vteris,

vnum puerum, atque eum caducũ, requiris, quem olim abesse pariter mecum scis? Quæ alia est euidẽtior calumnia? Quatuordecim serui petitu tuo adsunt, eos dissimulas: vnus puerulus abest, eum insimulas. Postremò quid vis? puta Thallum adesse. Vis probare, eum præsente me concidisse? Vltrò confiteor. Carmine id factum dicis? hoc puer nescit: ego, non factum, reuinco. Nunc, caducũ esse puerum, nec tu audebis negare. Cur ergo carmini potius, quàm morbo attribuatur eius ruina? An euenire non potuit, vt fortè præsente me idem pateretur, quod sæpè alias multis præsentibus? Quod si magnum putarem, caducum deiicere, quid opus carmine fuit? cùm incẽsus gagates lapis, vt apud physicos lego, pulcrè & facilè hunc morbum exploraret: cuius odore etiam in venalitiis, vulgò sanitatem aut morbum venalium experiantur. Etiam orbis à figulo circumactus, non difficile eiusdem valitudinis hominẽ vertigine sui corripit: ita spectaculum rotationis, eius animum saucium debilitat: ac multò plus ad caducos consternendos figulus valet, quàm Magus. Tu frustra postulasti vt seruos exhiberem: ego nõ de nihilo postulo, vt nomines, quínam testes huic piaculari sacro adfuerint, cùm ego ruentem Thallum impellerẽ. Vnum omnino nominas puerulum illum Sicinium Pudentem, cuius

me no-

me nomine accuſas: is enim affuiſſe ſe dicit. cuius pueritia etſi nihil ad religionem ſuffragaretur, tamen accuſatio fidem derogaret. Facilius fuit Æmiliane, ac multo grauius, tete vt ipſum diceres interfuiſſe, & ex eo ſacro cœpiſſe demẽtire potiùs, quàm totum negotium, quaſi ludicrum, pueris donares. Puer cecidit, puer vidit. num etiam puer aliquis incantauit? Hîc ſatis veteratoriè Tannonius Pudens, cùm hoc quoque mẽdacium frigere, ac propè iam omnium vultu & murmure exploſum videret: vt vel ſuſpiciones quorumdam ſpe moraretur, ait pueros alios producturum, qui ſint æquè à me incantati. atque ita ad aliam ſpeciem argumenti trãſgreſſus eſt. Quod quamquam diſſimulare potui, tamen vt omnia, ita hoc quoque vltrò prouoco. Cupio enim produci eos pueros, quos ſpe libertatis audio confirmatos ad mentiendum. Sed nihil amplius dico, quàm vt producant. Poſtulo igitur & flagito, Tannoni Pudẽs, vt expleas quod es pollicitus. Cedò pueros iſtos quibus cõfiditis. produc, nomina qui ſint. mea aqua licet ad hoc vtare. Dic inquam Tannoni. quid taces? quid contaris? quid reſpectas? Quòd ſi hic neſcit quid dixerit, aut nomina oblitus eſt, at tu Æmiliane cede huc. dic quid aduocato tuo mandaueris. exhibe pueros. Quid expalluiſti? quid taces? hoccine accuſare eſt?

hoccine tantum crimen deferre?an Claudium Maximum, tantum virum, ludibrio habere, me calumnia inſectari? Quod ſi fortè patronus tuus verbo prolapſus eſt, & nullos pueros habes quos producas, ſaltem quatuordecim ſeruis, quos exhibui, ad aliquid vtere: aut cur ſiſti poſtulabas tantam familiam? Magiæ accuſans de quindecim ſeruis denuntiaſti: quòd ſi de vi accuſares, quot tandem ſeruos poſtulares? Sciunt ergo aliquid quindecim ſerui, & occultum eſt? an occultum non eſt, & Magicum eſt? Alterum horum fatearis neceſſe eſt: aut illicitum non fuiſſe in quo tot conſcios non timuerim: aut ſi illicitum fuit, ſcire tot conſcios non debuiſſe. Magia iſta, quantum ego audio, res eſt legibus delegata, iam inde antiquitùs duodecim Tabulis propter incredundas frugum illecebras interdicta. Igitur & occulta non minus, quàm tetra & horribilis, plerumque noctibus vigilata, & tenebris abſtruſa, & arbitris ſolitaria, & carminibus murmurata. cui non modò ſeruorum, verùm etiam liberorum pauci adhibentur. Et tu quindecim ſeruos vis interfuiſſe? Nuptiæ ne illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, an conuiuium tempeſtiuum? Quindecim ſerui ſacrum Magicum participant, quaſi Quindecimuiri ſacris faciundis creati. Cui tamen rei tot numero adhibuiſſem,

ſem, ſi conſcientiæ nimis multi ſunt? Quindecim liberi homines, populus eſt: totidem ſerui, familia: totidem vincti, ergaſtulum. An adiutorio multitudo eorum neceſſaria fuit, qui diutinè hoſtias luſtraleis tenerent? At nullas hoſtias niſi gallinas nominaſtis. An vt grana thuris numerarent? an vt Thallum proſternerent? Mulierem etiam liberam perductam ad me domum dixiſtis, eiuſdem Thalli valitudinis: quam ego pollicitus ſim curaturum: eam quoque incantatam à me corruiſſe. Vt video, vos palæſtritam, non Magum accuſatum veniſtis: ita omnis qui me acceſſerint, dicitis cecidiſſe. Negauit tamen quærente te Maxime, Themiſon medicus, à quo mulier ad inſpiciendum perducta eſt, quidquam vltra paſſam: niſi quæſiſſe me, Ecquid illi aures obtinnirent, & vtra earum magis: vbi reſponderit, dextram ſibi aurem nimis inquietam, confeſtim deceſſiſſe. Hîc ego Maxime quamquam ſedulò impræſentiarum à laudibus tuis tempero, necubi tibi ob cauſam iſtam videar blãditus, tamen ſolertiam tuam in percõtando nequeo quin laudem. Dudum enim cùm agitarentur hæc, & illi incantatam mulierem diceret, medicus qui adfuerat abnueret, quæſiſti tu nimis quàm prudenter, quòd mihi emolumentũ fuerit incantandi? reſponderunt, vt mulier rueret. Quid deinde? mortua eſt?

inquis:negarunt. Quid ergo dicitis? quod Apuleij commodum,si ruiſſet?ita enim pulchrè ac perſeueranter tertiò quæſiuiſti, vt qui ſcires omnium factorum rationes diligentius examinandas, ac ſæpius cauſas quæri, facta concedi: eóque etiam patronos litigatorum cauſidicos nominari,quòd cur quæque facta ſint,expediant. Cæterùm negare factum,facilis res eſt, & nullo patrono indiget: rectè factũ vel perperam,docere, id verò multo arduum & difficile eſt. Fruſtra igitur, an factum ſit, quæritur, quòd nullam malam cauſam habuit vt fieret. Ita facti reus, apud bonum iudicem ſcrupulo quæſtionis liberatur, ſi nulla fuit ei ratio peccandi. Nunc quoniam neque incantatam,neque proſtratam mulierem probauerunt, & ego non nego petitu medici à me inſpectam, dicam tibi Maxime, cur illud de aurium tinnitu quæſierim, non tam purgandi mei gratia in ea re quam tu iam præiudicaſti neque culpæ neque crimini confinem, quàm vt ne quid auribus tuis & doctrinæ tuæ congruens reticuerim. Dicam igitur quàm breuiſſimè potero. etenim admonendus es mihi, non docendus. Plato philoſophus in illo præclariſſimo Timęo cæleſti quadam facundia vniuerſum Mundum molitus,poſtquam de noſtri quoque animi trinis poteſtatibus ſolertiſſimè diſſeruit,& cur quæque membra

bra nobis diuina prouidentia fabricata ſint, aptiſſimè demonſtrauit : cauſam morborum omnium trifariam percenſet. Primam cauſam primordiis corporis attribuit: ſi ipſæ elementorum qualitates, humida & frigida, & his duæ aduerſæ non congruant. id adeò euenit, cùm quæpiam earum modo exceſſit, aut loco demigrauit. Sequens cauſa morborum ineſt in eorum vitio, quæ iam concreta ex ſimplicibus elementis, vna tamen ſpecie coaluerunt : vt eſt ſanguinis ſpecies, & viſceris, & oſſis & medullæ, porrò illa quæ ex hiſce ſingularibus mixta ſunt. Tertiò, in corpore concrementa varij fellis, & turbidi ſpiritus, & pinguis humoris, nouiſſima ægritudinum incitamenta ſunt. Quorum è numero præcipua ſit materia morbi comitialis, de quo dicere exorſus ſum, cùm caro in humorem craſſum & ſpumidum inimico igni conliqueſcit, & ſpiritu indidem parto ex candore compreſſi aëris albida & tumida tabes fluit. Ea namque tabes, ſi foras corporis proſpirauit, maiore dedecore quàm noxa diffunditur. Pectoris enim primorem cutim vitiligine inſignit, & omnimodis maculationibus conuariat. ſed cui hoc vſu venerit, numquam poſtea comitiali morbo attentatur. Ita ægritudinem animi grauiſſimam, leui turpitudine corporis compēſat. Enimuerò ſi pernicio-

ſa illa albedo intus cohibita, & bili atræ ſociata, venis omnibus fures peruaſit: deinde ad ſummum caput viam molita, dirum fluxum cerebro immiſcuit; illico regalem partem animi debilitat, quæ ratione pollens, verticem hominis velut arcem & regiam inſedit. Eius quippe diuinas vias & ſapientes meatus obruit & obturbat. quod facit minore pernicie per ſoporem; cum potu & cibo plenos comitialis morbi prænuntia ſtrangulatione modicè angit. Sed ſi vſque adeò aucta eſt, vt etiam vigilantium capiti offundatur: tum verò repentino mentis nubilo obtorpeſcunt, & moribundo corpore ceſſante animo cadunt. Eum noſtri non modò maiorem & comitialem, verùm etiam diuinum morbum, ita vt Græci ἱερὰν νόσον, verè nuncuparunt. videlicet quòd animi partem rationalem, quæ longè ſanctiſſima eſt, eam violet. Agnoſcis Maxime rationem Platonis, quantum potui pro tempore perſpicuè explicatam. cui ego fidem arbitratus, cauſam diuini morbi eſſe, cùm illa peſtis in caput redundauit: haudquaquam videor de nihilo percõtatus, an eſſet mulieri illi caput graue, ceruix torpens, tempora pulſata, auris ſonora. Et cæterum, quòd dextræ auris crebriores tinnitus fatebatur, ſignum erat morbi penitus adacti. Nam dextera corporis validiora ſunt. eóq; minus ſpei ad ſanita-

ſanitatem relinquunt, cùm & ipſa ægritudini ſuccumbũt. Ariſtoteles adeò in Problematis ſcriptum reliquit, quibus æquè caducis à dextero morbus occipiat, eorum eſſe difficiliorẽ medelam. Longum eſt, ſi velim Theophraſti quoque ſententiam de eodem morbo recenſere. eſt enim etiam eius egregius liber *De caducis.* Quibus tamen in alio libro, quem *De non videntibus animalibus* conſcripſit, remedio eſſe ait exuuias ſtellionum, quas velut ſenium, more cæterorum ſerpentium, temporibus ſtatutis exuant: ſed niſi confeſtim eripias, malignóne præſagio, an naturali adpetentia, illico conuertuntur, & deuorant. Hęc idcirco commemoraui, nobilium philoſophorum diſputata, ſimul & libros ſedulò nominaui, nec vllum ex medicis aut poëtis volui attingere, vt iſti deſinant mirari, ſi philoſophi ſuapte doctrina cauſas morborum & remedia nouerunt. Igitur cùm ad inſpiciendum mulier ægra, curationis gratiâ, ad me perducta ſit, atque hoc, & medici confeſſione qui adduxit, ad meam ratiocinationem rectè factum eſſe conueniat: aut conſtituant, Magi & malefici hominis eſſe, morbis mederi: aut ſi hoc dicere non audent, fateantur ſe in puero & muliere caducis vanas & prorſus caducas calumnias intendiſſe. Imò enim, ſi audire verum velis Æmiliane, tu potiùs caducus,

qui iam tot calumniis cecidiſti. Neq; enim grauius eſt corpore quàm corde collabi:pede potiùs quàm mente corruere:in cubiculo deſpui, quàm in iſto ſplendidiſſimo cœtu deteſtari. At tu fortaſſe te putas ſanum, quòd non domi cõtineris, ſed inſaniam tuam, quoquò te duxerit, ſequeris. Atqui ſi contendere vis furorem tuum cum Thalli furore; inuenies non permultum intereſſe : niſi quod Thallus ſibi, tu etiam aliis furis. Cæterùm Thallus oculos torquet, tu veritatem : Thallus manus contrahit, tu patronos: Thallus pauimentis illiditur, tu tribunalibus. Poſtremò ille quidquid agit, in ægritudine facit, ignorans peccat: at tu, miſer, prudens & ſciens delinquis : tanta vis morbi te inſtigat. falſum pro vero inſimulas, infectũ pro facto criminaris. quẽ innocentem liquidò ſcis, tamen accuſas vt nocentem. Quin etiam, quod præterij, ſunt quæ fatearis neſcire : & eadem rurſus, quaſi ſcias, criminaris. Ais enim, me habuiſſe quædam ſudariola inuoluta apud Lareis Pontiani. Ea inuoluta quæ & cuiuſmodi fuerint, neſciſſe te cõfiteris: neque præterea quemquam eſſe qui viderit. tamen illa contendis inſtrumenta Magiæ fuiſſe. Nemo tibi blandiatur Æmiliane. Non eſt in accuſando verſutia, ac ne impudẽtia quidem, ne tu arbitreris. Quid igitur? furor infelix acerbi animi, & miſera inſania

crudæ

crudæ ſenectutis. His enim pænè verbis cum tam graui & perſpicaci iudice egiſti : *Habuit Apuleius quæpiam linteolo inuoluta apud Lareis Pontiani. hæc quoniam ignoro quæ fuerint, idcirco Magica fuiſſe contendo. crede igitur mihi quod dico, quia id dico quod neſcio.* O pulcra argumenta, & apertè crimen reuincentia! Hoc fuit, quoniam quid fuerit ignoro. Solus repertus es Æmiliane, qui ſcias etiam illa quæ neſcis. Tantum ſuper omneis ſtultitiâ euectus es. quippe qui ſolertiſſimi & acerrimi philoſophorum fuerũt, ne iis quidem confidendum eſſe aiunt, quæ videmus. At tu de illis quoque affirmas, quæ neque cõſpexiſti vmquam, neque audiſti. Pontianus ſi viueret, atque eũ interrogares quæ fuerint in illo inuolucro; neſcire ſe reſponderet. Libertus etiam ille qui claues eius loci in hodiernum habet, & à vobis ſtat, numquàm ſe ait inſpexiſſe : quamquam ipſe aperiret, (vt pote promus librorum qui illic erant conditi,) pænè quotidie, & clauderet: ſæpe nobiſcum, multo ſæpius ſolus intraret, linteum in menſa poſitum cerneret, ſine vllo ſigillo, ſine vinculo. Quid ni enim? Magicæ res, in eo occultabantur: eò negligentiùs adſeruabam. Sed enim liberè ſcrutandum & inſpiciendum, ſi liberet, etiam auferendum, temerè exponebam, alienæ cuſtodiæ commendabam, alieno arbitrio permittebam. Quid igitur

impræſentiarum vis tibi credi, quod ne Pontianus quidem ſciret,qui indiuiduo contubernio mecum vixit, id te ſcire,quem numquam viderim niſi pro tribunali? An quòd libertus aſſiduus,cui omnis facultas inſpiciendi fuit,quòd is libertus nõ viderit, te, qui numquam eò acceſſeris, vidiſſe? denique vt quod nõ vidiſti,id tale fuerit,quale dicis? Atqui ſtulte, ſi hodie illud ſudariolum tu intercepiſſes, quidquid ex eo promeres,ego Magicum negarem. Tibi adeò permitto,finge quiduis,reminiſcere,excogita, quod poſſit Magicum videri: tamen de eo tecum decertarem. aut ego ſubiectum dicerem, aut remedio acceptum, aut ſacro traditum, aut ſomnio imperatum. Mille alia ſunt, quibus poſſem more cõmuni & vulgatiſſima obſeruationum conſuetudine verè refutare. Nunc id poſtulas, vt quod deprehenſum & detentum, tamen nihil me apud bonum iudicem læderet, id inani ſuſpicione incertum & incognitum condemnet. Haud ſciam, an rurſus vt ſoles, dicas: *Quid ergo illud fuit, quod linteo tectum, apud Lareis potiſsimũ depoſuiſti?* Ita ne eſt Æmiliane? ſic accuſas, vt omnia à reo percontêre, nihil ipſe adferas cognitum. *Quamobrem piſceis quæris? Cur ægram mulierem inſpexiſti? quid in ſudario habuiſti inſutum?* Accuſatum an interrogatum veniſti? Si accuſatum, tute argue quæ dicis: ſi interro-

terro-

terrogatum , noli præiudicare quid fuerit , quod ideò te neceſſe eſt interrogare , quia neſcis. Cæterùm hoc quidem pacto omneis homines rei conſtituentur: ſi ei qui nomen cuiuſpiā detulerit, nulla neceſſitas ſit probandi, omnis contrà facultas percōtandi. Quippe omnibus ſicut fortè negotiū Magiæ faceſſitur, quidquid omnino egerint, obiicietur. Votū in alicuius ſtatuę femore aſſignaſti: igitur Magus es: aut cur ſignaſti ? Tacitas preces in templo Deis allegaſti ? igitur Magus es : aut quid optaſti? Contrà, nihil in templo precatus es : igitur Magus es: aut cur Deos non rogaſti ? Similiter ſi poſueris donū aliquod, ſi ſacrificaueris, ſi verbenam ſumpſeris. Dies me deficiet, ſi omnia velim perſequi, quorum rationem ſimiliter calumniator flagitabit. præſertim quod conditum cunque , quod obſignatum, quod incluſum domi adſeruatur, id omne eodem argumento Magicum dicetur: aut è cella promptuaria in forū atque in iudicium proferetur. Hæc quanta ſint, & cuiuſmodi , Maxime, quantúſque campus calumniis hoc Æmiliani tramite aperiatur, quantíque ſudores innocentibus hoc vno ſudariolo adferantur, poſſem equidem pluribus diſputare. ſed faciam quod inſtitui. etiam quod non neceſſe eſt confitebor: & interrogatus ab Æmiliano reſpondebo. Interrogas Æmiliane

quid in ſudario habuerim. at ego, quamquam omnino poſitum vllum ſudarium meum in bibliotheca Pontiani poſſim negare, tamē Maxime fuiſſe concedam: cùm habeam dicere, nihil in eo inuolutum fuiſſe: quæ ſi dicam, neque teſtimonio aliquo, neque argumento reuincar. Nemo enim qui attigerit eſt: vnus libertus, vt ais, qui viderit: tamen inquam, per me licet fuerit repertiſſimū. ſic enim, ſi vis, arbitrare: vt olim Vlixis ſocij theſaurum reperiſſe arbitrati ſunt, cùm vtrem ventoſiſſimum manticularentur. Vin dicam, cuiuſmodi illas res in ſudario obuolutas, Laribus Pontiani commendarim? Mos tibi geretur. Sacrorum pleraque initia in Græcia participaui. Eorum quædam ſigna & monumenta tradita mihi à ſacerdotibus ſedulò conſeruo. Nihil inſolitum, nihil incognitum dico: vel vnius Liberi patris ſymmiſtæ, qui adeſtis, ſcitis, quid domi conditum celetis, & abſque omnibus profanis tacitè veneremini. At ego, vt dixi multiiuga ſacra, & plurimos ritus, varias cerimonias, ſtudio veri & officio erga Deos didici. Nec hoc ad tempus compono: ſed abhinc fermè triennium eſt, cū primis diebus quibus Oeam veneram, publicè diſſerēs de Æſculapij maieſtate, eadem iſta præ me tuli, & quot ſacra noſſem percenſui. Ea diſputatio celebratiſſima eſt: vulgò legitur: in omniū

manibus

manibus verſatur, non tam facundiâ meâ, quàm mentione Æſculapij, religioſis Oeenſibus commendata. Dicite aliqui, ſi quis fortè meminit, huius loci principium. Audíſne Maxime multos ſuggerentes? immò ecce etiam liber offertur, recitari ipſa hæc iubebo: quoniam oſtendis humaniſſimo vultu, auditione te iſta non grauari. LOCVS EX ORATIONE APVLEI OEAE HABITA. Etiámne cuiquam mirum videri poteſt, cui ſit vlla memoria religionis, hominem tot myſteriis Deûm conſcium, quædam ſacrorum crepundia domi adſeruare? atque ea lineo texto inuoluere, quod puriſſimum eſt rebus diuinis velamentum? Quippe lana, ſegniſſimi corporis excrementum, pecori detracta, iam inde Orphei & Pythagoræ ſcitis, profanus veſtitus eſt. Sed enim mundiſſima lini ſeges, inter optimas fruges terra exorta, non modò indutui & amictui ſanctiſſimis Ægyptiorum ſacerdotibus, ſed opertui quoque inde rebus ſacris vſurpatur. Atque ego ſcio nonnullos, & cum primis Æmilianum iſtum, facetiæ ſibi habere, res diuinas deridere. Nam, vt audio, percenſentibus iis qui iſtum nouêre, nulli Deo ad hoc æui ſupplicauit, nullum templum frequentauit. ſi fanum aliquod prætereat, nefas habet, adorandi gratia manum labris admouere. Iſte verò nec Diis rurationis, qui eum paſcũt

ac veſtiunt, ſegetis vllas, aut vitis aut gregis primitias impartit. nullum in villa eiuſ delubrum ſitum, nullus locus aut lucus conſecratus. Et quid ego de luco & delubro loquor? Negant vidiſſe ſe, qui fuêre, vnum ſaltem in finibus eius aut lapidem vnctum, aut ramum coronatum. Igitur agnomenta ei duo indita: Charon, vt iam dixi, ob oris & animi diritatem: ſed alterum quod libentius audit, ob Deorum contemptum, Mezentius. Quapropter facilè intelligo, haſce ei tot initiorum enumerationes nugas videri: & forſan, ne ob hanc diuini contumaciam non inducat in animum, verum eſſe quod dixi, me ſanctiſſimè tot ſacrorum ſigna & memoracula cuſtodire. Sed ego quid de me Mezentius ſentiat, manum non vorterim. Cæteris autem clariſſima voce profiteor, ſi qui fortè adeſt eorumdem ſolemnium mihi particeps, ſignum dato, & audiat licet quæ ego adſeruem. Nam equidem nullo vmquam periculo compellar, quæ reticenda accepi, hæc ad profanos annuntiare. Vt puto, Maxime, ſatis videor cuiuis vel iniquiſſimo animum expleſſe, & quod ad ſudarium pertineat, omnem criminis maculá deterſiſſe: ac bono iam periculo ad teſtimonium illud Craſſi, quod poſt iſta quaſi grauiſſimũ legerũt, à ſuſpicionibus Æmiliani tranſcenſurus. Teſtimonium ex libello legi

audiſti

audiſti gumiæ cuiuſdam, & deſperati lurconis, Iunij Craſſi, me in eius domo nocturna ſacra cũ Appio Quintiano amico meo factitaſſe, qui ibi mercede deuerſabatur. Idq́ue ſe ait Craſſus, quamquam eo tempore vel Alexandriæ fuerit, tamen à cæde & fumo & auium plumis cõperiſſe. Scilicet eum, cùm Alexandrię ſympoſia obiret: (eſt enim Craſſus iſte, qui non inuitus de die in ganeas correpat:) in illo cauponis nidore pinnas de penatibus ſuis aduectas, aucupantem, fumũ domus ſuæ agnouiſſe, patrio culmine longè exortum. Quem ſi oculis vidit, vltra Vlixi vota & deſideria hic quidem eſt oculatus. Vlixes fumum terra ſua emergentem compluribus annis è littore proſpectans, fruſtra captauit: Craſſus in paucis quibus abfuit menſibus, eundem fumum, ſine labore in taberna vinaria ſedens, conſpexit. Sin verò naribus nidorẽ domeſticum præſenſit, vincit idem ſagacitate odorandi canes & vulturios. Cui enim cani, cui vulturio Alexandrini cæli, quidquã abuſque Oeenſium finibus oboleat? Eſt quidem Craſſus iſte ſummus helluo, & omnis fumi non imperitus. ſed profectò pro ſtudio bibendi, quo ſolo cenſetur, facilius ad eum Alexandriam vini aura quàm fumi perueniret. Intellexit hoc & ipſe incredibile futurum. Nam dicitur ante horam diei ſecundam, ieiunus adhuc & abſtemius,

teſtimonium iſtud vendidiſſe. Igitur ſcripſit, hæc ſe ad hunc modum comperiſſe. Poſtquam Alexandria reuenerit, domum ſuam rectà contendiſſe, ex qua iá Quintianus migrarat. ibi in veſtibulo multas auium pinnas offendiſſe: præterea parietes fuligine deformatos: quęſiſſe cauſas ex ſeruo ſuo quem Oeæ reliquerit, eúmque ſibi de meis & Quintiani nocturnis ſacris indicaſſe. Quàm verò ſubtiliter compoſitum, & veriſimiliter commentum, me, ſi quid eius facere vellem, non domi meæ potius facturum? Quintianum iſtum qui mihi aſſiſtit, quem ego pro amicitia, quæ mihi cum eo artiſſima eſt, próque eius egregia eruditione, & perfectiſſima eloquentia, honoris & laudis gratia nomino: hunc igitur Quintianum, ſi quas auis in cæna habuiſſet, aut quod aiunt, Magiæ cauſa interemiſſet, puerum nullum habuiſſe qui pinnas conuerreret, & foras abiiceret? præterea fumi tantam vim fuiſſe, vt parietes atros redderet: eámque deformitatem, quoad habitauit, paſſum in cubiculo ſuo Quintianum? Nihil dicis Æmiliane. non eſt veriſimile. niſi fortè Craſſus nō in cubiculum reuerſus perrexit, ſed ſuo more rectà ad focum. Vnde autem ſeruus Craſſi ſuſpicatus eſt, noctu potiſſimùm parietes fumigatos? an ex fumi colore? videlicet fumus nocturnus nigrior eſt, eóque diurno fumo differt? Cur autem

ſuſpicax

ſuſpicax ſeruus,ac tam diligens, paſſus eſt Quintianum migrare prius , quàm mundam domum redderet? Cur illæ plumæ, quaſi plumbeæ tamdiu, vſque ad aduentum Craſſi manſerunt? Non inſimulet Craſſus ſeruum ſuum? ſed ipſe hæc potius de fuligine & pinnis mentitus eſt , dum non poteſt nec in teſtimonio dando diſcedere longius à culina. Cur autem teſtimonium ex libello legiſtis? Craſſus ipſe vbi gentium eſt? An Alexandriam tædio domus remeauit? an parietes ſuos detergit? an , quod verius eſt,ex crapula helluo attentatur? Nam equidem hæc fabra tecum heſterna die animaduerti ſatis notabiliter in medio foro tibi Æmiliane obructantem. Quære à nomenclatoribus tuis Maxime, quamquam eſt ille cauponibus quàm nomenclatoribus notior: tamen inquam interroga , an hic Iunium Craſſum Oeenſem viderint,non negabũt. Exhibeat nobis Æmilianus iuuenem honeſtiſſimum,cuius teſtimonio nititur. Quid ſit diei vides. Dico Craſſum iamdudum ebrium ſtertere , aut ſecundo lauacro, ad repotia cænæ obeunda, vinolẽtum ſudorem in balneo deſudare. Iſte cum maximè præſens per libellum loquitur , non quin adeò ſit alienatus omni pudore,vt etiam ſub oculis tuis ſi foret, ſine rubore vllo mentiretur : ſed fortaſſe nec tantulum potuit ebrius ſibi temperare,vt hanc ho-

ram ſobriè expectaret, aut potius Æmilianus de conſilio fecit, ne eum ſub tam ſeueris oculis tuis conſtitueret, ne tu belluam illam vulſis maxillis, fœdo aſpectu, de ſpecie improbares: cùm animaduertiſſes caput iuuenis barba & capillo populatum, madentes oculos, cilia turgentia, rictum: ſaliuoſa labia, vocem abſonam, manuum tremorem, ructus. Nam patrimonium omne iampridem abligurriuit: nec quidquam ei de bonis paternis ſupereſt, niſi vna domus ad calumniã venditandam. quam tamen numquam carius quàm in hoc teſtimonio locauit. Nam temulentum iſtud mendacium tribus milibus nummis Æmiliano huic vendidit: ídque Oeæ nemini ignoratur. Omnes hoc, antequam fieret, cognouimus. & potui denuntiatione impedire, niſi ſcirem mendacium tã ſtultum potius Æmiliano, qui fruſtra redimebat, quàm mihi, qui meritò contemnebã, obfuturum. Volui & Æmilianum damno affici, & Craſſum teſtimonij ſui dedecore proſtitui. Cæterùm nudiuſtertius haudquaquam occulta res acta eſt in Rufini cuiuſdam domo, de quo mox dicam, interceſſoribus & deprecatoribꝰ ipſo Rufino & Calpurniano. Quod eo libentius Rufinus perfecit, quòd erat certus, ad vxorem ſuam, cuius ſtupra ſciens diſſimulat, non minimam partem præmij eius Craſſum relaturum.

Vidi

Vidi te quoque Maxime,coitionem aduerſum me, & coniurationem eorum pro tua ſapientia ſuſpicatum, ſimul libellus ille prolatus eſt, totam rem vultu aſpernantem. Denique quamquam ſunt ſoluta audacia & importuna impudentia præditi, tamen teſtimonium Craſſi, cuius oboluiſſe fæcem videbant, nec ipſi auſi ſunt perlegere,nec quidquã eo niti. Verùm ego iſta propterea commemoraui, non quòd pinnarum formidines, & fuliginis maculam, te præſertim iudice, timerem : ſed vt ne impunitũ Craſſo foret, quòd Æmiliano homini ruſtico fumum vendidit. Vnde etiam crimen ab illis, cum Pudentillæ litteras legerent, de cuiuſdam ſigilli fabricatione prolatum eſt. quod me aiunt ad Magica maleficia occulta fabrica , ligno exquiſitiſſimo cõparaſſe : & cùm ſit ſceleti forma turpe & horribile,tamen impendio colere, & Græco vocabulo nuncupare βασιλέα. Niſi fallor,ordine eorum veſtigia perſequor, &, ſingillatim apprehendens, omnem calumniæ textum retexo. Occulta fuiſſe fabricatio ſigilli, quod dicitis, quî poteſt? cuius vos adeò artificem non ignoraſtis, vt ei, vti præſtò eſſet, denuntiaueritis ? En, adeſt Cornelius Saturninus artifex , vir inter ſuos & arte laudatus , & moribus comprobatus , qui tibi.Maxime, paulo antè diligenter ſciſcitanti, omnem ordinem geſtæ

rei ſumma cum fide & veritate percenſuit: me, cùm apud eum multas geometricas formas è buxo vidiſſem ſubtiliter & adfabrè factas, inuitatum eius artificio, quædam mechanica, vt mihi elaboraret, petiſſe: ſimul & aliquod ſimulacrum cuiuſcunque vellet Dei, cui ex more meo ſupplicarem, quacunque materia, dummodò lignea exſculperet. igitur primò buxeam tentaſſe. interim dum ego ruri ago, Sicinium Pontianum priuignum meum, qui mihi factum volebat, impetratos hebeni loculos à muliere honeſtiſſima Capitolina ad ſe attuliſſe: ex illa potius materie rariore & durabiliore, vti faceret, adhortatum: id munus cum primis gratum mihi fore. ex ea ſe feciſſe, perinde vt loculi ſuppetebant. Ita minutatim ex tabellis compacta craſſitudine Mercuriolum expediri potuiſſe. Hæc, vt dico, omnia audiſti. Præterea à filio Capitolinæ probiſſimo adoleſcente, qui præſens eſt, ſciſcitante te, eadem dicta ſunt: Pontianum loculos petiſſe, Pontianum Saturnino artifici detuliſſe. Etiam illud non negatur, Pontianum à Saturnino perfectum ſigillum recepiſſe, & poſtea dono mihi dediſſe. His omnibus palàm atque apertè probatis, quid omnino ſupereſt, in quo ſuſpicio aliqua Magiæ deliteſcat? immo quid omnino eſt quod vos manifeſti mendacij non reuincat? Occultè fabricatum

catum eſſe ſigillum dixiſtis, quod Pontianus ſplendidiſſimus eques fieri curauit: quod Saturninus, vir grauis, & probè inter ſuos cognitus, in tabernula ſua ſedens, propalàm exſculpſit: quod ornatiſſima matrona munere ſuo adiuuit: quod & futurum, & factum multi cùm ſeruorum, tum amicorum, qui ad me ventitabant, ſcierunt. Lignum à me toto oppido, & quidem oppidò quæſitum, nõ piguit vos commentiri: quem quidem abfuiſſe eo tempore ſcitis. quem iuſſiſſe fieri qualicunque materia probatum eſt. Tertium mendacium veſtrum fuit, macilẽtam, vel omnino euiſceratam formam diri cadaueris fabricatam, prorſus horribilem & larualem. Quòd ſi compertum habebatis adeo euidens ſignum Magiæ: cur mihi vt exhiberem non denuntiaſtis? An vt poſſetis in rem abſentem liberè mentiri? Cuius tamen falſi facultas, opportunitate quadam meæ cõſuetudinis vobis adempta eſt. Nam morem mihi habeo, quoquò eam ſimulacrum alicuius Dei inter libellos conditum geſtare: eiq; diebus feſtis, thure & mero, & aliquãdo victimis ſupplicare. Dudum ergo cũ audirem ſceletum perquam impudẽti mendacio dictitari: iuſſi curriculo iret aliquis, & ex hoſpitio meo Mercuriolum afferret, quem mihi Saturninus iſte Oeæ fabricatus eſt. Cedò tu: eum videant, teneant, conſiderent.

En vobis, quem ſceleſtus ille ſceletum nominabat. Auditis ne reclamationem omniū qui adſunt? Auditis ne mēdacij veſtri damnationem? Non vos tot calumniarum tandem diſpudet? Hiccine eſt ſceletus? hæccine eſt larua? hoccine eſt quod appellitabatis Dæmonium? Magicum ne iſtud, an ſolemne & commune ſimulacrum eſt? Accipe quæſo Maxime, & cōtemplare: bene tam puris & tam piis manibus tuis traditur res cōſecrata. En, vide quàm facies eius decora & ſucci plena ſit, quàm hilaris Dei vultus: vt decenter vtrimq; lanugo malis deſerpat: vt in capite criſpatus capillus ſub imo pilei vmbraculo appareat: quàm lepidè ſuper tēpora pares pinnulæ emineant: quā autem feſtiuè circa humeros veſtis ſuſtricta ſit. Hunc qui ſceletum audet dicere, profectò ille ſimulacra Deorum nulla videt, aut omnia neglıgit. Hunc denique qui Laruam putat, ipſe eſt laruatus. At tibi Æmiliane, pro iſto mendacio, duat Deus iſte, Superûm & Inferûm cōmeator vtrorumq; Deorum malam gratiam, ſemperq; obuias ſpecies mortuorum, quidquid Vmbrarum eſt vſquam, quidquid Lemurum, quidquid Manium, quidquid Laruarum oculis tuis oggerat: omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamina, omnia ſepulcrorum terriculamenta, à quibus tamen æuo & merito haud longè abes. Cęterùm

terùm Platonica familia nihil nouimus niſi feſtum & lætum & ſolemne & ſuperum & cæleſte. Quin altitudinis ſtudio ſecta iſta etiam cælo ipſo ſublimiora quæpiã veſtigauit, & in extimo mũdi tergo degit. Scit me vera dicere Maximus, qui τὸν ὑπερουράνιον τόπον ἐπὶ τῷ τοῦ οὐρανοῦ νώτῳ legit in Phædro diligenter. Idem Maximus optimè intelligit, vt de nomine etiam vobis reſpondeam, quíſnam ſit ille non à me primo,ſed à Platone nuncupatus βασιλεὺς, totius rerum naturæ cauſa,& ratio & origo initialis,ſummus animi genitor,æternus animãtum ſoſpitator,aſſiduus mũdi ſui opifex. Sed enim ſine opera opifex, ſine cura ſoſpitator, ſine propagatione genitor:neque loco, neque tempore, nec vice vlla comprehẽſus,eóq; paucis cogitabilis, nemini effabilis. En,vltro augeo Magiæ ſuſpicionem. non reſpõdeo tibi Æmiliane quem colam βασιλέα. Quin ſi ipſe proconſul interroget,quid ſit Deus meus, tacebo. De nomine, vt impræſentiarum ſatis dixi. Quod ſupereſt,nec ipſe ſum neſcius, quoſdam circumſtantium cupere audire, cur non argento vel auro, ſed potiſſimum ex ligno ſimulacrũ fieri voluerim, ídque eos arbitror tam ignoſcendi quàm cognoſcendi cauſa deſiderare: vt hoc etiam ſcrupulo liberẽtur, cùm viderint omnem ſuſpicionem criminis abundè confutatam. Audi igitur, cui cu-

ra cognoſcere eſt : ſed animo quantum potes erecto & attento, quaſi verba ipſa Platonis iam ſenis, de nouiſſimo Legum libro auditurus : θεοῖσι δὴ ἀναθήματα χρεὼν ἔμμετρα τὸν μέτριον ἄνδρα ἀνατιθέντα δωρεῖσθαι. Γῆ μὲν οὖν ἑστία τε οἰκήσεως, ἱερὰ πᾶσι πάντων θεῶν· μηδεὶς οὖν δευτέρως ἱερὰ καθιερούτω θεοῖς. Hoc eò prohibet, vt delubra nemo audeat priuatim conſtituere. Cenſet etenim ſatis eſſe ciuibus, ad immolandas victimas, templa publica. Deinde ſubnectit: χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἰδίᾳ τε, καὶ ἐν ἱεροῖς ἐστὶν ἐπίφθονον κτῆμα· ἐλέφας δὲ ἀπολελοιπότος ψυχὴν σώματος, οὐκ εὐχερὲς ἀνάθημα· σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς, πολέμων ὄργανα. ξύλου δὲ μονόξυλον ὅ, τι ἂν ἐθέλῃ τις ἀνατιθέτω, καὶ λίθου ὡσαύτως πρὸς τὰ κοινὰ ἱερά. Vt omnium aſſenſus declarauit, maximéque qui in conſilio eſtis, competentiſſimè videor vſus Platone, vt vitæ magiſtro, ita cauſæ patrono, cuius legibus obediẽtem me videtis.

Nunc tempus eſt ad epiſtolas Pudentillæ præuerti, vel adeò totius rei ordinem paulò altiùs petere: vt omnibus manifeſtiſſimè pateat, me, quem lucri cupiditate inuaſiſſe Pudentillæ domum dictitant, ſi vllum lucrum cogitarem, fugere ſemper à domo iſta debuiſſe: quin & in cęteris cauſis minimè proſperum matrimonium, & niſi ipſa mulier tot incommoda virtutibus ſuis repenſaret, inimicum. Neque enim vlla alia cauſa præter caſſam inuidiam, reperiri poteſt, quæ iudicium iſtud mihi, &

multa

multa antea pericula vitæ conflauerit. Cæterùm cur Æmilianus commoueretur, etſi verè me Magum comperiſſet, qui non modò vllo facto, ſed ne tantulo quidem dicto meo læſus eſt, vt videretur ſe meritò vltum ire? Neque autem gloriæ cauſa me accuſat, vt M. Antonius Cn. Carbonem, C. Mutius A. Albutium, P. Sulpitius Cn. Norbanũ, C. Furius M. Aquilium, C. Curio Q. Metellum. Quippe homines eruditiſſimi, iuuenes laudis gratia primũ hoc rudimentum forenſis operæ ſubibant: vt aliquo inſigni iudicio ciuibus ſuis noſcerentur. Qui mos incipiẽtibus adoleſcentulis, ad illuſtrandũ ingenij florem, apud antiquos conceſſus, diu exoleuit. quòd ſi nunc quoque frequens eſſet, tamen ab hoc procul abfuiſſet. Nã neque facũdiæ oſtentatio rudi & indocto, neq; gloriæ cupido ruſtico & barbaro, neq; inceptio patrociniorũ capulari ſeni cõgruiſſet. niſi fortè Æmilianus, pro ſua ſeueritate, exemplum dedit, & ipſis maleficiis infenſus, accuſationem iſtam, pro morum integritate, ſuſcepit. At hoc ego Æmiliano, non huic Afro: ſed illi Africano, & Numantino, & præterea Cenſorio vix credidiſſem: ne huic frutici credam non modò odium peccatorum, ſed ſaltem intellectum ineſſe. Quid igitur eſt? Cuiuis clarè dilucet aliã rem Inuidia nullam eſſe: quæ hunc, & Herennium Rufinum, im-

pulſorem huius, de quo mox dicā, cæteróſque inimicos meos, ad nectendas Magiæ calumnias prouocarit. Quinque igitur res ſunt, quas me oportet diſputare. Nā ſi probè memini, quod ad Pudentillam attinet hæc obiecêre. Vna res eſt, quòd *numquam eam voluiſſe nubere poſt priorem maritum, ſed meis carminibus coactam* dixere: altera res eſt *de epiſtolis eius*, quam confeſſionem Magiæ putant: deinde *ſexageſimo anno ætatis ad libidinem nupſiſſe*: & *quod in villa, ac non in oppido, tabulæ nuptiales ſint conſignatæ*, tertio & quarto loco obiecere. Nouiſſima & eadem inuidioſiſſima criminatio *de dote* fuit. ibi omne virus totis viribus adnixi effudêre: ibi maximè angebantur. Atque ita dixere: me grandem dotem mox in principio coniunctionis noſtræ, mulieri amanti, remotis arbitris, in villa extorſiſſe. Quæ omnia tam falſa, tam nihili, tam inania oſtendam, adeóque facilè & ſine vlla controuerſia refutabo; vt medius fidius verear Maxime, quíque in conſilio eſtis, ne dimiſſum & ſubornatum à me accuſatorem putetis, vt inuidiam meam reperta occaſione palàm reſtinguerem. Mihi credite, quod reapſe intelligetur, oppidò quàm mihi laborandum eſt, ne tam friuolam accuſationem me potius callidè excogitaſſe, quàm illos ſtultè ſuſcepiſſe exiſtimetis. Nunc dum ordinem rei breuiter perſequor, & efficio vt ipſe

Æmi-

Æmilianus recognoſcat falsò ſe ad inuidiam meam inductum, & longè à vero aberraſſe neceſſe habeat confiteri; quæſo, vti adhuc feceritis, vel ſi quo magis etiam poteſtis, ipſum fontem & fundamentum mendacij huiuſce diligentiſſimè cognoſcatis. Æmilia Pudentilla, quæ nunc mihi vxor eſt, ex quodam Sicinio Amico, quicum antea nupta fuerat, Pontianum & Pudentem filios genuit: eóſque pupillos in poteſtate aui relictos paterni, (nã ſuperſtite patre Amicus deceſſerat) per annos fermè quatuordecim memorabili pietate ſedulò aluit. Non tamen libenter in ipſo ætatis ſuæ flore tam diu vidua. ſed puerorum auus, inuitam eam conciliare ſtudebat alteri filio ſuo Sicinio Claro. eóque cæteros procos abſterrebat. & præterea minabatur, ſi extrario nupſiſſet, nihil ſe filiis eius ex paternis eorum bonis teſtamento relicturum. Quam conditionem cùm obſtinatè propoſitam videret mulier ſapiens, & egregiè pia: ne quid filiis ſuis eo nomine incommodaret, facit quidem tabulas nuptiales, cum quo iubebatur, cum Sicinio Claro: verumenimuerò vanis fruſtrationibus nuptias eludit, eo ad, dum puerorum auus fato conceſſiſſet, relictis filiis eius heredibus: ita vt Pontianus, qui maior natu erat, fratri ſuo tutor eſſet. Eo ſcrupulo liberata, cùm à princi-

pibus viris in matrimonium peteretur, decreuit, ſibi diutius in viduitate non permanendũ. Quippe vt ſolitudinis tædium perpeti poſſet: tamen ægritudinem corporis ferre nõ poterat. Mulier ſanctè pudica, tot annis viduitatis ſine culpa, ſine fabula, aſſuetudine coniugis torpens, & diutino ſitu viſcerum ſaucia, vitiatis intimis vteri, ſæpe ad extremum vitæ diſcrimen doloribus obortis exanimabatur. Medici cum obſtetricibus conſentiebant, penuria matrimonij morbum quæſitum, malum in dies augeri, ægritudinem ingraueſcere: dum ætatis aliquid ſuperſit, nuptiis valitudinem medicandum. Conſilium iſtud cùm alij approbarent, tum maximè Æmilianus iſte, qui paulo priùs confidentiſſimo mendacio adſeuerabat, numquam de nuptiis Pudentillam cogitaſſe, priuſquàm foret Magicis maleficiis à me coacta: me ſolum repertum, qui viduitatem eius, velut quãdam virginitatem, carminibus & venenis violarem. Sæpe audiui non de nihilo dici, *Mendacem memorem eſſe oportere*. At tibi Æmiliane non venit in mentem, priuſquam ego Oeam venirem, te litteras etiam, vti nuberet, ſcripſiſſe ad filium eius Pontianum, qui tum adultus Romæ agebat? Cedò tu epiſtolam, vel potius da ipſi: legat. ſua ſibi voce, ſuíſque verbis ſeſe reuincat. INITIVM EPISTOLÆ ÆMILIANI.

Eſtne

Eſtne hæc tua epiſtola? quid palluiſti? nam erubeſcere tu quidem non potes: eſt ne tua iſta ſubſcriptio? Recita quæſo clarius, vt omnes intelligant, quantum lingua eius manu diſcrepet, quãtúmque minor illi ſit mecum quàm ſecum diſſenſio. EPISTOLA AEMILIANI. Scripſiſti ne hæc Æmiliane, quæ lecta ſunt? *Nubere illam velle, & debere ſcio: ſed quem eligat, neſcio.* Rectè tu quidẽ, neſciebas. Pudentilla enim tibi, cuius infeſtam malignitatẽ probè norat, de ipſa re tantùm, cęterùm de petitore nihil fatebatur. At tu dum eam putas etiamnunc Claro fratri tuo denupturam, falſa ſpe inductus, filio quoque eius Pontiano auctor aſſentiendi fuiſti. Igitur ſi Claro nupſiſſet, homini ruſticano & decrepito ſeni, ſponte eam diceres, ſine vlla Magia, iam olim nupturiſſe: quoniam iuuenem talem, qualem dicitis, elegit, coactam feciſſe ais: cæterùm ſemper nuptias aſpernatam. Neſciſti improbe, epiſtolam tuam de iſta re teneri: neſciſti te tuomet teſtimonio conuictum iri. Quam tamen epiſtolam Pudentilla, teſtem & indicem tuæ voluntatis vt quæ te leuem & mutabilem, nec minus mendacem & impudentem ſciret, maluit retinere, quàm mittere. Cæterùm ipſa de ea re Pontiano filio ſuo Romam ſcripſit: etiam cauſas conſilij ſui plenè allegauit. Dixit illa omnia de valitudine: nihil præ-

terea eſſe,cur amplius deberet obdurare: hæreditatem auitam longa viduitate, cum deſpectu ſalutis ſuæ quæſiſſe: eamdem ſumma induſtria auxiſſe. Iam Deûm voluntate, ipſum vxori,fratrem eius virili togæ idoneos eſſe. Tandẽ aliquando ſe quoque paterentur ſolitudini ſuæ, & ægritudini ſubuenire. Cæterùm de pietate ſua & ſupremo iudicio nihil metuerent: qualis vidua eis fuerit, talem nuptã futuram. Recitari iubebo exemplũ epiſtolæ huius, ad filiũ miſſæ. EPISTOLA PVDENTILLAE AD PONTIANVM F. Satis puto ex iſtis cuiuis liquere poſſe, Pudentillã nõ meis carminibus ab obſtinata viduitate cõpulſam:ſed olim ſua ſponte à nubendo non alienam,me fortaſſe præ cæteris maluiſſe. Quę electio tam grauis feminæ,cur mihi crimini potius quàm honori danda ſit, non reperio. Nonnihil tamen miror,quòd Æmilianus & Rufinus id iudiciũ mulieris ægrè ferãt: cùm ij qui Pudentillam in matrimonium petiuerunt,æquo animo patiantur me ſibi pręlatum. Quod quidem illa vt faceret,filio ſuo potius quàm animo obſecuta eſt. Ita factum, nec Æmilianus poterit negare. Nam Pontianus acceptis litteris matris,confeſtim Roma aduolauit: metuens ne ſi quem auarum virum nacta eſſet,omnia, vt ſæpè fit, in mariti domum conferret. Ea ſollicitudo non mediocriter animũ angebat. Omnes illi,

fratrí-

fratríque diuitiarum ſpes in facultatibus matris ſitę erát. Auus modicum reliquerat, mater H S quadragies poſſidebat. Ex quo ſanè aliquantam pecuniam, nullis tabulis, ſed vt æquum erat, mera fide acceptam filiis debebat. Hunc ille timorem muſſitabat aduerſari propalàm non audebat, ne videretur diffidere. Cùm in hoc ſtatu res eſſet, inter precationem matris, & metum filij; forte ne an fato ego aduenio, pergens Alexandriam. Dixiſſem herculè, Quod vtinam nunquam eueniſſet; ni me vxoris meæ reſpectus prohiberet. Hyems anni erat. Ego ex fatigatione itineris aduectus, apud Appios veteres amicos meos, quos honoris & amoris gratia nomino, aliquammultis diebus decumbo. Eò venit ad me Pontianus. nam fuerat mihi non ita ante multos annos Athenis, per quoſdam communeis amicos conciliatus, & arto poſtea contubernio intimè iūctus. facit omnia circa honorē meum obſeruanter, circa ſalutem ſollicitè, circa amorem callidè. Quippe etenim videbatur ſibi peridoneum maritum matri reperiſſe, cui bono periculo totam domus fortunam concrederet. Ac primò quidem voluntatem meam verbis inuerſis periclitabundus, quoniam me viæ cupidum & conuerſum ab vxoria re videbat, orat ſaltem pauliſper manerem. velle ſe mecum proficiſci: hyemem alteram pro-

pter Syrtis æſtus & beſtias opperiendam, quòd illam mihi infirmitas exemiſſet. Multis etiam precibus me ab amicis meis Appiis aufert, vt ad ſeſe in domum matris ſuæ transferat, ſalubriorem mihi habitationem futuram. Præterea proſpectu maris, qui mihi gratiſſimus eſt, liberius me ex ea fruiturum. Hæc omnia, adnixus impenſo ſtudio, perſuadet: & matrem ſuam, ſuúmque fratrem puerum iſtum mihi commendat. nonnihil à me in communibus ſtudiis adiuuantur. augetur oppidò familiaritas. Interibi reualeſco. Diſſero aliquid, poſtulantibus amicis, publicè. omnes qui aderant, ingenti celebritate baſilicam, qui locus auditorij erat, complentes, inter alia pleraque congruentiſſima voce inſigniter acclamant, petentes vt remanerem, fierémque ciuis Oeenſium. Mox auditorio miſſo, Pontianus eo principio me adortus, conſenſum publicæ vocis pro diuino auſpicio interpretatur: aperítque, conſilium ſibi eſſe, ſi ego non nolim, matrem ſuam, cui plurimi inhient, mecū coniungere, quoniam mihi ſoli, ait, rerum omnium confidere ſeſe, & credere, vt id onus recipiam: quoniam non formōſa pupilla, ſed mediocri facie mater liberorum mihi offeratur. Si hæc reputans, formæ aut diuitiarum gratiâ me ad aliam conditionem reſeruarem, neque pro amico, neque pro phi-

loſopho

loſopho facturum. Nimis multa oratio eſt,ſi velim memorare, quæ ego cõtrà reſponderim, quàm diu & quoties inter nos verbigeratum ſit, quot & qualibus precibus me adgreſſus, haud prius omiſerit, quàm denique impetrarit. non,quin ego Pudentillá iam anno perpetim aſſiduo conuictu probè ſpectaſſem, & virtutum eius dotes exploraſſem: ſed vtpote peregrinationis cupiens,impedimẽtum matrimonij aliquantiſper recuſaueram: mox tamen talem feminam nihilo ſegniùs volui, quàm ſi vltrò appetiſſem. Perſuaſerat idem Pontianus matri ſuæ, vt me aliis omnibus mallet: & quamprimum hæc perficere incredibili ſtudio auebat. Vix ab eo tantulam moram impetramus, dum prius ipſe vxorem duceret: frater eius virilis togæ vſum auſpicaretur: tunc deinde vt nos coniungeremur. Vtinam hercule poſſem, quæ deinde dicenda ſunt, ſine maximo cauſæ diſpendio tranſgredi: ne Pontiano, cui errorem ſuum deprecanti ſimpliciter ignoui,videar nunc leuitatẽ exprobrare. Confiteor enim, quod mihi obiectum eſt, eum, poſtquam vxorem duxerit, à conſpecta fide deſciuiſſe, ac derepentè animi mutatum, quod antea nimio ſtudio feſtinarat,pari pertinacia prohibitum iſſe: denique matrimonium noſtrũ ne coaleſceret, quiduis pati, quiduis facere paratum fuiſſe. Quamuis

omnis illa tum animi fœda mutatio, & ſuſcepta contra matrem ſimultas, non ipſi vitio vortenda ſit, ſed ſocero eius eccilli Herennio Rufino: qui vnum neminem in terris viliorem ſe, aut improbiorem, aut inquinatiorem reliquit. Perpaucis hominem, quàm modeſtiſſimè potero, neceſſariò demonſtrabo: ne ſi omnino de eo reticuero, operam perdiderit, quòd negotium iſtud mihi ex ſummis viribus conflauit. Hic eſt enim pueruli huius inſtigator, hic accuſationis auctor, hic aduocatorum cōductor, hic teſtium coëmptor, hic totius calumniæ fornacula, hic Æmiliani huius fax & flagellū. Idque apud omneis intemperantiſſimè gloriatur, me ſuo machinatu reum poſtulatum. Et ſanè habet in iſtis quod ſibi plaudat: eſt enim omnium litium depector, omnium falſorum commentator, omnium ſimulationum architectus, omnium malorum ſeminarium: nec non idem libidinum ganearumque locus, luſtrum, lupanar: iam inde ab ineunte æuo cunctis probris palam notus: olim in pueritia, priuſquàm iſto caluitio deformaretur, emaſculatoribus ſuis ad omnia infanda morigerus: mox in iuuentute ſaltandis fabulis exoſſis planè & eneruis, ſed, vt audio, indocta & rudi mollitia. Negatur enim quidquam hiſtrionis habuiſſe, præter impudicitiam. In hac etiam ætate, qua nunc eſt,

qui iſtum deperduint multi ſunt. Honos auribus præfandus eſt: domus eius tota lenonia, tota familia contaminata: ipſe propudioſus, vxor lupa, filij ſimiles prorſus: diebus ac noctibus ludibrio iuuentutis ianua calcibus propulſata, feneſtræ canticis circumſtrepitæ, triclinium comiſſatoribus inquietum, cubiculum adulteris peruium. neque enim vlli ad introeundum metus eſt, niſi qui pretium marito non attulit. Ita ei lecti ſui contumelia vectigalis eſt. Olim ſolens ſuo, nunc coniugis corpore vulgò meret. Cum ipſo plerique, nec mētior, cum ipſo inquam de vxoris noctibus paciſcuntur. Iam illa inter virum & vxorem nota colluſio, qui amplam ſtipem mulieri detulerunt, nemo eos obſeruat: ſuo arbitratu aſcendunt. Qui inaniores venêre, ſigno dato pro adulteris deprehenduntur: &, quaſi ad diſcendum venerint, non prius abeunt quàm aliquid ſcripſerint. Quid enim faciat homo miſer, ampliuſcula fortuna deuolutus, quam tamen fraude patris ex inopinato inuenerat? Pater eius plurimis creditoribus defœneratus, maluit retinere pecuniam quàm pudorem: nam cùm vndiqueuerſum tabulis flagitaretur, & quaſi inſanus ab omnibus obuiis teneretur; Lex, inquit, negat poſſe diſſoluere: annulos aureos & omnia inſignia dignitatis abiicit: cum creditoribus depaciſcitur.

Pleraque tamen rei familiaris in nomen vxoris callidiſſima fraude confert: ipſe egens, nudus, & ignominia ſua tectus reliquit Rufino huic, non mẽtior, HS $\overline{\text{XXX}}$. deuorandum. Tantum enim ad eum de bonis matris liberum venit, præter quod ei vxor ſua quotidianis dotibus queſiuit. Quæ tamen omnia in paucis annis ita hic degulator ſtudioſè in ventrẽ condidit, & omnimodis collurcinationibus dilapidauit: vt crederes metuere, ne quid habere ex fraude paterna diceretur. homo iuſtus, & morum *dedit operam, quod malè partũ erat, vt malè periret. Nec quidquam ei relictum eſt ex largiore Fortuna, præter ambitionẽ miſeram, & profundam gulam. Cæterùm vxor iam propemodum vetula & effœta, totam domum contumeliis abnuit. Filia autem per adoleſcentulos ditiores, inuitamento matris ſuæ nequidquam circumlata, quibuſdam etiam procis ad experiundum permiſſa, niſi in facilitatem Pontiani incidiſſet, fortaſſean adhuc vidua antè quàm nupta, domi ſediſſet. Pontianus ei, multum quidem dehortantibus nobis, nuptiarum titulum falſum & imaginarium donauit; non neſcius eam paulo antè quàm duceret, à quodam honeſtiſſimo iuuene, cui prius pacta fuerat, poſt ſatietatẽ, derelictam. Venit igitur ad eum noua nupta, ſecura & intrepida, pudore diſpoliato,

fiore

flore exoleto,flámeo obſoleto, virgo rurſum poſt recens repudium, nomen potius aſſerens puellæ quàm integritatem. Vectabatur octophoro: Vidiſtis profectò, qui affuiſtis, quàm improba iuuenum circumſpectatrix,quàm immodica ſui oſtentatrix. Quis non diſciplinam matris agnouit: cùm in puella videret immedicatũ os, & purpuriſſatas genas,& illices oculos? Dos erat à creditore omnis ad teruncium pridie ſumpta, & quidem grandior quàm domus exhauſta, & plena liberis poſtulabat. Sedenim iſte,vt eſt rei modicus, ſpei immodicus, pari auaritia & egeſtate,totum Pudentillæ quadragies præſumptione caſſa deuorarat. eóq; me amoliendum ratus, quo facilius Pontiani facilitatem, Pudentillæ ſolitudinem circumueniret: infit generum ſuũ obiurgare, quòd matrem ſuam mihi deſponderat. ſuadet,quamprimum ex tãto periculo, dum licet,pedem referat, res matris ipſe potius habeat, quàm homini extrario ſciens tranſmittat. ni ita faciat, iniicit ſcrupulum amanti aduleſcentulo veterator: minatur ſe filiam abducturũ. Quid multis? iuuenem ſimplicem,præterea nouæ nuptæ illecebris obfrenatum, ſuo arbitratu de via deflectit. It ille ad matrem, verborum Rufini gerulus: ſed nequidquam tentata eius grauitate, vltro ipſe leuitatis & inconſtantiæ increpitus, reportat ad ſoce-

rum haud mollia:Matri ſuæ, præter ingenium placidiſſimum,& immobile, iram quoque ſua expoſtulatione acceſſiſſe, non mediocre pertinaciæ adiumentum. Reſpondiſſe eam denique, non clàm ſe eſſe, Rufini ex oratione ſecum expoſtulari: eò vel magis ſibi auxilium mariti aduerſum eius deſperatam auaritiam comparandum. Hiſce auditis exacerbatur aquariolus iſte vxoris ſuæ, ita ira extumuit, ita exarſit furore, vt in feminã ſanctiſſimam & pudiciſſimam, præſente filio eius, digna cubiculo ſuo diceret: amatricem eam, me Magum & veneficum clamitaret, multis audientibus, quos,ſi voles, nominabo: ſe mihi ſua manu mortem allaturum. Vix hercule poſſum iræ moderari. Ingens indignatio animo oboritur. Túne effeminatiſſime,tua manu cuiquam viro mortem minitaris? At qua tandem manu? Philomelæ?an Medeæ?an Clytæmneſtrę?quas tamen cũ ſaltas,tanta mollitia animi, tanta formido ferri eſt,ſine cludine ſaltas. Sed ne longiùs ab ordine digrediar, Pudentilla, poſtquam filium videt præter opinionẽ, contra ſuã eſſe ſententiam deprauatum, rus profecta, ſcripſit ad eum obiurgandi gratia illas famoſiſſimas litteras, quibus, vt iſti aiebant, confeſſa eſt, ſeſe mea Magia in amorem inductã dementare. Quas tamen litteras è tabulario Pontiani, præſente & contra ſcribente

bente Æmiliano, nudiuſtertius tuo iuſſu Maxime teſtatò deſcripſimus. in quibus omnia contra prædicationem iſtorum pro me reperiuntur. Quamquam etſi diſtrictius Magum me dixiſſet, poſſet videri excuſabunda ſe filio vim meam, quàm voluntatem ſuam cauſari maluiſſe. An ſola Phędra falſum epiſtolium de amore commenta eſt? An non omnibus mulieribus hæc ars vſitata eſt, vt cùm aliquid eiuſmodi velle cœperunt, malint coactæ videri? Quod ſi animo etiam ita putauit me Magum eſſe, idcirco ne Magus habear, quia hoc ſcripſit Pudentilla? Vos tot argumentis, tot teſtibus, tanta oratione, Magum me non probatis: illa vno verbo probaret? Et quanto tandem grauius habendum eſt, quod in iudicio ſubſcribitur, quàm quod in epiſtola ſcribitur? Quin tu me meiſmet factis, non alienis verbis reuincis? Cæterùm eadem via multi rei cuiuſuis maleficij poſtulabuntur, ſi ratum futurum eſt, quod quiſque in epiſtola ſua vel amore vel odio cuiuſpiam ſcripſerit. Magum te ſcripſit Pudentilla: igitur magus es. Quid ſi conſulem me ſcripſiſſet, conſul eſſem? Quid enim ſi pictorem, ſi medicum? quid denique ſi innocentem? num aliquid horum putares, idcirco quòd illa dixiſſet? Nihil ſcilicet. Atqui periniurium eſt, ei fidem in peioribus habere, cui in melioribus non haberes:

poſſe literas eius ad perniciem, non poſſe ad ſalutem. *Sed inquieti animi fuit: efflictim te amabat.* Concedo interim. Num tamen omnes qui amantur, Magi ſunt, ſi hoc fortè qui amat ſcripſerit? Cedò nunc, quòd Pudētilla me in eo tempore non amabat, ſi quidem id foris ſcripſit, quod palàm erat mihi obfuturum. Poſtremò quid vis, ſanam an inſanam fuiſſe, dum ſcriberet? Sanam, dices? nihil ergo erat Magicis artibus paſſa. Inſanam reſpondebis? neſciit ergo quid ſcripſerit: eóque ei fides non habenda eſt. immo etiam ſi fuiſſet inſana, inſanam ſe eſſe neſciſſet. Nam vt abſurdè facit, qui tacere ſe dicit, quòd ibidem dicendo tacere ſeſe, non tacet, & ipſa profeſſione quod profitetur infirmat: ita vel magis hoc repugnat. Ego inſanio, quod verum non eſt, niſi ſciens dicit. Porrò ſanus eſt, qui ſcit quid ſit inſania. Quippe inſania ſcire ſe non poteſt; non magis quàm cæcitas ſe videre. Igitur Prudentilla compos mētis fuit, ſi compotem mentis ſe non putabat. Poſſum, ſi velim, pluribus, ſed mitto Dialectica. Ipſas litteras longè aliud clamanteis, & quaſi dedita opera ad iudicium iſtud præparatas & accommodatas recitabo. Accipe tu, & lege, vſque dum ego interloquar. LITERAE PVDENTILLAE. Subſtine pauliſper quæ ſequuntur. nam ad diuerticulum rei ventum eſt. Adhuc

huc enim Maxime, quãtum equidem animaduerti, nuſquam mulier Magiam nominauit: ſed ordinem repetiuit eumdem, quem ego paulo prius, de longa viduitate, de remedio valetudinis, de voluntate nubendi, de meis laudibus, quas ex Pontiano cognouerat, de ſuaſu ipſius vt mihi potiſſimùm nuberet. Hæc vſque adhuc lecta ſunt. Supereſt ea pars epiſtolæ, quæ ſimiliter pro me ſcripta, in memetipſum vertit cornua: ad expellendum à me crimen Magiæ, ſedulò miſſa, memorabili laude Rufini vocem mutauit; & vltro contrariam mihi opinionem quorumdam Oeenſium, quaſi Mago quæſiuit. Multa fando Maxime audiſti, & plura legendo didiciſti, non pauca experiendo comperiſti: ſed enim verſutiam tam inſidioſam, tam admirabili ſcelere conflatam, negabis te vmquam cognouiſſe. Quis Palamedes, quis Siſyphus, quis denique Eurybates aut Phrynondas talem excogitaſſet? Omnes iſti, quos nominaui, & ſiqui præterea fuerunt dolo memorandi, ſi cùm hac vna Rufini fallacia contendantur, macci prorſus & buccones videbuntur. O mirum commentùm! ô ſubtilitas digna carcere & robore! Quis credat effici potuiſſe, vt quę defenſio fuerat, eadem, manentibus iiſdem litteris, in accuſationem tranſuerteretur? Eſt hercule incredibile. Sed hoc incredibile quî ſit factum pro-

babo. Obiurgatio erat matris ad filium, quòd me talem virum, qualem ſibi prædicaſſet, nunc de Rufini ſententia Magum dictitaret. Verba ipſa ad hũc modum ſe habebant: Ἀπολέϊος μάγος, καὶ ἐγὼ ὑπ' αὐτοῦ μεμάγευμαι. καὶ ἐρῶ· καὶ ἐλθέτω νῦν πρὸς ἐμὲ, ἕως ἔτι σωφρονῶ. Hæc ipſa verba Rufinus, quæ Græcè interpoſuit, ſola excerpta, & ab ordine ſuo ſeiugata, quaſi confeſſionem mulieris circumferens, & Pontianum per forum ductans, vulgo oſtendebat. Ipſas mulieris litteras illatenus, qua dixi, legendas præbebat: cætera ſuprà & infrà ſcripta occultabat. Turpiora eſſe, quàm vt oſtenderentur, dictitabat. Satis eſſe, confeſſionem mulieris de Magia cognoſci. Quid quæris? veriſimile omnibus viſum. Quæ purgandi mei gratia ſcripta erant, eadem mihi immanem inuidiam apud imperitos conciuere. Turbabat impurus hic, in medio foro bacchabundus: epiſtolam ſæpe aperiens proquiritabat *Apuleius Magus: dicit ipſa quæ ſentit & patitur. quid vultis amplius?* Nemo erat qui pro me ferret, ac ſic reſponderet: Totam ſodes epiſtolam cedo: ſine omnia inſpiciam: principio ad finem perlegam. Multa ſunt, quæ ſola prolata calumniæ poſſint videri obnoxia. Cuiauis oratio inſimulari poteſt; ſi ea quæ ex prioribus nexa ſunt, principio ſui defraudentur: ſi quædam ex ordine ſcriptorum ad libidinem ſupprimantur: ſi quæ ſimu-

ſimulationis cauſa dicta ſunt, adſeuerantis pronuntiatione quàm exprobrantis legantur. Hæc, & id genus ea, quàm meritò tunc dici potuerint, ipſe ordo epiſtolæ oſtendat. At tu Æmiliane recognoſce, an & hæc mecum teſtatò deſcripſeris: βουλομένην γάρ με δι᾽ ἃς εἶπον αἰτίας γαμηθῆναι, αὐτὸς τοῦτον ἔπεισας ἀντὶ πάντων αἱρεῖσθαι, θαυμάζων τὸν ἄνδρα, καὶ σπουδάζων αὐτὸν οἰκεῖον ἡμῖν δι᾽ ἐμοῦ ποιῆσαι. νῦν δὲ ὡς μοχθηροὶ ὑμᾶς κακοήθεις τε ἀναπείθουσιν, αἰφνίδιον ἐγένετο Ἀπολέϊος μάγος, καὶ ἐγὼ μεμάγευμαι ὑπ᾽ αὐτοῦ. καὶ ἐρῶ· καὶ ἐλθέτω νῦν πρὸς ἐμὲ, ἕως ἔτι σωφρονῶ. Oro te Maxime, ſi litteræ ita vt partim vocales dicuntur, etiam propriam vocem vſurparent. ſi verba, ita vt poëtæ aiunt, pinnis apta vulgò volarēt; nónne cū primùm epiſtolam iſtā Rufinus mala fide excerperet, pauca legeret, multa & meliora ſciēs reticeret: nónne tunc cæteræ litteræ ſceleſtè ſe detineri proclamaſſent? verba ſuppreſſa de Rufini manibus foras euolaſſent? totū forum tumultu cōpleſſent? ſe quoque à Pudentilla miſſas, ſibi etiam quæ dicerent mandata? improbo ac nefario homini per alienas litteras falſum facere tentāti ne auſcultarēt, ſibi potius audirent: Apuleium Magiæ non accuſatum à Pudentilla, ſed accuſante Rufino abſolutū. Quæ omnia etſi tum dicta non ſunt; tamen nunc cùm magis proſunt, luce illuſtriùs apparent. Patent artes tuæ Rufine, fraudes hiant, detectum menda-

cium eſt. Veritas olim interuerſa, nunc ſe effert, & velut alto barathro calumniæ emergit. Ad litteras Pudentillæ prouocaſtis: literis vinco. quarum ſi vultis extremam quoque clauſulam audire, non inuidebo. Dic tu, quibus verbis epiſtolam finierit mulier obcantata, vecors, amens, amans. ἐγὼ οὔτε μεμάγευμαι· ὅτι δὴ ἐρῶ, αἰτία ἡ εἱμαρμένη ἔφυ. Etiámne amplius? Reclamat vobis Pudētilla, & ſanitatem ſuam à veſtris calumniis quodam præconio vindicat. Nubendi autem ſeu rationem, ſeu neceſſitatem Fato adſcribit, à quo multùm Magia remota eſt, vel potius omnino ſublata. Quæ enim relinquitur vis cantaminibus & veneficiis, ſi Fatum rei cuiuſque, veluti violentiſſimus torrens, neque retineri poteſt, neque impelli? Igitur hac ſententia ſua Pudentilla non modò me Magum, ſed omnino eſſe Magiam negauit. Bene, quòd integras epiſtolas matris Pontianus ex more adſeruauit: bene, quòd vos feſtinatio iudicij anteuortit, ne quid in iſtis litteris ex otio nouaretis. Tuum hoc Maxime, tuæque prouidentiæ beneficium eſt, quòd à principio intellectas calumnias, ne corroborarentur tempore, præcipitaſti, & nulla impertita mora ſubneruaſti. Finge nunc, aliquid matrem filio ſecretis literis de amore, vti aſſolet, confeſſam. hoccine verum fuit Rufine, hoc non dico

pium,

pium, ſed ſaltem humanum, promulgari eas litteras, & potiſſimùm filij præconio publicari? Sed ſum ego inſcius, qui poſtulo vt alienum pudorem conſerues, qui tuum perdideris? Cur autem præterita conqueror, cùm non ſint minus acerba præſentia? Hucuſque à vobis miſerum iſtum puerum deprauatum, vt matris ſuæ epiſtolas, quas putat amatorias, pro tribunali Proconſuli recitet, apud virum ſanctiſſimum Claudium Maximum; ante has Imperatoris Pij ſtatuas, filius matri ſuæ pudenda exprobret ſtupra, & amores obiectet? Quis tam eſt mitis, quin exacerbeſcat? Túne vltro parentis tuæ animum in iſtis ſcrutaris? oculos obſeruas? ſuſpiritus numeras? affectiones exploras? tabulas intercipis? amorem reuincis? Túne quod in cubiculo agat, perquiris? ne mater tua non dico amatrix, ſed ne omnino femina eſt? ne tu in ea cogitas, niſi vnam parentis religionem? O infelix vterum tuum Pudentilla! ô ſterilitas liberis potior! ô infauſti decem menſes! ô ingrati quatuordecim anni viduitatis! Vipera, vt audio, exeſo matris vtero in lucem proſerpit, atque ita parricidio gignitur. At enim tibi à filio iam adulto, acerbiores morſus viuenti & videnti offeruntur. Silentium tuum laniatur, pudor tuus carpitur, pectus tuum foditur, viſcera intima protrahuntur. Haſcine gratias bo-

nus filius matri rependis, ob datam vitam? ob adquiſitam hereditatem? ob quatuordecim annorum longas alimonias? Hiſcine te patruus diſciplinis erudiuit, vt ſi compertum habeas filios tibi ſimiles futuros, non audeas ducere vxorem? Eſt ille poëtæ verſus non ignotus:

O di puerulos præcoci ſapientia:

ſed enim malitia pręcoci puerum quis non auerſetur, atque oderit? cùm videat velut monſtrũ quoddam, prius robuſtum ſcelere quàm tempore: antè nocentem quàm potentem: viridi pueritia, cana malitia? vel potius hoc magis noxium, quòd cum venia pernicioſus eſt: & nondum pœnæ, iam iniuriæ ſufficit. Iniuriæ dico? immò enim ſceleri aduerſum parentem nefando, immani, impetibili. Athenienſes quidem, propter commune ius humanitatis, ex captiuis epiſtolis Philippi Macedonis hoſtis ſui, vnam epiſtolam, cùm ſingulæ publicè legerentur, recitari prohibuerunt, quæ erat ad vxorem Olympiadem conſcripta: hoſti potius pepercerunt, ne maritale ſecretum diuulgarent: præferendum rati fas commune, propriæ vltioni. Tales hoſtes, aduerſus hoſtem: tu qualis filius aduerſus matrem? Vides quàm ſimilia contendam? Tu tamen filius matris epiſtolas, de amore, vt ais, ſcriptas, in iſto cœtu legis. in quo ſi aliquem poëtam laſci-

laſciuiorem iubereris legere, profectò non auderes: pudore tamen aliquo impedirêre: immò enim numquam matris tuæ litteras attigiſſes, ſi vllas alias litteras attigiſſes. Atquin auſus es tuam ipſius epiſtolam legendam dare, quam nimis irreuerenter, nimis contumelioſè & turpiter de matre tua ſcriptam, cùm adhuc in eius ſinu alerêre, miſeras clanculò ad Pontianum: ſcilicet ne ſemel peccaſſes, ac tam bonum tuum factum obliuio capeſſeret. Miſer non intelligis, idcirco patruum tuum hoc fieri paſſum, quo ſe omnibus purgaret: ſi ex literis tuis noſceretur, te etiam prius quàm ad eum commigraſſes, etiam cùm matri blandirere, tamen iam tum vulpionem & impium fuiſſe. Cæterùm nequeo in animum inducere, tam ſtultum Æmilianum eſſe, vt arbitretur mihi litteras pueri, & eiuſdem accuſatoris mei obfuturas. Fuit & illa commenticia epiſtola, neque mea manu ſcripta, neque veriſimiliter conficta, qua videri volebant blanditiis à me mulierem ſollicitatam. Cur ergo blandirer, ſi Magię confidebam? Qua autem via ad iſtos peruenit epiſtola, ad Pudentillam ſcilicet per aliquem fidelem miſſa, vt in re tali actitari ſolet? Cur præterea tam vitioſis verbis, tam barbaro ſermone ego conſcriberem, quem iidem dicunt nequaquam Græcæ linguæ imperitum? Cur

autem tam abſurdis támque tabernariis blanditiis ſubagitarem, quem iidem aiunt verſibus amatoriis ſatis ſcitè laſciuire? Sic eſt profectò: cuiuis palàm eſt: hic qui epiſtolam Pudentillæ Græcatiorem legere non poterat, hanc vt ſuam facilius legit, & aptiùs commendauit. Sed iam de epiſtolis ſatis dictum habebo, ſi hoc vnum addidero: Pudentillam, quæ ſcripſerat diſſimulamenti cauſa & deridiculi, ἐλθέτω ἕως ἔτι σωφρονῶ, poſt haſce literas euocaſſe ad ſe filios, & nurum: cùm his fermè duobus menſibus conuerſatam. Dicat hic pius filius, quid in eo tempore ſecus agentem vel loquentem matrem ſuam propter inſaniam, viderit. Neget eam rationibus villicorum, & opilionum, & equiſionum ſolertiſſimè ſubſcripſiſſe: neget fratrem ſuum Pontianum grauiter ab ea monitum, vt ſibi ab inſidiis Rufini caueret: neget verè obiurgatum, quòd litteras, quas ad eum miſerat, vulgò circumtuliſſet, nec tamen bona fide legiſſet: neget poſt iſta quæ dixi, matrem ſuam mihi apud villam iampridem condicto loco nupſiſſe. Quippe ita placuerat, in ſuburbana villa potius vt coniungeremur, ne ciues denuò ad ſportulas conuolarent: cùm haudpridē Pudentilla de ſuo quinquaginta milia nummûm in populum expunxiſſet ea die, qua Pontianus vxorem duxit, & hic puerulus toga eſt inuolutus.

tus. Prætereavt conuiuiis multis ac moleſtiis ſuperſederemus, quæ fermè ex more nouis maritis obeunda ſunt. Habes Æmiliane cauſam totam, cur tabulæ nuptiales inter me ac Pudentillam non in oppido ſint, ſed in villa ſuburbana conſignatæ: ne quinquaginta milia nummûm denuò profundenda eſſent, nec tecum aut apud te cænandum. Eſt ne cauſa idonea? Miror tamen, quòd tu à villa tantopere abhorreas, qui plerumque ruri verſère. Lex quidem Iulia de maritandis ordinibus, numquam ſcilicet ad hunc modum interdicit: VXOREM IN VILLA NE DVCITO. Immò ſi verum velis, vxor ad prolem multo auſpicatius in villa quàm in oppido ducitur: in ſolo vberi, quàm in loco ſterili: in agri ceſpite, quàm in fori ſilice: mater futura in ipſo materno ſinu ac in ſegete adulta ſuper fœcundam glebam: vel enim ſub vlmo marita cubet in ipſo gremio Terræ matris inter ſoboles herbarum & propagines vitium & arborum germina. Ibi & ille celeberrimus in Comœdiis verſus de proximo congruit, * * * * * * * Romanorum etiam maioribus, Quintiis & Serranis, & multis aliis ſimilibus, non modò vxores, verùm etiam conſulatus & dictaturæ in agris offerebantur. Cohibebo me in tam prolixo loco, ne tibi gratum faciam, ſi villam laudauero. De æ-

tate verò Pudentillæ, de qua poſt iſta ſatis confidenter mentitus es, vt etiam ſexaginta annos natam diceres nupſiſſe, de ea paucis tibi reſpondebo. nam in re tam perſpicua non eſt neceſſe pluribus diſputare. Pater eius natam ſibi filiam, more cæterorum profeſſus eſt: tabulæ eius partim tabulario publico, partim domo adſeruantur. quæ tibi ob os obiiciuntur. Porrige Æmiliano tabulas iſtas. lignum conſideret, ſigna quæ impreſſa ſunt recognoſcat, Conſules legat, annos computet. quos ſexaginta mulieri aſſignabat, probet quinque & quinquaginta. Luſtro mentitus eſt: parum hoc eſt: liberalius agam. nam & ipſe Pudentillæ multos annos largitus eſt: redonabo igitur viciſſim. Decem annos Mezentius cum Vlixe errauit: quinquaginta ſaltem annorum mulierem oſtendat. Quid multis? vt cum quadruplatore agam, bis duplum quinquennium faciam, viginti annos ſemel detraham. Iube Maxime conſules computari. niſi fallor, inuenies nunc Pudentillæ haud multo amplius quadrageſimum annum ætatis ire. O falſum audax & nimium! ô mendacium viginti annorum exilio puniendum! dimidio tanta Æmiliane mentiri falſa audes & ſeſquialtera? Si triginta annos pro decem dixiſſes: poſſes videri pro computationis geſtu erraſſe: quos

circu-

circulare debueris digitos aperuiſſe. Cùm verò quadraginta, quæ facilius cæteris porrecta palma ſignificantur, ea quadraginta tu dimidio auges, non potes digitorum geſtu erraſſe. niſi fortè triginta annorum Pudentillam ratus, binos cuiuſque anni Conſules numeraſti. Miſſa hæc facio. Venio nunc ad ipſam ſtirpem accuſationis: ad ipſam cauſam maleficij. Reſpondeat Æmilianus & Rufinus, ob quod emolumentum, etſi maximè Magus forem, Pudentillam carminibus & venenis ad matrimoniũ pellexiſſem. Atque ego ſcio pleroſque reos alicuius facinoris poſtulatos, ſi fuiſſe quæpiam cauſæ probarentur; hoc vno ſe tamen abundè defendiſſe, vitam ſuam procul ab huiuſmodi ſceleribus abhorrere: nec id ſibi obeſſe debere, quòd videantur quędã fuiſſe ad maleficium perpetrandum inuitaméta. Non enim omnia quæ fieri potuerint, pro factis habenda. Rerũ vices varias euenire: certum indicem cuiuſque animum eſſe: qui ſemper eodem ingenio ad virtutem vel ad malitiam moratus, firmum argumentum eſt accipiendi criminis, aut reſpuendi. Hæc ego quamquam poſſim meritò dicere, tamen vobis cõdono: nec ſatis mihi duco, ſi me omnium quę inſimulaſtis abundè purgaui, ſi nuſquam paſſus ſum vel exiguam ſuſpicionem Magiæ conſiſtere. Reputate vobiſcum, quãta

fiducia innocentiæ meæ, quantóq; despectu vestri agam; si vna causa vel minima fuerit inuenta, cur ego debuerim Pudentillæ nuptias ob aliquod meũ commodum appetere: si quamlibet modicum emolumentum probaueritis; ego ille sim Carinondas, vel Damigeron, vel is Moses, vel Iannes, vel Apollonius, vel ipse Dardanus, vel quicunque alius post Zoroastrem & Hostanem inter Magos celebratus est. Vide quæso, Maxime, quem tumultum suscitarint, quoniam ego paucos magorum nominatim percensui. Quid faciam tam rudibus, tam barbaris? Doceam Rufinum, hæc & multo plura alia nomina in bibliothecis publicis apud clarissimos scriptores me legisse? an disputem, longè aliud esse notitiam nominum, aliud artis eiusdem habere communionem: nec debere doctrinæ instrumentum & eruditionis memoriam pro confessione criminis haberi? An quod multo præstabilius est, tua doctrina Claudi Maxime, tuáque perfecta eruditione fretus, contemnam stultis & impolitis ad hæc respõdere? Ita potius faciam. quid ille existiment nauci nõ putabo. Quod institui, pergam disputare: nullam mihi causam fuisse, Pudentillam veneficiis ad nuptias prolectandi. Formam mulieris & ætatẽ ipsi vltro improbauerunt, idque mihi vitio dederunt, talem vxorem causa auaritiæ concupisse: atque

atque adeò primo dotem in congreſſu grandem & vberem rapuiſſe. Ad hæc, Maxime, longa oratione fatigare te non eſt conſilium. Nihil verbis opus eſt, cùm multo diſertius ipſæ tabulæ loquantur: in quibus omnia contrà quàm iſti ex ſua rapacitate de me quoque coniectauerunt, facta impræſentiarum, & prouiſa in poſterum deprehendes. Iam primùm mulieris locupletiſſimæ modicam dotem, neque eam datam, ſed tantummodo promiſſam. Præter hæc; ea conditione factam coniunctionem, ſi nullis ex me ſuſceptis liberis vita demigraſſet: vt dos omnis apud filios eius Pontianum & Pudentem maneret: ſin verò vno vnáue ſuperſtite diem ſuum obiſſet, vti tum diuidua pars dotis poſteriori filio, reliqua prioribus cederet. Hæc, vt dico, tabulis ipſis docebo. Fors fuerit, vt ne ſic quidem credat Æmilianus, ſola trecenta millia nummûm ſcripta, eorúmque repetitionem filiis Pudentillæ pacto datam. Capiens ipſe tu manibus tuis tabulas iſtas, da impulſori tuo Rufino. legat. Pudeat illum tumidi animi ſui, & ambitioſæ mendicitatis. quippe ipſe egens, nudus, CCCC milibus nummûm à creditore acceptis filiam dotauit. Pudentilla locuples femina trecentis milibus dotis fuit contenta: & maritum habet, & multis ſæpe & ingentibus dotibus ſpretis, inani nomine tan-

tulæ dotis contentum: cæterùm præter vxorem ſuam nihil computantem: omnem ſupellectilem cunctáſque diuitias in concordia coniugis & mutuo amore ponentem. Quamquam qui omnium vel exiguè rerum peritus culpare auderet; ſi mulier vidua & mediocri forma, at non ætate mediocri, nubere volens, longa dote & molli conditione inuitaſſet iuuenem, neque corpore, neque animo, neque fortuna pœnitendum? Virgo formoſa, etſi ſit oppidò pauper, tamen abundè dotata eſt. Affert quippe ad maritum nouum animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum. Ipſa virginitatis commendatio, iure meritóque omnibus maritis acceptiſſima eſt. Nam quodcunque aliud in dotem acceperis, potes, cùm libuit, ne ſis beneficio obſtrictus, omne, vt acceperas, retribuere: pecuniam renumerare, mácipia reſtituere, domo demigrare, prædiis cedere. Sola virginitas, cùm ſemel accepta eſt, reddi nequitur: ſola apud maritum ex rebus dotalibus remanet. Vidua autem qualis nuptiis venit, talis diuortio digreditur. nihil affert irrepoſcibile: ſed venit iam ab alio præflorata: certè tibi, ad quæ velis, minimè docilis: non minus ſuſpectans nouam domum, quàm ipſa iam ob vnum diuortium ſuſpectanda: ſiue illa morte amiſit maritum, vt ſcæui ominis mulier, & infauſti coniugij, minimè

minimè appetēda: ſeu repudio digreſſa eſt, vtramuis habeat culpam mulier: quæ aut tam intolerabilis fuit vt repudiaretur, aut tam inſolens vt repudiaret. Ob hæc & alia viduæ dote aucta procos ſollicitant. Quod Pudentilla quoque in alio marito feciſſet, ſi philoſophum ſpernentem dotis non reperiſſet. Age verò, ſi auaritiæ cauſa mulierem concupiſſem: quid mihi vtilius ad poſſidendam domum eius fuit, quàm ſimultatem inter matrem & filios ſerere? alienare ab eius animo liberorum caritatem, quo liberius & artius deſolatam mulierem ſolus poſſiderem? Fuítne hoc prædonis, quod eſſe vos fingitis? Ego verò quietis & concordiæ & pietatis autor, conciliator, fauiſſor, non modò noua odia non ſerui, ſed vetera quoque funditus extirpaui. Suaſi vxori meæ, cuius, vt iſti aiunt, iam vniuerſas opeis tranſuoraram: ſuaſi inquam, ac denique perſuaſi, vt filiis pecuniam ſuam repoſcentibus, de quo ſuprà dixeram, vt eam pecuniam ſine mora redderet in prædiis vili æſtimatis, & quanto ipſi volebant: Præterea ex re familiari ſua fructuoſiſſimos agros, & grandem domum, opulentè ornatam, magnámque vim tritici & ordei, & vini & olei, cæterorúmque fructuum: ſeruos quoque haud minus quadringentos: pecora amplius neque pauca neque abiecti pretij donaret: vt eos

& ex ea quam tribuisset parte securos haberet, & ad cætera hereditatis bona spe inuitaret. Hæc ego ab inuita Pudentilla, patietur enim me, vti res fuit, ita dicere, ægrè exauditus, ingentibus precibus inuitæ & iratæ extorsi; matrem filiis reconciliaui, priuignos meos, primo hoc vitrici beneficio, grandi pecunia auxi. Cognitum hoc est tota ciuitate. Rufinum omnes execrati, me laudibus tulêre. Venerat ad nos, priusquam istam donationem mater perficeret, cum dissimili isto fratre suo Pontianus: ante pedes nostros aduolutus, veniam & obliuionem præteritorum omnium postulat; flens & manus nostras osculabundus, ac dicens pœnitere, quòd Rufino & similibus auscultarit. Petit postea suppliciter, vti se Lolliano quoque Auito C.V. purgem, cui haud pridem tyrocinio professionis suæ fuerat à me commendatus. quippe compererat, ante paucos dies omnia me, vt acta erant, ad eum perscripsisse. Id quoque à me impetrat. Itaque acceptis literis Carthaginem pergit: vbi iam propè exacto Consulatus sui munere, Lollianus Auitus te, Maxime, opperiebatur. His epistolis meis lectis, pro sua eximia humanitate gratulatus Pontiano, quòd citò errorem suum correxisset, rescripsit mihi per eum, quas litteras, Dij boni! qua doctrina! quo lepôre! qua verborum amœnitate simul & iucunditate! prorsus vir

ſus vt vir bonus dicendi peritus. Scio te, Maxime, libenter eius litteras auditurum: & quidem ſi perlegam: mea voce pronuntiabo. Cedò tu Auiti epiſtolas: vt quæ ſemper ornamento mihi fuerunt, ſint nunc etiam ſaluti. At tu, licebit aquam ſinas fluere. Namque optimi viri literas ter & quater adeo quantouis temporis diſpendio lectitarem. LOLLIANI AVITI LITERAE. Non ſum neſcius, debuiſſe me poſt iſtas Auiti literas perorare. Quē enim laudatorē locupletiorem, quem teſtem vitæ meæ ſanctiorem producam, quem denique aduocatum facundiorem? Multos in vita mea Romani nominis diſertos viros ſedulò cognoui, ſed ſum æquè neminem admiratus. Nemo eſt hodie, quantum mea opinio fert, alicuius in eloquentia laudis ac ſpei, quin Auitus eſſe longè malit, ſi cum eo ſe, remota inuidia, velit conferre. Quippe omnes fandi virtutes pænè diuerſæ in illo viro congruunt. Quā cunque orationem ſtruxerit Auitus, ita illa erit vndique ſui perfectè abſoluta, vt in illa neque Cato grauitatem requirat, neque Lælius lenitatem, neque Gracchus impetum, nec Cæſar calorem, nec Hortenſius diſtributionem, nec Caluus argutias, nec parſimoniam Salluſtius, nec opulentiam Cicero: prorſus in qua, ne omnis perſequar, ſi Auitum audias, neque additum quidquam velis,

neque detractum, neque autem aliquid commutatum. Video, Maxime, quàm benignè audias, quæ in amico tuo Auito recognoſcis. Tua me comitas, vt vel pauca dicerem de eo, inuitauit. At non vſque adeo tuæ beniuolentiæ indulgebo, vt mihi permittam, iam propemodum feſſo, in cauſa prorſus ad finem inclinata, de egregiis virtutibus eius nunc demũ incipere: quin potius eas integris viribus & tẽpori libero ſeruem. Nunc enim mihi, quod ægrè fero, à commemoratione tanti viri, ad peſteis iſtas oratio reuoluenda eſt. Audéſne te ergo Æmiliane cum Auito conferre? Quemne ille bonum virum ait, cuius animi diſputationem tam plenè ſuis litteris collaudat, eum tu Magiæ, maleficij, criminis inſectabere? An inuaſiſſe me domum Pudentillæ, & compilare bona eius, tu magis dolere debes, quàm doluiſſet Pontianus, qui mihi ob paucorum dierum, veſtro ſcilicet inſtinctu, ortas ſimultates, etiam abſenti, apud Auitum ſatisfecit? qui mihi apud tantum virum gratias egit? Puta me acta apud Auitum, non litteras ipſius legiſſe: quid poſſes, vel quiſquis in iſto negotio accuſare? Pontianus ipſe, quod à matre donatum acceperat, meo muneri acceptum ferebat: Pontianus me vitricum ſibi cõtigiſſe intimis affectionibus lętabatur. Quòd vtinam incolumis Car-

thagine

thagine reuertiſſet: vel, quoniam ſic ei fuerat Fato decretum, vtinam tu Rufine ſupremum eius iudicium non impediſſes: quas mihi aut coram, aut denique in teſtamento gratias egiſſet! Litteras tamen quas ad me Carthagine, vel iam aduenienS ex itinere præmiſit, quas adhuc validus, quas iam æger, plenas honoris, plenas amoris, quæſo Maxime pauliſper recitari ſinas, vt ſciat frater eius, accuſator meus, quàm in omnibus Mineruæ curriculum cum fratre optimæ memoriæ viro currat. PONTIANI LITERAE. Audiſtíne vocabula, quæ mihi Pontianus frater tuus tribuerat? me *parentem* ſuum, me *dominum*, me *magiſtrum*, cùm ſæpe aliàs, tum in extremo tempore vitæ vocans? Poſſem tuas quoque pares epiſtolas promere: ſi vel exiguam moram tanti putarem: potius teſtamentum illud recens tui fratris, quamquam imperfectum, tamen proferri cuperem, in quo mei officioſiſſimè & honeſtiſſimè meminit. Quod tamen teſtamentum Rufinus neque comperari, neque perfici paſſus eſt, pudore perditæ hereditatis: quam paucorum menſium, quibus ſocer Pontiani fuit, magno quidem pretio noctium computarat. Præterea neſcio quos Chaldęos cõſuluerat, quo lucro filiam collocaret. Qui, vt audio, vtinam illud non verè reſpondiſſent, primum eius maritum in

paucis menſibus moriturum. Cætera enim de hæreditate,vt aſſolent, ad conſulentis votum confinxerunt. Verùm, vt Dij voluêre, quaſi cæca beſtia, incaſſum hiauit.Pontianus enim filiam Rufini malè compertam, non modò hæredem non reliquit, ſed ne honeſto quidem legato impertiuit: quippe qui ei ad ignominiam lintea adſcribi ducentorum ferè denariorum iuſſit: vt intelligeretur iratus potius externaſſe eam, quàm oblitus præteriſſe. Scripſit autem hęredes tā hoc teſtamento quàm priore,quod lectum eſt,matrem cum fratre. cui,vt vides,admodum puero,eandem illam filiæ ſuæ machinam Rufinus admouet: ac mulierem alioqui multò natu maiorem, nuperrimè vxorem fratris, miſero puero obiicit,& obſternit.At ille puellę meretricis blandimentis,& lenonis patris illectamentis captus & poſſeſſus,exinde vt frater eius animam edidit, relicta matre, ad patruum cōmigrauit, quo facilius remotis nobis cœpta perficerentur. Fauet enim Rufino Æmilianus,& prouentum cupit? Ehem!rectè vos admonetis.etiam ſuam ſpem bonus patruus temperat in iſto,ac fouet: qui ſciat inteſtati pueri legitimum magis quàm iuſtum hæredem futurum. Nollem hercule hoc à me profectum. Non fuit meæ moderationis, tacitas omniū ſuſpiciones palàm abrumpere.malè vos qui ſuggeſſiſtis. Planè

quidem ſi verum velis, multi mirantur Æmiliane tam repentinam circa puerum iſtũ pietatem tuam, poſtquam frater eius Pontianus eſt mortuus: cùm antea tam ignotus illi fueris, vt ſæpe ne in occurſu quidem filium fratris de facie agnoſceres. At nunc adeò patientem te ei præbes, itáque eum indulgentia corrumpis, adeò ei nulla re aduerſaris: vt per hæc ſuſpicionibus fidem facias. Inueſtem à nobis accepiſti: veſticipem illico reddidiſti. cùm à nobis regeretur, ad magiſtros ibat: at ab iis nunc magna fugela in ganeũ fugit: amicos ſerios aſpernatur: cũ adoleſcentulis poſtremiſſimis inter ſcorta & pocula puer hoc æui in conuiuio agitat. Ipſe domi tuæ rector, ipſe familiæ dominus, ipſe magiſter in conuiuio. in ludo quoque gladiatorio frequens viſitur, nomina gladiatorum & pugnas & vulnera planè quidem vt puer honeſtus ab ipſo laniſta docetur. loquitur numquam niſi Punicè, & ſi quid adhuc à matre Græciſſat. Latina enim neque vult, neque poteſt. Audiſti Maxime paulo antè, pro nefas! priuignum meum, fratrem Pontiani, diſerti iuuenis, vix ſingulas ſyllabas fringultientem, cùm ab eo quæreres, donaſſet ne illis mater, quæ ego dicebã me adiuuante donata. Teſtor igitur te, Claudi Maxime, vóſque qui in conſilio eſtis, vóſque etiam qui tribunal mecum adſi-

ſtitis, hæc damna & dedecora morum eius patruo huic, & candidato illi ſocero adſignanda: méque poſthac boni conſulturum, quòd talis priuignus curæ meæ iugum ceruice excuſſerit: neque poſtea pro eo matri eius ſupplicaturum. Nam, quod pæniſſimè oblitus ſum, nuperrimè cùm teſtamentum Pudentilla poſt mortem Pontiani filij ſui, in mala valitudine ſcripſerit; diu ſum aduerſus illam reniſus, ne hunc ob tot inſigneis contumelias, ob tot iniurias exheredaret. elogium grauiſſimum iam totum mediusfidius perſcriptum, vt aboleret, impenſis precibus oraui. Poſtremò ni impetrarem, diuerſurum me ab ea comminatus ſum. mihi hanc veniam tribueret: malũ filium beneficio vinceret; me inuidia omni liberaret. Nec prius deſtiti, quàm ita fecit. Doleo me huncce ſcrupulum Æmiliano, dempſiſſe: tam inopinatam ſemitam indicaſſe. Specta quæſo, Maxime, vt hiſce auditis, ſubitò obſtupuerit, vt oculos ad terras demiſerit. enim longè ſecius ratus fuerat. nec immeritò, mulierem filij contumeliis infectam, meis officiis deuinctam ſciebat. De me quoque fuit quod timeret. Quis enim, vel æquè vt ego ſpernens hereditatis, tamen vindicari de tam inofficioſo priuigno recuſaſſet? Hæc præcipuè ſollicitudo eos ad accuſationem mei ſtimulauit. hereditatem omnem mihi relictam

falſò

falsò ex sua auaritia coniectauere. Soluo vos in præteritum isto metu. Namque animum meum neque hereditatis, neque vltionis occasio potuit loco dimouere. Pugnaui cum irata matre, pro priuigno malo vitricus, veluti pater pro optimo filio aduersus nouercam. nec satis fuit: ni bonæ vxoris prolixam liberalitatem circa me nimio plus æquo coërcerem. Cedò tu testamentun, iam inimico filio à matre factum: me, quem isti prædonem dicunt, verba singula cum precibus præeunte. Rumpi tabulas istas iube Maxime: inuenies filiũ heredem: mihi verò tenue nescio quid, honoris gratia legatum; ne, si quid ei humanitùs attigisset, nomen maritus in vxoris tabulis non haberem. Cape istud matris tuæ testamentum, verè hoc quidem inofficiosum. Quid ni? in quo obsequentissimum maritum exheredauit, inimicissimum filium scripsit heredem: immò enimuerò non filiũ, sed Æmiliani spes, & Rufini nuptias; sed temulentum illud collegium, parasitos tuos. Accipe inquam filiorum optime, & positis paulisper epistolis amatoriis matris, lege potius testamentum. si quid quasi insana scripsit, hîc reperies, & quidem mox à principio: SICINIVS PVDENS FILIVS MEVS MIHI HERES ESTO. Fateor: qui hoc legerit, insanam putabit. Hiccine filius heres, qui te in

ipſo fratris ſuo funere, aduocata perditiſſimorum iuuenum manu, voluit excludere è domo, quam ipſa donaueras, qui te ſibi à fratre cohæredem relictam, grauiter & acerbè tulit? qui confeſtim te, cum tuo luctu & mærore deſeruit, & ad Rufinum & Æmilianum de ſinu tuo aufugit? Qui tibi plurimas poſtea contumelias dixit coràm, & adiuuante patruo, fecit? Qui nomen tuum pro tribunalibus ventilauit? qui pudorem tuum tuiſmet literis conatus eſt publicè dedecorare? qui maritum tuum, quem elegeras, quem, vt ipſe obiiciebat, efflictim amabas, capitis accuſauit? Aperi quæſo bone puer, aperi teſtamentum: facilius inſaniam matris ſic probabis. Quid abnuis? quid recuſas, poſtquam ſolicitudinem de hereditate materna repuliſti? At ego haſce tabulas Maxime, hic ibidem pro pedibus tuis adiicio: teſtorque me deinceps incurioſius habiturum, quid Pudentilla teſtamento ſuo ſcribat. Ipſe iam, vt libet, matrem ſuam de cætero exoret. mihi, vt vltrà pro eo deprecer, locum non reliquit. Ipſe iam, vt ſui potens, ac qui acerbiſſimas literas matri dictet, iram eius deliniat: qui potuit perorare, poterit exorare. Mihi iamdudum ſatis eſt, ſi non modò crimina obiecta pleniſſimè dilui, verùm etiam radicem huius iudicij, id eſt hereditatis quæſitæ inuidiam, funditus ſubſtuli. Illud

etiam,

etiam, ne quid omnium prętercam, priuſquā peroro, falsò obiectum reuincam. Dixiſtis, me Magia de pecunia mulieris pulcerrimum prædium meo nomine emiſſe. Dico, exiguum herediolum ſexaginta milibus nummûm, id quoque non me, ſed Pudentillam ſuo nomine emiſſe: Pudentillæ nomen in tabulis eſſe: Pudentillæ nomine pro eo agello tributū dependi. Præſens eſt quæſtor publicus, cui depenſum eſt, Coruinus Celer, vir ornatus. adeſt etiā tutor, auctor mulieris, vir grauiſſimus & ſanctiſſimus, omni cum honore mihi nominādus, Caſſius Longinus. Quęre Maxime, cuius emptionis auctor fuerit: quantulo pretio mulier locuples agellum ſuum præſtinarit. TESTIMONIVM CASSII LONGINI TVTORIS, ET CORVINI CLEMENTIS, QVOD RECITATVM EST. Eſtne ita vt dixi? vſpiam in hac emptione nomen meum adſcriptum eſt? Num ipſum heredioli pretium inuidioſum eſt? Num vel hoc ſaltem in me collatum? Quid etiam eſt Æmiliane, quod non te iudice refutauerim? quod pretium Magiæ meæ reperiſti? cur ego Pudentillæ animum veneficiis flecterem? quod ex ea commodum caperem? vti dotem mihi modicam potius quàm amplam diceret? O præclara carmina! an vt eam dotem filiis ſuis magis reſtipularetur, quàm penes me ſineret? Quid addi ad hanc Magiam poteſt? an vti rem fa-

miliarem ſuam meo adhortatu pleramq; filiis condonaſſet, quæ nihil illis ante me maritũ fuerat largita, mihi quidquã impartiret? O graue veneficiũ, dicam, an ingratum beneficium? an vt teſtamento, quod irato filio ſcribebat, filium potius, cui offenſa erat, quàm me, cui deuincta, heredem relinqueret? Hoc quidem multis carminibus difficilè impetraui. Putate vos cauſam nõ apud Claudium Maximũ agere, virum æquum, & Iuſtitiæ pertinacem; ſed alium aliquem prauum & ſæuum iudicem ſubſtituite, accuſationum fautorem, cupidum condemnandi: date ei quod ſequatur: miniſtrate vel tantulam veriſimilem occaſionem ſecundum vos pronuntiandi. Saltem fingite aliquid, reminiſcimini, quod reſpõderatis, qui vos ita rogarit. Et, quoniam omnem conatum neceſſe eſt quæpiam cauſa præcedat: reſpondete, qui Apuleium dicitis animum Pudentillę Magicis illectamentis adortum, quid ex ea petierit? cur fecerit? Formã eius voluerat? negatis. Diuitias ſaltem concupierat? negant tabulæ dotis, negant tabulæ donationis, negãt tabulæ teſtamẽti. in quibus non modò non cupidè appetiſſe, verùm etiam durè repuliſſe liberalitatem ſuę vxoris oſtenditur. Quæ igitur alia cauſa eſt? Quid obmutuiſtis? quid tacetis? Vbi illud libelli veſtri atrox principiũ, nomine priuigni mei formatum? *Hunc ego, domine*

Maxime, reum apud te facere inſtitui. Quin igitur addis, reum magiſtrum, reum vitricum, reum deprecatorem? Sed quid deinde? *plurimorum maleficiorum & manifeſtiſſimorum.* Cedò vnum de plurimis: cedo dubium, vel ſaltem obſcurum de manifeſtiſſimis. Cæterùm ad hæc quæ obieciſtis innumera, binis verbis reſpondeam. Dentes ſplendidas: Ignoſce mundiciis. Specula inſpicis: Debet philoſophus. Verſus facis: licet fieri. Piſces exploras: Ariſtoteles docet. Lignum conſecras: Plato ſuadet. Vxorem ducis: Leges iubent. Prior natu ea eſt: Solet fieri. Lucrum ſectatus es dotis: Dotale accipe, donationem recordare, teſtamentum lege. Quæ ſi omnia affatim retudi, ſi calumnias omnes refutaui: ſi in omnibus non modò criminibus, verumetiam maledictis, procul à culpa Philoſophiā tuitus ſum, ſi Philoſophiæ honorem, qui mihi ſalute mea antiquior eſt, nuſquam minui: immò contrà vbique, ſi cum ſeptem pennis eum tenui: ſi hæc vt dico ita ſunt: poſſum ſecurius tuam exiſtimationem reuereri, quàm poteſtatem vereri: quod minus graue & verendum mihi arbitror, à proconſulibus damnari, quàm ſi à tam bono, tamq; emendato viro improber. Dixi.

ISAACI CASAVBONI
in
L. APVLEI APOLOGIAM
Castigationes.

ISAACI CASAVBONI in L. APVLEI APOLOGIAM CASTIGATIONES.

APOLOGIA.) In emendando elegantiſſimo iſto libro, vſi ſumus veteri editione Romana, quæ omniũ prima anno M.CCCCLXIX.cuſa eſt. ea nobis ad manum ſemper manuſcriptorum loco fuit. Eius ope mendas ex tantulo ſcripto, plurimas & grauiſſimas ſuſtulimus. vt quî eorum negligentiam excuſem neſcio, qui hoc ipſum ante nos profeſſi, tam leuiter collatione illius libri ſint defuncti. Nos contra eam editionem, vt omnium minimè correctorum manus expertam, & proinde minus corruptam, per omnia ſecuti ſumus: niſi ea manifeſtè vitioſa eſſet. Nam & ipſa, præter quam quod Græca fere non habuit, graues nec paucas mendas continet. quas nos, Dei virtute, pleraſque omnes ſagaci coniectura abſterſimus. Eiuſmodi eſt quod falſam ἐπιγραφὴν, quæ orationem vnicam, & vt Iuriſcõſulti loquũtur, actum legitimum, qui neceſſario continuus eſſe debet, male diſpeſcebat, emendauimus, quęque vitio ſeparabãtur, coniunximus, & in priſtinam integritatẽ reſtituimus. Auctoris non eſſe eam ſectionem, nemo ſanus in controuerſiã vocare poteſt. Nam quare, obſecro, in ſcribendo oratio-

nem diuiſiſſet, quam vno tenore apud Procoſſ. pronuntiaſſet? quo exemplo? aut quam ob cauſſam? an quia liber longior erat futurus? nugæ. quaſi non multæ hodie extent & Græcorum oratorum & Romanorum longiores. Deinde quis non videt, totum orationis contextum vna propoſitione contineri, vno epilogo claudi? Non ergo auctoris erat illa τομή: quam propterea iure merito ſuſtulimus præſertim cum auctoritate ſummi viri Aurelij Auguſtini factum noſtrum tueri poſſimus: qui *orationem copioſiſſimam* hunc librum appellat. nimirum eius ætate nondum exortum erat iſtud ingenioſorum hominum genus, qui partim ignorantia, partim περιεργίᾳ intolerabili, in bonos auctores pridem graſſantur. Eiuſmodi hominibus partitionem hanc acceptam ferre debemus: qui etiam Floridorum librum primum in duos non minore flagitio tribuerunt. non enim quatuor, ſed tres ſolum libri Floridorum ab Apuleio ſunt relicti. Male etiam iidem philoſophica huius auctoris ſcripta digeſſerunt. cum enim tres libri hi, De dogmate Platonis, De philoſophia, & Περὶ ἑρμηνείας vnum opus ſint, & corpus vnum debeant efficere, hodie longe aliter eduntur, non ſecus ac ſi ſeparati ſint, & libri ſingulares. Atqui ita vt diximus rem habere, teſtis ipſe Apuleius qui non procul à libri *De dogmate Platonis* principio ita ſcribit, de Platone loquens: *Quoniam treis partes Philoſophiæ congruere inter ſe primus obtinuit, nos quoque ſeparatim dicemus de ſingulis, à naturali philoſophia facientes exordium.* Pollicetur ſe tres libros ſcripturum de totidem philoſophiæ partibus, ex diſciplina Platonica. Quære ab iis qui nobis concinarunt hactenus editiones Apuleij, vbi illi tres libri ſint: negabunt, opinor, integrũ opus ad nos perueniſſe. id verò peruenit, hodiéque extat. tres illos ſane libros quin habeamus nemo negabit. Primus eſt ille ipſe, qui τὸν φυσικὸν τόπον complectitur: ſecundus is, cui *De philoſophia* hodie index eſt, in quo ὁ ἠθικὸς τόπος continetur.

netur. Eius initium, *Moralis philoſophiæ caput eſt.* Tertium noli dubitare eum eſſe qui poſtremum locum obtinere ſolet in vulgatis editionibus, & Περὶ ἑρμηνείας inſcribitur. nam eo complexus auctor τὸν λογικὸν τόπον. Principium ita habet, *Studium ſapientiæ quod Philoſophiam vocamus, pleriſque videtur tres ſpecies habere, Naturalem, Moralem, & de qua nunc dicere propoſui Rationalem.* Sed redeo ad Romanam editionem: ex qua ſcire volo lectorem pleraſque omnes eſſe emendationes promtas, quarum ratio hoc libro non reddetur. Porro quis ille fuerit qui primus tantum flagitium admiſerit, & tot monſtra nobis poſt illam editionem protulerit, pro certo compertũ non habemus. puto tamẽ Bernardum Philomathẽ Piſanum fuiſſe, qui eã editionem curauit quæ anno M. D X X I I. Florentia prodiit: quod ex illius gemina epiſtola ei editioni præfixa facile quis intelligat. Illi tamen viro, vtcunque de cæteris merito, Græca non pauca quæ primus ex ſuis libris deſcripſit & edidit, debemus.

Pag. 2, v. 5 *patroni eius*) Si rectum eſt quod modò præceſſit, *aduerſus Grauios*, nimirum hîc ſcribendum, *p. eorum.*

12 *quum paulò prius occiſum à me clamitaret*) Ita emendauimus vulgatam lectionem, *quem p. p. o. à me clamitarat.* quę ferri non poteſt: eſt enim prorſus ἀσύντακτος & incohærens. Romana edit. *Igitur Pontiani.* cætera vt reliquæ.

18 *eam ſolam ſibi delegit*) Poſſit videri *iam* ſcribendum. Sed nihil debet mutari. Eſt enim Ἑλληνισμὸς familiaris huic ſcriptori, apud quem ſæpe reperias eam dictionem παρέλκουσαν. Infra, *quod animi partem rationalem, quæ longè ſanctiſsima eſt, eam violet.* Tolle *eam*: ſententiæ nihil detraxeris. Ita autem Græci, Herodotus præſertim, & Pauſanias, atque è recentioribus Agathias. etſi id propriè Hebræorum dialecti eſſe certum eſt.

22 *ſcilicet vt obtentu*) Placuit hæc diſtinctio, præ vulgata,

nouo more per alium lacessendi scilicet : vt obt.

Pag. 3, 1 *ne sic quidem quitus est.*) Sic Roman. editio. cur mutarunt homines ἄμουσοι? vulgò enim *quietus est*. Terentius, *forma in tenebris nosci non quita est.* Vtitur & alibi Lucius noster.

3 *ab accusandi periculo profugus,*) Id est, ab accusando, in quo erat periculũ. Sic statim elegãter & breuiter *in aßistẽdi venia perseuerauit.* ἀντὶ τοῦ in assistẽdo, vbi spes veniæ. Hoc moneo, quia reperti sunt tam corrupti palati homines, quibus vulgata lectio non saperet, ac legi vellent, *in aßistendi vmbra.* ô acumen!

12 *pro falso infamarit.*) Malè in omnibus libris *infamaret.*

13 *tanta quidem pertinacia*) Rom. ed. *peruicacia.*

16 *contra clarißima voce iurauerit vecordißimus iste tamen,*) Sic nos emendauimus corruptam lectionem omnium librorum, *contra clarißimam vocem.* Enimuero ea scriptura manifestò falsa: ista enim *clarißima vox* vox Æmiliani est non Lollij Vrbici. quod ex sequentibus clarum. Elegantissimè autem Apuleius hominem eum χαρακτηρίζει quẽ Theophrastus ἀπονενοημένον vocat : quòd malam caussam tanta confidentia tueatur : quòd iuret tam facilè, imò peieret: quòd alta & clara voce vociferetur. eadẽ Theophrastus.

20 *spero in hoc quoque iudicio erupturam.*) Scribo & distinguo, *erupturum: quippe, qui sciens innocentem criminatur. Erumpere vocem,* dictum ἐνεργητικῶς, vt apud Terentium *erumpere gaudium*: apud Ciceronem, *erumpere stomachum in aliquem.* Qui nõ animaduerterãt: in superiore loco legendũ *clarißima voce*, eos ne istum quidem recte accipere potuisse certum est. Hoc ait : sperare se fore, vt Æmilianus isto quoque iudicio victus, idem væcordiæ specimen edat ac fecit priore illo. Id prius iudicium Romæ non in prouincia fuit celebratum, apud tribunal. Q. Lollij Vrbici præfecti

fecti Vrbis: de quo vetus lapis extat Romæ,

APOLLINI
Q. LOLLIVS. VRBICVS
PRÆF. VRB.

Pag. 4, 12 *effutierunt.*) Roman. *effuderunt*. eadem mox, *vtiliter blatterata*: hoc eſt, conducibiliter cauſſæ quam tuebantur, & ſui quæſtus gratiâ: non ſeriò neque ex animi ſententia.

14 *deprehenſa haberi,*) hoc eſt, pro manifeſto falſis, & ſatis reuictis. Quid ſi tamen ſcribamus, *ob mercedem & auctoramenta impudentiæ depenſa*: pro, repenſa.

Pag. 5, 15 *homo verè ille quidem non diſertiſſimus.*) Reſtituimus negationem ex editione Romana. Ea vera lectio, & ex Apuleij mente, qui etiam infra Tannonio eidem infantiam obiicit: de eo enim ſunt hæc, *ſed eloqui propter infantiam cauſidicus ſummus nequiret.* Mox, *At ego illi contra iuſtius exprobrauerim, quod qui eloquẽtiæ patrocinium vulgo profiteatur, etiam honeſta dictu ſordide blatteret, ac ſæpe in rebus nequaquam difficilibus fringultiat, vel omnino obmuteſcat.*

Pag. 6, 2 *Velia oriundum,*) Errat vir ille doctiſſimus cui ait Coluius placere vt *Elea* ſcribatur. quaſi non idem ſint Ἐλέα & Velia.

5 *vt Plato autumat*) Recte *vt* non *&*, quod quibuſdam placet: qui non vident & præcedentia & ſequentia pendere à verbo reſpondiſſem. *Autumat* eſt, λέγει, vt rectè vertitur in Gloſſario. Zenonem Plato vocat εὐμήκη καὶ χαρίεντα ἰδεῖν.

16 *horrore implexus atque impeditus*) Gloſſ. *Implexa barba* δασυπώγων: nō σπανοπώγων vt quidã. ſunt qui ſcribãt *horrore impexus*. Sic in Gloſſario, *Impexa*, ἀκτενιςὸς, φρικτή. & ita lego in alio eiuſdẽ libri loco *Horridus*, ἀκτένιςος, φρικτός. vbi vulgati libri valde corruptè σιαυτο φρικτός. Sed magis placet lectio omnium librorum *implexus*. Vtraque voce vſus Agathias elegantiſſimus ſcriptor, in eadem ſententia, οἱ

πλόκαμοι τῶν Τούρκων τε καὶ βαρβάρων ἀπέκτητοι καὶ αὐχμηροὶ, καὶ ῥυπῶντες, καὶ ἐνέρσει ἀπρεπῶς ἀναπεπλεγμένοι.

16 *ſtuppeo tormento*) Mihi videbatur frigidius, vt capillus capitis funi (id enim eſt *tormentum*) aſſimilaretur: legebam igitur *tomento*: nihil tamen pronuntio. Rom. cod. *ſtuppæ t.*

Pag. 7, 22 *non vidit profectò*) Omnino placet mihi lectio quæ in quibuſdam libris reperitur, *inuidit pr.* Digna vox eruditione Apuleij *inuidere* pro non videre: vt *inuiſus* pro nõ viſo etiã apud M. Tullium. Si quis propter huiuſmodi voces faſtidiendam putet huius eruditiſſimi ſcriptoris orationem, eum ego cenſeo quid ſcit Latinè ſcire prorſus ignorare. Nam certum eſt optimos quoſque Latinitatis auctores pleriſque compoſitis cum *re* vel *in* vel *ex* multifariam vti ſolitos: quod & veteres critici pridem monuerunt: & nos ad Perſium & Suetonium cis paucos menſes Deo faciente, oſtendemus.

Pag. 8, 1 *Miſi vt petiſti*) Magnus error admiſſus erat in digerendis hiſce verſibus, quem ſuſtulimus. ita enim abſque dubio debent hæc edi, vt ſunt à nobis collocata, nõ vt in prioribus editionibus. Proferendi huius epiſtolij occaſio prima fuit, vt probaret petitu Calpurniani dentifricium ſe miſiſſe: ergo illa verba *Miſi vt petiſti* male poſt parentheſin ponuntur. Iam verò ipſius parentheſeos dedêre occaſionem illa verba, *ex Arabicis frugibus*. perperam igitur illi ſubiiciuntur. ſed & aliâs confuſa iſta ante edebantur, quæ iam planiſſima ſunt.

1 *mundicinas dentium*) Vulgo *munditias*, contra modulum verſus. Obſeruare licet in ſcriptoribus eius æui & deincipibus frequentem hunc τύπον. Sic *indicinam* alibi dixit hic idem: Tertullianus *iuridicinam* & *veſtificinam*. Ammianus & Symmachus *cauſidicinam*, ne plura nunc commemorem.

20 *nihil in se sordidum*) Ita Rom. alij *sordium* eadem Ro. statim, *fæculentum* non *fœtulentum*.

Pag. 9, 1 *è dentium muro*) -- ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

2 *diceret suo more*) Distinctione praua laborabat hic locus. At viro doctissimo caue assentiaris, qui *suo iure* voluit scribi. *Suo more* valet, grandiloquè, μεγαληγόρως: cui opponuntur mox illa, *pro meo captu*.

Pag. 10, 4 *qui se sciat rationem promturum*) Malim *orationem*. sed alteram lectionẽ nonnihil confirmat similis locus De dogmate Platonis, *homini promtuarium rectæ rationis & suauissimæ orationis os datum est*.

6 *de homine nato*) Græcum est περὶ ἀνθρώπου φυῶτος, vel πεφυκότος. Cicero pro eo dicere solet, *qui se hominem meminerit*. ea enim ἐνέργεια est Græcæ locutionis, quam expressit ad verbum Apuleius & hîc & paulo post, *An tu ignoras nihil esse aspectabilius homini nato quam formam suam?*

11 *multæ arundines dentibus implectuntur.*) Quis locũ hunc de mendo habeat suspectum? tamen legendum aio, *multæ hirudines d. imp.* Ælianus, ὁ γοῦν κροκόδειλος νήχεται ἅμα καὶ κέχηνεν· ἐμπίπτουσιν οὖν αἱ βδέλλαι ἐς αὐτὸν, καὶ λυποῦσιν. Confirmat Plinius, cuius verba sunt, *Hunc saturum cibo piscium, & semper esculento ore.* nam quomodo *esculentum os* appellabitur, cui arundines implexæ? Idem ex Aristotele colligas, qui ait trochilos edere purgamenta ista dentium crocodili, quod & Plinius innuit, & apertius scribit Ælianus: non enim sanè tantula auis arundinibus vescitur.

14 *exscalpit*) Minus rectè vulgo, *exsculpit*. Aristoteles, καθαίρει.

21 *tam proximum argumentum?*) Infra, *Respondeat mihi Æmilianus quo proximo signo ad accusandum magiæ sit inductus.*

Pag. 11, 14 *Id genus plurima*) Lego, *pluria*.

Pag. 12, 17 *Plania in animo*) Magis ex consuetudine linguæ Ro. nescio an & ex veritate, *Flauia* scripseris.

19 *C. Lucullum quanquam ſit iambicus*) Putem verius, *C. Lucillium quanquam ſit ſatyricus*. adhuc tamen animi pendeo.

20 *quod Gentilem*) Lege cum Rom. *Gentium*. Gentius & Macedo puerorum nomina, alterum vt puto, Illyrici, alterum Macedonis.

Pag. 13, 26 *aficiſque dolore*) Nollem virum linguæ Latinæ adeo peritum, tantum licentię vſurpaſſe contra omnem analogiã. par licentia ſequenti verſu in *amiſimus*. Sed, quantum video, diſertior Apuleius quam ποιητικώτερος. Fuit autem ea ſecuritas ſupina multorum illis tẽporibus, vt obtemperare legi metricæ non amplius curarent, quàm amantes, ait poeta Siculus, πατρὸς μύθων καὶ μητρὸς ἀκούειν. vide quæ paſſim habet carmina Spartianus.

Pag. 15, 9 *proprio quamque Amore & diuerſis amatoribus pollentis.*) σχῆμα πρὸς τὸ σημαινόμενον, *geminam Venerem pollentes quamque*. Eſt autem Rom. cod. ſcriptura *pollentis* pro pollẽteis. qua de re multa Priſcianus.

12 *vt immodico trucique perculſorum*) Scriptum erat, *vt in modico tr.* nulla ſententia. *Perculſorum* eſt οἰστροπλήγων. vt, *ingenti perculſus amore*. male qui cenſent mutãdum: ſequitur ſtatim: illecebris ſectatores ſuos percellentem.

15 *ſolis hominibus, & eorum paucis curare*) Nihil mutãdum: Plautus Trinummo,

Sed ego ſum inſipientior qui rebus curem publicis.

& in Truculẽto, *curare alienis rebus*. Vide Nonium. Sic paulo pòſt *adeo rebus meis curat*.

17 *Quippe eius amore*) Ne hîc quidem vlla ſententia nedum bona. Lege verò *Quippe eius Amorem non amœnum & laſciuum, ſed cõtra incorruptum & ſerium, pulchritudine honeſtatis, virtutis amorem amatoribus ſuis conciliare*. verè Platonica ſententia non dubium autem deeſſe vocem *amorem* ante *amatoribus*, quam reſtituimus. Nemo neſcit quàm ſæpe factum, ſæpe fiat ab oſcitantibus ſcribis, vt ſimilium vocum vici-

vicinarum alteram omittant.

Pag. 16, 23 *tragœdi ſyrmate hiſtrionis:*) Nihil planius iſta lectione: Ait, *tragœdi hiſtrionis*, quia tragicorum hiſtrionum ornamenta erant σύρματα, στατοὶ, ξύστιδες, & χρυσόπαστα id genus ἱμάτια perſonis apta quas ipſi ſuſtinebant. Valerius in Phormione. *Quid hîc cum tragicis verſis & ſyrma facis?* Valerius Max. lib. VII. *togam velut tragicam veſtem in foro trahens.* Fruſtra igitur ſunt qui hîc mendum ſuſpectant: Qui etiã in eo grauiſſimè errant, quod ex Luciani loco quodam male intellecto, mimorum centunculos cum ornamẽtis tragicis confundunt. Sed hæc alterius loci.

Pag. 17, 6 *quàm Cereris mundum*) Sic illa vocat quæ myſtę Cereris Eleuſiniæ aſſeruabant in ciſtis myſticis. Clemẽs Alexandrinus in Protreptico, οἷα δὲ καὶ αἱ κίσται αἱ μυστικαί; δεῖ γὰρ ἀπογυμνῶσαι τὰ ἅγια αὐτῶν, καὶ τὰ ἄρρητα ἐξειπεῖν. οὐ σησάμαι ταῦτα καὶ πυραμίδες, καὶ τολύπαι, καὶ πόπανα πολυόμφαλα, χόνδροί τε ἁλῶν, καὶ δράκων, &c. vide Arnobium lib. quinto.

18 *& facilitas & ſimilitudo?*) Poſteriores editiones, *& felicitas*. nos Romanam hîc quoque probauimus: ſequentia eam lectionem confirmant.

Pag. 19, 20 *profectæ à nobis imagines, velut quædam exuuiæ,*) Ita exprimit vocem Græcã Epicuri ἀπόρροιαι: Lucretius *texturas* pro ea dixit: quia non ſolũ fluunt de corporibus hæ exuuiæ: ſed etiam imaginem obiectu ſpeculi generant & quaſi texunt. Sic ille libro quarto,

Et quamuis ſubitò, quouis in tempore, quamque
Rem contra ſpeculum ponas, apparet imago:
Perpetuò fluere vt noſcas è corpore ſummo
Texturas rerum tenueis, tenueiſque figuras.

Sed venit aliquando mihi in mentem Apuleium eo loco legiſſe *Exuuias* non *texturas*: itáque eſſe reſcribendum. de quo iudicent docti viri.

25 *ſeu mediis oculis proliquati.*) Reſpicit illa Platonis in diſpu

tatione de visu ὥστε τὸ μὲν ἄλλο ὅσον παχύτερον στέγειν πᾶν· τὸ τοιοῦτο δὲ μόνον αὐτὸ καθαρὸν διηθεῖν.

26 *atque ei vniti*) Sic legi debet, vel vt Coluio visum, *muniti*. Vulgo, *atque muniti*. Plato ibidem. τὸ τῆς ὄψεως ῥεῦμα, τό τε ἐκπίπτον ὅμοιον πρὸς ὅμοιον ξυμπαγὲς γενόμενον, ἓν σῶμα οἰκειωθὲν ξυνέστη. similia idem mox vbi tractat περὶ τῆς τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιΐας.

Pag.20, 2 *intentu aeris fracti*) Petri Pithoei viri doctissimi, & cui æternùm hæ nostræ literæ ac Iuris scientia debebũt, est hæc emendatio: nam omnes libri hîc corrupti sunt. Plutarchus in Placitis ex Chrysippo vocat συνέντασιν τοῦ μεταξὺ ἀέρος νυγέντος. vt de tanti viri correctione nemo dubitare debeat.

17 *appositum fomitem*) Scribendum, *oppositum*.

26 *ac non modo campo & glebis*) Voculam *ac* quæ exciderat, ex Rom. restituimus: & à praua distinctione male affectum locum, sanauimus.

Pag.21, 13 *à probatore obstitit*:) Vulgo, *approbatore*. sed veram lectionem ex edit. Rom. reposuimus. Sic dictum à probatore obstare, vt apud Græcos κρύπτειν & κρύπτεσθαι ἀπό τινος, etiam apud poetam præcipuum.

21 *Humilitate abdita & lucifuga*) Scrib. *abditus*.

22 *Ego adeo seruior: tu an habeas ad ag.*) Non dubitauimus veram & certam emendationem nostram in contextu recipere, spreta vulgaria scriptura, *seruor* & *abeas*. Scio *seruor* pro *obseruor* Latinum esse, atque adeo Tullianum: sed id non posse hîc locum habere pertendo. non enim de obseruantia & cultu qui honoris caussa à liberis personis exhibetur, intelligit: sed de seruorum θεραπείᾳ & ministerio. Quid quod sequentia eam lectionem manifestè flagitant? debet enim repeti vox *seruos* quæ in verbo *seruior* intelligitur inclusa: vt in illo τῶν LXX δικάσω· ἰδεῖα δὲ ἔσαι. nimirum ἡ δίκη. est enim σχῆμα ἀπὸ κοινοῦ, ὅταν ληπτέον

ἐκ τοῦ

ἐκ τοῦ ῥήματος τὸ ὄνομα, vt loquitur Euſtath. in Iliad. β. Non igitur *ſeruor* ſed *ſeruior* legendum. Seneca, *ſeruis paucioribus ſeruiri*. De tranquill. vitæ.

24 *cum vicinis tuis cambias*) Vox Græcæ originis, quam Cariſius libro tertio, & Priſcianus ex eo vertunt ἀμείβομαι. Gloſſæ veteres *Cacumbeat* διαλλάσσει. Lego, *cambiat* ἀλλάσσει. Eſt à κάμπτω, propter Gratiarum vices: ſemper enim Gratiæ καμψιδίαυλοι non σταδιοδρόμοι eſſe debent. Inde eſt noſtrum Francoceltarum *change* ἀμοιβή. Græci tamen ſuum κάμπτω non vſurpant pro eo quod eſt *cambio*: ſed pro eo quod veteres Latini *campſo* dicebant. Ennius *Leucaten campſant*. Græcum prouerbium apud Strabonem, Μαλέαν δὲ κάμψων ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε. & apud geographos ſæpe κάμψαι ἄκραν.

Pag. 22, 22 *ter triumphum vna porta egerit*) Quaſi verò non omnes triumphi eadem porta agerentur Ioſephus Ἁλώσεως libro ſeptimo, πρὸς δὲ τὴν πύλην (triumphalem portã intellige) αὐτὸς ἀνεχώρει, τὴν ἀπὸ τοῦ πέμπεσθαι δι' αὐτῆς ἀεὶ τοὺς θριάμβους τῆς προσηγορίας αὐτῆς τετυχυίας. Sed reſpicit Apuleius ad ſitum populorum de quibus Curius triumphauit, Sãnitum, Sabinorum, Lucanorum: qui omnes ab eodem Tiberis latere ſunt ſiti.

Pag. 23, 3 *quum iam ad villam publ. v.*) Legebatur *quoniam* male, pro *quom iam*. Exierat Cato cum tribus ſeruis: ſed cum ad Villam publicam quæ in campo Martio erat, perueniſſet, ſubiit animum cogitatio, nõ poſſe tam paucos ſeruos ſufficere prouinciam adminiſtranti: miſit ergo in Vrbem, qui duos emeret. ſic quinque habuit: quot & Plutarchus ait. Hæc vera mens iſtius loci.

14 *aduerſum diuitias poſſeſſa*,) An ſcribendum potius, *aduerſum diuitiis profeſſa*. vel *aduerſam*: hoc ſenſu, paupertatis profeſſionem eſſe virtutem amare & ſequi, contra quàm ſoleant diuites: quod & ſuadent quæ ſequuntur. Lipſij e-

mendatio *aduersum diuitias possessa*, etsi elegans & ingeniosa, propterea minus placet, quia sensum huius κώλου suspendit: cùm videantur singula membra sensum absoluere debere.

19 *diuitiarum alumni solent.*) Editiones recentes habent, *d. alumni sunt.* legebam, *alumna sunt.* haut dubiè melius. sed veram lectionem in Rom. cod. reperi postea.

22 *vbi contra, haud temere*) Egregiè emẽdauimus omnium librorum γραφὴν, *vbi contra hanc t.* nullo planè sensu. *vbi* est ὅπου Græcorum.

Pag. 25, 8 *Etenim omnibus ad vitæ munia vt.*) Scrib. *Etenim in omnibus.*

13 *irritam copiam*) ἄπρακτον περιουσίαν, quæ in rerum actu magis impediat, quam adiuuet.

24 *qui superuacanea nolu, poscit necessaria.*) Inepta & contra auctoris mentem scriptio: Lege, *poßit nec.* Sequitur statim, *non vltra volentes quàm poterant.* & non longè antè, *delicias ventris & inguinum, neque vult vllas neque potest.* quem locum male sunt quidam arbitrati emendationis egere.

Pag. 26, 9 *Non habuit tantam rem familiarem Philus,*) Hic est P. Furius Philus vir consularis C. Lælij Sapientis æqualis & amicus, vt ex variis locis Ciceronis apparet. quare etiã idem Tullius in libris De republica hos inuicem loquentes fecerat. vide ad Atticum lib. IIII, & ad Qu. fratrem.

19 *quippe qui inopia, desiderio, op.*) Scribi debuit, *quippe quia inopia desiderio, opulentia fastidio cernuntur.*

Pag. 27, 9 *pauciores habeo*) Vel *pauciores res habeo* scribendum, vel *pauciora.*

18 *etiam in ista vitæ humanæ tempestate*) Quia propius aberat hæc lectio à Romana, ideo eam probaui: nam alioquin sic potius legerim, *etiam in ista vita humana, vt in tempestate.*

22 *Proinde gratum habitum*) Inest in verbis vulnus, vereor

vt in-

vt inſanabile: tamen erit ſententia non contemnenda ſi legas, *Proinde gratum habui cum ad contumeliam diceretis*. Sed prçit ad aliam emendationem liber Rom. vbi *dicentis* (pro *dicenteis*, vt aſſolet, legitur, non *diceretis*. Fors fuat deſunt aliquot voces: quas ſine librorum ope velle comminiſci, μαίνεσθαι μᾶλλον εἴη ἴσως, ἢ μαντεύεσθαι.

P. 28, 14 Πήρη τις πόλις ἐστὶ) Qui iſtius parodiæ Cratetis loco, ipſa Homeri verba, quæ in vulgatis editionibus hîc legũtur, ſubſtituit, næ ille fuit inſigniter & imperitus & audax. Nã quis ſtupor aut κορυβαντιασμὸς nõ vidiſſe illa non conuenire iſti loco? quæ verò audacia diſcedere, à Rom. ed. vbi diſerte ita legitur? Ex ea nos & Græca verba Cratetis (quæ tamen ex Laertio multo ante annotaueramus quam eum librum vidiſſemus) & eorum verſionem Apuleij reſtituimus.

18 *Iam cætera tam mirifica,*) hæc nempe,

περίῤῥυπος οὐδὲν ἔχουσα.
Εἰς ἣν οὔτε τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μωρὸς, παράσιτος,
Οὔτε λίχνος πόρνης ἐπαγαλλόμενος πυγῇσι.
Ἀλλὰ θύμον καὶ σκόρδα φέρει, καὶ σῦκα καὶ ἄρτους·
Ἐξ ὧν οὐ πολεμοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τούτων·
Οὐχ ὅπλα κέκτηνται περὶ κέρματος, οὐ περὶ δόξης.

23 *& togam palmatam*) Inſignia triumphantium, quod notum eſt, toga picta olim, & tunica palmata fuêre. Non tamen propterea ſuſpectum quiſquam habeat hunc locum. Nam etiam palmatæ togæ poſtea factæ: quas reperio fuiſſe triumphi & conſulatus inſigne. conſtat hoc ex Martiale, Tertulliano, Caſſiodoro, & Ennodio. Verùm de iſtis alibi.

Pag. 29. 6 *vt quædam mendicabula animi ſordent.*) Lege, *q. m. nimis ſordent* quod & aliis ante nos in mentem venerat. Erroris aperta cauſſa. Sic I Floridorum *quædam palliata mendicabula obambulant.*

17 *crebris liberalitatibus modice imminutum.*) Imò verò non modicè. Ait ipse Milesia vltima, *Nã & viriculas patrimonij peregrinationis attriuerant impensæ: & erogationes vrbicæ pristinis illis prouincialibus antistabant.* vbi & alia in hanc sententiam. Sed ita hic loquitur Apuleius, quia nihilominus diues remansisse videri voluit.

22 *contemtum patrimonij*) Cæcus sit oportet qui non videat vulgatam lectionem, *contemtu* esse mendosam. nec debuit Coluius, præsertim qui tantum auctorem haberet, de ea in contextum recipienda dubitare.

Pag 30. 7 *vnde tibi potius quàm*) Interrogationis nota in fine posita istius periodi, totam sententiam corruperat, quæ hæc est. Æmilianus iste ob cadauerosam faciem & Acheronticam, vulgo Charon audiebat. Infra. *Igitur agnomenta ei duo indita: Charon, vt iam dixi, ob oris & animi diritatem.* Hîc verò vult videri Apuleius non ob turpitudinem formæ id ei adhæsisse cognomen: sed ex eo potius, quod multos suorum cupiditate hereditatis sustulisset. quamquam istud ab eo non tam dicitur quam per figuram innuitur. Simili artificio & sub finem orationis vtitur: vbi caussam explicat cur idem Æmilianus cum Rufino consentiat in danda vxore Sicinio puero. vide locum.

7 *De patria mea*) Periodũ lõgiusculam & subobscuram, & nonnihil etiam corruptam, ita lege, ita distingue, *De patria mea verò quòd eam sitam Numidiæ & Gætuliæ in ipso confinio meis scriptis ostendisti, quibus memet professus sum, cum Lolliano Auito C.V. præsente publicè dissererem, Seminumidam & Semigætulum: non video q.* omnia plana & aperta.

21 *illa terræ alumna*) Male in prioribus ed. *terra. Alumna terræ* τὰ ἐκ γῆς φυόμενα.

25 *in hospitium corporis*) Rom. *in hospitali corpore.*

Pag. 31. 5 *Melitides fatuus*) vt Græcè μελιτίδης: non *Miletides.* vt vulgò.

18 *tuum Atticum Zarathe*) Sic prisci lib. Ego verò scripſerim Zarath:in eo enim ἡ βαρβαρότης quā ridet, quod desinat hoc nomen in aspirationem contra linguæ Græcæ analogiam. alioqui non est quod hoc vocabulum cuiusquam aures offendat magis quam Ζάρηξ & Ζαρᾶς quæ sunt nomina locorum in Græciæ penetralibus, apud Lycophronem & geographos. Apud Ptolemæum scribitur hoc nomen Ζάρατθα: & sane scripsisse hîc puto Apuleium *Zarath*:in quo præter aspirationem, alius etiā βαρβαρισμὸς ob geminatam consonantem in fine.

Pag. 33. 18 *Quod ingenti tumultu*) Mirum etiam in Rom. legi *qua*: quod est ineptum.

Pag. 33, 2 *recognosce dicentia*) Illud *dicentia* an dicemus esse τοῦ ποιητοῦ, an potius subditiuum? Suspicari licet fuisse prius proximè sequentia verba Græca Latinis characteribus scripta *dis epta* pro δὶς ἑπτά. Inde manasse hāc vocem sono affinem.

17 θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν ἔφη) Lacunam impleuimus appositis Platonis verbis ex Charmide.

23 *ad omnia quæ velit incredibilia*) Melius scripseris *ad omnia quæ velit, incredibili quadam vi. c. p.*

Pag. 34. 20 *suspectata Empedocli Catharmœ*) Sic scriptum, paullo minus, in codice Rom. in quo hoc tantum peccatum est, quod *Cathorinee* scripserunt operæ: debuerant enim *Catharmœ* hoc est, καθαρμοί. Nota Empedoclis γοητεία, noti καθαρμοὶ ex Plutarcho, Laertio, aliis Græcis. At in editionibus post Romanam cusis quam fœdè acceptus fuerat hic locus? Ita enim primus opinor Bernardus Philonathes edidit, *Eocli suspecta est Cathorino.* quam portentosam γραφὴν omnes deinceps editiones fideliter seruarunt. οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ τῆς ἀληθείας ζήτησις.

21 Platonis τὸ ἀγαθόν.) Non ita accipi hæc debent, quasi Plato fuerit magiæ suspectus: quam ille graui supplicio

proposito de sua Republica exterminat Legum XI. sed quia multa ille de diis differere solitus nõ in vulgus nota: ideo visus imperitis nouos deos comminisci: quos sub nouorum verborum inuolucro celebraret. Notum quid sit in Academia τἀγαθόν.

Pag. 35, 2 *post annos tredecim viduitatis*) Infra duobus locis ait, *quatuordecim*: & ita hîc censeo legendum.

10 *quod secretò colit.*) Ita ROM. alij *sanctè*.

Pag. 36. 7 *de falso inuidia*) An scripsit auctor, *de falsa inuidia*? an potius Græcorum imitatione *falsoinuidia* nouè dixit, vt illi possent φιλόφθονος?

Pag. 39, 18 *Antipathes illud quæritur,*) Ita emendauit doctissimus Turnebus lectionem omnium librorum *Antiphates*. quam scriptionem possis fortasse non minus benedefendere: vt de quadam planta, aut gemma, aliáve re simili intelligatur, quæ inimicandi vim, vt illa insana laurus, ex perpetua contradictione, habeat fere enim quæcunque ad philtra adhibita, ea quam vim crederentur habere, ex ipso nomine paret. Iam *antiphates illud* contra analogiam Græcam dictum fuerit, (nam illi τὸν ἀντιφάτην dicerent, vt alia quamplurima, in quibus genus mutarunt simul & declinationem Romani. σύρμα Græci & σχῆμα, & τὸν χάρτην: Latini *syrmam, schemã, chartam*: sexcenta sunt id genus.

19 *Trochiscili, vngues, tæniæ*) Non potest, meo iudicio dubitari de voce *vngues*, quin vt emendat Scaliger legendũ sit *iunges*, id est, *iynges*. nam quis putet in hoc albo prætermissam auem illam, quam supra omnia impetrabilis efficaciæ esse in his sacris crediderunt? Et ratio est: quia cum viderent auiculam, quam ἴυγγα appellabant (quæ alia est ab Aristotelis: illi enim ἴυγξ non est inter aues quæ κινοῦσι τὰ οὐραῖα, vt σχοίνικλος, κίγκλος, τρύγας) assiduè caudam motitare, crediderunt salacissimum esse ζωΰφιον. nã & in scena mimi mimæque, præcipuè Gaditanæ, cinœdos ita exprimebant

mebant. Ideo philtris adhibitæ iynges inter præſentiſſima pharmaca, vt ex poetis Græcis & eorum ſcholiaſtis notum. Romanis dicitur *σεισοπυγὶς*, inquit Theocriti vetus interpres. Sic ille vertit Latinam vocem, *motacilla*. de qua Varro & Plinius. Gloſſarium, *σεισοπυγὶς*, *moticella*, *motacilla*: at *ἴυγξ* ab eodem magiſtro exponitur *frutilla*. Iam diximus iyngem in amatoriis aliam eſſe ab ea quam deſcribunt Ariſtoteles & Plinius: neque dubium mihi, quamlibet de genere earum quæ, vt ille ait, tremulum criſpant, pro iynge in amantium *φαρμακευτείᾳ*, habitam & ita appellatam fuiſſe. Poſtea verò non hæ tantum auiculæ, ſed *ἁπλῶς* omnia quæ conciliandi amoris aut amicitiæ vim habent, ita cepêre appellari. ſic enim illã vocẽ diſertiſſimi Græcorum, etiam in honeſta amicitia vſurpant. *Trochiliſci*, ſi ea lectio vera, ſunt trochi minuti: eſt enim diminutio duplex vt in Latinis nonnullis, Græcis non paucis. *τόκος τοκάριον, τοκαρίδιον. χιτὼν, χιτωνίσκος, χιτωνισκάριον.* Sic *τροχὸς, τροχίσκος, τροχισκίλος.* Bene autem trochus & iynges hîc iunguntur: nam & in vſu iungebantur. Scholiaſtes Pindari, Pythionicarum ode quarta *λαμβάνουσαι αἱ φαρμακίδες τὴν ἴυγγα, δεσμεύουσιν ἐκ τροχοῦ τινὸς ὃν περιστρέφουσιν ἅμα ἐπᾴδουσαι· οἱ δέ φασιν, ὅτι τὰ ἔντερα αὐτῆς ἐξελκύσασαι καθάπτουσι τῷ τροχῷ.* Theocritus,

Ὡς δινεῖθ᾽ ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας,
Ὣς κεῖνος δινοῖτο ποθ᾽ ἁμετέρῃσι θύραισι.

Sic poſſumus eam lectionem tueri atq; interpretari: quia tamen ea vox nonnihil inſolens eſt, & verſus ratio leuiter repugnat: fortaſſe non male ſcripſerimus, *trochiliſci*, iiſdem, ſed tranſpoſitis literis. *τροχιλίσκος* eſt paruus trochilus, quod notum eſt auiculæ cuiuſdam nomen: quæ etſi parua, vigoris tamen plena eſt, & vt de ea Greci ſcribunt, *δριμὺ ὄρνεον*: vnde potius ortum videtur quod de odiis trochili & aquilæ Plinius ex Græcis refert, quã ex eo quod

ille *ἀναιτίως* prorsus *αἰτιᾶται*, hanc auem videntur veteres philtris aptam censuisse, vt quæ accelerandorum votorũ vim haberet: nam & grammatici *τροχίλον*, *παρὰ τὸ τρέχειν* dictum volunt. Semper autem, vt antè diximus, ex nomine captabant omen: quod tamen Apuleius oratoriè magis quàm verè alibi ridet. *Tæniæ* sunt quæ alij auctores in hoc argumento licia nominant: quorum non in magicis hisce tantũ sacris olim fuit vsus, sed in plerisq; opertaneis. sic apud Clementẽ Alexãdrinum legas *ταινίας ἐρίῳ καὶ πορφύρᾳ πεποικιλμένας* in expiationibus fuisse adhibitas. Erãt & magicæ istæ tæniẹ diuersi coloris. Petronius, *Illa de sinu licium protulit varij coloris filis intortum, ceruicémque vinxit meam.* Non exprimit colorum numerum: cẹterum plurimi aliquando miscebantur: nam in Ciri canit Virgilius *Térque nouena ligat vario diuersa colore Licia.* fere tamen pauciores: puta tres, vt in Pharmaceutria.

Terna tibi hæc primùm triplici diuersa colore Licia circumdo.

aut etiam duo: coniicio ex hoc Lẹlij, seu veriùs Lẹuij loco. Ita enim hos versiculos & legendos & digerendos censeo:

Trochiscili, iynges, tæniæ
Alterplices bicoloreæ,
Radiculæ, herbæ, surculi.

Nam qui vulgatam lectionem conantur explicare, & ad aureas ac cordylas pisces referunt, ij verò *τελέως παραπαίουσι*. Quid enim magis *κατὰ διάμετρον* oppositum, menti auctoris dici fingíve potuit? Sed id genus scriptorum sententiæ pleræque de numero sententiarum per me tollantur licet. At eam lectionem quam supra posuimus, vt affirmare pro vera nõ ausimus, ita nihil absurdi cõtinere asseueramus. *Alterplices*, est duplices, vt & Festus interpretatur. Legebam prius *atriplices* & de ea herba accipiebam, quam Græci *χρυσολάχανον* vocant: de cuius mirabili virtute

tute ex Pythagora refert Plinius libro xx. Sed ſequenti voce *bichordilæ* quid fiet? Placet itaque magis ſuperior emendatio. Ac videtur initio ſcriptum fuiſſe *bichoroliæ* tranſpoſitione literarum, pro bicoloriæ, vel bicoloreæ, quod vſitatius bicolores dicitur. Atque hæc eſt noſtra de hoc loco ſententia: quam contanter & verecundè ideo proferimus, quia meminimus eſſe à te, Scaliger eruditiſſime, aliter pridem emēdata iſta & expoſita. Legis tu *Auriplices bitortilæ*: & refers ad ſimulacra magica quæ ipſiplices alio nomine videntur appellata: ingenioſiſſimè, vt omnia, & doctiſſimè. Enimuerò non is es tu vir nobiliſſime, qui in hoc genere literarum, quod (vt de medicinæ arte Celſus ait) coniecturale magnam partem eſt, tuas omnes ſententias, ceu κυρίας δόξας, velis haberi: quod falsò nimis & improbè ſycophantas quoſdam, non Scaligeri nominis magis quàm Muſarum hoſtes dictitare non pudet. Sed quid eos pudeat, qui ea ſcribunt, ea tuentur, quæ nemo legat ſanus, quin ſtatī *exclamet periiſſe Fontē de rebus*?

22 *Hinnientum dulcedines*) *hinnientiū* ſcribi iuſſeramus, ob metrum: nam primus pes eſt ſpondæus trium ſyllabarum cum συνιζήσει.

24 *Veriſimilius confinxiſſes*) Ita hæc periodus tota concipienda non vt in vulgatis libris.

P. 40, 2 *Quare autē videatur nihil adiutare.*) legebatur *quanquā videatur*, fecimus, *quare autem*, melius, opinor, & veriùs, quā docti viri quibus placet, *mihi adnutare.* Sic in ὑποθέσει huius ſermonis, *Dixi cur non arbitrer quidnam*, &c.

7 *Quam ſubſiciuam Græciam fecerat.*) *Græca ſubſiciua*, eſt Græcia altera & ſecunda: ſic apud Arnobium libro quinto, *ſubſiciuæ laudes* ſunt laudes ſecundariæ.

11 *quos ſcilicet eum de manibus amiſſurum n. f.*) Scribā, *Quos ſcire licet eum de manibus miſſurum non fuiſſe.*

16 *terræ aſcripſiſſe*) Male in vulgatis *ſcripſiſſe*.

19 Τοῖα Διὸς θυγάτηρ) Non fuit difficile locum satis apertè ab auctore indicatum, ex poeta promtum apponere. Est Ὀδυσσ. δ.

24 Ὣς ἄρα φωνήσας) Et hîc asterisci erant pro Homeri verbis: quæ ex Odyss. κ restituimus: certum enim non alium locum ab ipso auctore olim appositum. Similem nuper medicinam similiter affecto Symmachi loco faciebamus: ita enim vulgò legitur epistola ci. lib. ix. *vt plane Homeri . . . . . relatione vsus . . . . id est æquimanum te esse pronunciem.* scribendum, *vt plane Homerica relatione vsus* παραδέξιον *id est æquim. te pron.*

26 *nec Proteus faciem,*) non dicit πρόσωπον, sed totius corporis speciem. vide A. Gellium libro xiii. cap. xxviii. sic De deo Socratis, *omnem humani animi faciem pati.* quod & in Augustini De ciuitate Dei legere memini, vt alia multa huius scriptoris. Idem significat dictio *instar.* Floridorum libro secundo, ex vulgata diuisione, *Psittacus Indiæ auis est: instar illi minimo minus quàm columbarum: sed nec color ei* (male vulgo *colorum*) *columbarum.* ita legi & interpungi locus ille debet. neque quicquam deest quod falsò quidã sunt arbitrati. *Instar* est ὄψις, species. sic apud Virgilium *quantum instar in ipso.* Valerium Maxim. *habere instar arcis.* Glossæ veteres, *Instar, similitudo,* ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα. In eodem libro postea scriptum *Ister*, ἔθος, συνήθεια, τύπος, τρόπος. vbi legi debet, *Istar.* quod valet *instar*: sic mox *istita* pro *institа.* multa enim male lecta, male scribit Græcus ille magister longè doctissimus. Porro Homeri locus est Ὀδυσσ. δ. in eodem poemate omnia habes quorum hîc fit mentio: pręter cingulum Veneris, de quo sic maximus vatum Ἰλιαδ. ξ.

Ἦ καὶ ἀπὸ στήθεσιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
Ποικίλον· ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.

Pag. 41, 19 *qui vectem, perfossor*) parietũ nempe. sed ita ἁπλῶς qui

qui vecticulariam vitam viuunt appellantur. Gloſſ. *Τυχωρύχος*, *perfoſſor*. Affines his *τυμβωρύχοι*, qui & *νεκρορύκται* dicuntur, vt apud Phlegontem.

24 *vt ſi thus*) Perperam in vulg. *etſi thus*.

Pag. 42, 3 *flexis hamulis apud Pharum inſulam famē propulſaſſe*.) Puto verā lectionem primæ editionis, *propulſatos eſſe*. Propulſo & propulſor, idem: nam antiqui verba quam plurima ancipiti terminatione, in vna eadémque ſignificatione protulerunt: quorum longum catalogum cōtexit Priſcianus libro octauo. Cæterum, qui Apuleium commiſiſſe hîc *ἁμάρτημα μνημονικὸν* notant, & reiiciunt nos ad Ὀδυσσ. μ. ij verò falluntur, & cuius peccati alium inſimulāt, eiuſdem ſe, *ἀφραδίῃσι νόοιο*, obligant. Locus eſt Ὀδυσσ. δ. vbi poeta Menelaum in hæc verba loquentem facit,

Νῆσος ἔπειτά τις ἐστι πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ,
Αἰγύπτου προπάροιθε. φάρον δέ ἑ κικλήσκουσι.

& mox de ſuis ſociis,

Αἰεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν· ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός.

10 *Vt ſi helleb.*) Separauimus male cohærentes in vulgatis lib. ſententias.

19 *Tria omnino nominauerunt*) Vulgò, *nominauerant*. perperam.

Pag. 43, 4 *callidiſsimi accuſatores mei*) Malim, *Mentiti autem ſunt callidiſsimè accuſ. mei*.

10 *virile marinum*) Caue putes, τὰ *virile marinum* eſſe verba Tannonij, & eam quam ridet Apuleius circūlocutionem, quæ non eſt ab eo poſita. Sic autem ipſe vocat piſcē quem mox vno nomine *veretillum* appellandum eſſe docet: ſic enim malo quā *veretillam* ſcribere. Græci *αἰδοῖον θαλάττιον*. Epicharmus apud Athenæum libro tertio, Ἔντι δ' ἀσπακοὶ κολύβδαιναί τ' ἔχουσαι ποδία μικρά. ſequitur paucis interiectis interpretatio eius loci, Κολύβδαιναν δ' εἴρη-

κεν Ἐπίχαρμος ἐν τοῖς προεκκειμένοις, ὡς Νίκανδρός φησι τὸ θαλάττιον αἰδοῖον.

13 *quia & è quodam*) Scrib. *confugit. Itaque è quodam in*

Pag. 44, 25 *ostrea Pergami vermiculata*) Multis de caussis mihi hic locus suspectus. nam & ostreorum mentio hoc loco aliena est, inter assulas & festucas littorales: cũ potius inter superiora essent recensenda: & ostrea Pergami quid ad hunc locum? imò verò quis vspiam quicquam de iis legit? Quare portentum hic aliquot suspicor latere: cæterum qui emendem, non video. Tu Scaliger emendabis.

Pag. 45, 6 *sumta de mari spuria*) Sic vocat quæ modò, *marina virginalia*. alludens ad vocis originem: quasi *spuria*, sint in femina τὰ σπόριμα μόρια. nam & σπείρειν & ἀρουν venustè eo sensu poetæ vsurpant. & vocem *spurius* ἀπὸ τοῦ σπείρειν esse deductam, pars veterum & criticorum & Iuriscõsultorum existimauit. *Fascinum* vocari τὸ τοῦ ἀνδρὸς μόριον, & quare ita appelletur, notum est.

8 *cancer ad vlcera*) ὁ καρκῖνος πρὸς τὰ καρκινώματα.

9 *alga ad querquerum*) Roman. editio, *quercerum*. c pro *qu* vt in *cocus, coquus* & aliis multis. Rectius tamen scripseris *querqueram*: nam subauditur *febrim*: & est iocus valde facetus, quasi alga quodam algu proprio posset mederi feruori febris.

10 *oppidò proxima humanitate*) Si quid mutandum, placet quod pridem nobis in mentem venit, *prolixa*: sed cur *proxima* non ferimus? nam ita Latinè dicitur homo obuius & humanus, ὁ χρηστὸς καὶ εὐεργετικὸς & obuia humanitas, talis animi habitus. Ab eadem mente, præsens auxilium, & præsentem deum dicimus. inde & illud est Hesiodi,

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

Pag. 46, 8 *ordinatius & cohibilius*) τεταγμένως μᾶλλον καὶ συνεσταλμένως. sic apud A. Gellium, *celer oratio & cohibilis*, libro

XVI.

XVI.capite XIX. & libro ſeptimo *dicendi genus ſubtile & cohibitum.*

14 *ſed vtique Natur.)* Omnino ita legendum: nam illud vulgatum, *ſedulique* ineptum eſt. Atque ita nos hunc locum pridem,in noſtri codicis ora,vt pleroſque alios,curſim inter legendum emēdaueramus: poſtea animaduertimus Iuſtum quoque Lipſium virum doctiſſimum qui pro Ariſtarcho fuit Coluio hunc auctorem recenſenti, ſimiliter emendaſſe. quod & in aliquot locis aliis vſuuenit.

Pag.47, 8 LOCVS EX GRÆCO) Quotieſcunque in hac oratione fuiſſe aliquid recitatum,cum ea pronuntiata eſt,indicatur:eius quod lectum eſt titulum, curauimus inſerendum ex ipſius auctoris verbis. Qua ratione quantum lucis orationi accedat,nemo non videt. Fuit ea oratorum præſertim Græcorum conſuetudo, vt in ſcribendis orationibus quo quæque loco litis inſtrumēta fuiſſent producta & recitata, titulo appoſito indicarent. Nulla fere hodie extat Græca oratio, vbi indices iſtiuſmodi plures non reperias. Male ergo meriti ſunt de hac oratione, male de nobis, qui hos titulos exemerunt: quos fuiſſe olim ab auctore appoſitos, vnicus ſaltem qui remanſerat argumento ſit. hunc dico qui in ipſo fere fine orationis habetur, TESTIMONIVM CASSII LONGINI,&c. nam ſi illū Apuleius adiecit, cur ſolum? cur eum potiſſimum? cur non alios quoque omnes? ille verò omnes *ἀναμφισβητήτως*. Nemo igitur factum noſtrum calumnietur:quod non dubitauerimus abſque librorum auctoritate,aliena verba in contextum recipere. non enim ita eſt: ſed inſerta olim ab auctore, & male poſtea ſublata, in ſuum locum reſtituimus.

18 *Et,ne operosè animalium genita pergam,)* Hæc lectio vtcunque ferri fortaſſe poteſt: ſed ne quid diſſimulem,ali-

ter Apuleium ſcripſiſſe arbitror. Lego autem, *Et ne per omnes animalium genitus pergam.* eſt tranſitio à primo loco librorum Apuleij De piſcibus, ad ſecundum: is locus fuerat περὶ γεννήσεως illorum; quæ in multiplici differentia eſt poſita: aliquot recenſuit Apuleius præcedentibus verbis, non tamen omnes: ideo hac trãſitione vtitur, *ne per omnes animaliũ genitus pergam.* hoc eſt, ἵνα μὴ πάσας τὰς ἰδέας τῆς γεννήσεως αὐτῶν ἐξακριβῶ. *genitus* eſt γέννησις. delectatur enim hic auctor ea nominũ forma, vt alio loco notamus. Illud *operoſe* natũ ex compẽdio ſcripturæ *peroẽs* id eſt, *per omnes.*

Pag. 48, 4 *niſi in communibus differentiis*) Parua menda inerat in his verbis, ſed coniuncta cum totius ſentẽtiæ labe. Legebatur, *nec cætera animalia niſi in communibus differentes attingam.* ſcripſimus *differentiis.* Non attingam inquit alia animalia præter aquatilia: niſi quatenus inter explicãdum horum genera, incidet oratio in differẽtias ipſis communes cum reliquis Exemplo res erit clarior. Plinij ſunt verba. *Aquatilium tegumenta plura ſunt: alia corio & pilo teguntur, vt vituli & hippopotami: alia corio tantum vt delphini.* Vides Plinium dum pergit per ſpecies aquatilium incidere in differentias communes ἐνύδροις καὶ χερσαίοις.

18 *Q. Ennius ædes Phagitica*) Non tam facile eſt veram lectionem iſtius loci præſtare, quàm arguere falſam procliue. Editio Romana habet, *edes phagitica.* Video placere doctiſſimis viris indicem carminis Enniani fuiſſe, Ιχθυφαγικά. itáque hîc eſſe emendandum. Ego dum diligentius veterem lectionem ruſpans rimor, adducor in ſuſpicionem, tractaſſe Ennium eo carmine nõ ſolum de Piſcibus, ſed & de aliis eſculẽtis: ac quid vbique terrarum palmam obtineret percenſuiſſe. Itaq; poemati illi feciſſe titulum EDESTA vel PHAGICA. hoc eſt, ἘΔΕΣΤΆ Ἢ ΦΑΓΙΚΆ. Sic Græci quidam, vt ex Athenæo diſcimus, huius argumenti libros cum ſcriberent, Περὶ ἐδεστῶν inſcripſerunt: vt

Mneſi-

Mnesitheus Atheniensis. Varro vnam è Menippeis suis Περὶ ἐδεσμάτων. Ita ergo, fors fuat, in Apuleio scribendū, *Q. Ennius Edestis aut Phagetis, quæ versibus scripsit.*

23 *Omnibus vt Clypea præstat mustela marina*) Hadrianus Turnebus legit, *Omnibus at Clypeæ.* possumus & *at Clypea* vel *à Cl.* Notum loquendi genus *mustela Clypea* vt *vinum Chio* apud Varronem imitatione Græcorum. Clupea est vrbs veterum Carthaginiensium, quam Græci geographi Ἀσπίδα vocant.

24 *Mures sunt Aeni*) In Rom. *Teni.* & est Tenus vna de Cycladibus. sed ex Archestrati verbis Τοὺς μύας Αἶνος ἔχει ita pridem emendauit magnus ille Hadrianus Turnebus ὁ πολυμαθέστατος. quamquam nescio an per omnia in illo argumento Græcum poetam secutus esset Ennius. num potius in quibusdam suum & suorum Italorum palatum consuluisset. præterea scimus qua licentia versati sint veteres poetæ Latini in Græcis scriptoribus: etiā tum quando eos ex professo vertendos suscipiebant.

25 *Mitylenæ est pecten, caprósque apud Ambracienses.*) Hic versus in cod. Rom. portentosè erat deformatus, *Mus Mitilenæ est pecten caradrúmque apud Vmbraciæ finis* Hercules ἀλεξίκακε quod genus metri istud est? Doctissimus Turnebus emendauit, *Mus Mitylenæ est pecten apérque apud Ambraciæ amnes.* nos, hoc modo. *Mitylenæ est pecten, caprósque apud Ambracienses.* cuius emendationis prius quam rationem reddo, apponam Archestrati versus Gręcos vnde hi facti sunt, vt eos legendos censeo.

Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος·
Τὰς ἄρκτους Πάριον, τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη·
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει, κάπρους τε μετ' αὐτῶν·
Μεσσήνη δὲ πελωριάδες στενοπορθμίδι κόγχαι.

tertij versus pars posterior apud Athenæum hodie corruptissimè sic legitur καὶ ἄπλατα μετ' αὐτῶν. nos cum vi-

deremus manifesto desiderari piscis nomen, & didicissemus ex Aristotele ac Plinio *κάπρον* piscem in ea ora inueniri, emendauimus ex facili *κάπρυς τε μετ' ἀυτῶν*. sequentem versum ex manuscriptis correximus. Nunc videamus de versu Ennij: in cuius principio vocem *Mus* male positam bene sustulimus. nonne enim iam dictum, *Mures sunt Aeni*? deinde aliter poeta Græcus. vt valde mirer hoc leuiculum potuisse Turnebi acumen fugere. Adiecere hanc voculam ceu tibicinem aut destinam fulciendo versui, qui aliter eum putabant ruiturum. sed non mirabuntur versiculum esse *ἀκέφαλον* vt appellant veteres critici, qui *στιχηρὸν* hoc *πάθος* meminerint antiquis poetis per fuisse familiare. In hoc ipso fragmento sequitur,

Melanurum, turdum, merulamque, vmbramque marinam.
Polypus Corcyræ. Iam *capros* legimus ex vestigiis veteris lectionis *caradrum*. Græcissat scilicet more suo & iure cascus poeta: quod norunt qui illius reliquias in deliciis habent. Lego etiam, *apud Ambracienses*, ex illis, *apud Ambraciæ finis*. vtrumque dicunt Græci Αμβρακιώτης & Αμβρακιώτης. & Latini similiter, *Ambraciensis* & *Ambrasiota*.

26 *hunc magnus erit si*) Secuti sumus iudicium Turnebi in restituendis quæ hic erant corrupta. Aduersar. XXI.

Pag. 49, 7 *Purpura muriculi, murex*) Vulgati lib. *mures*. nec mutauit Turnebus: sed cur ante recensitos mures denuò cõmemoret? *murex* ergo scribimus, vt sæpe alibi purpura & murex iuncta leguntur.

24. *Homerus docet*) Odyssea τ

Ωτειλὴν δ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο
Δῆσαν ἐπισταμένως· ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν
Ἔσχεθον.

Pag. 50, 13 *in primori fronte animum gestare*) Ennius

Amicitias

Amicitias atque inimicitias in fronte promtas gero. Plautus Pſeudolo, *iram in promptu gerere.* M. Tullius pro Cn. Plancio, *Hic, quod cum cæteris animo ſentiebat, id magis quam cæteri, & vultu promtum habuit & lingua.*

16 *necdum etiam decerno quid vocent)* Non malè: quid ſi tamen *vocem*?

26 *qui aſelli piſcis)* Legere hoc memini non apud Ariſtotelem, ſed apud Athenæum & Aelianum ſæpius: neque id περὶ ὀνίσκου ſed ὄνου. verùm Romani tam ὄνον quam ὀνίσκον *aſellum* vocant.

Pag. 5[illegible], 5 *ſuomet obſonio dixit)* Emendandum cenſeo *viuit*, & ſenſum hunc eſſe arbitror. Perſtringit Æmilianum, quòd Sicinium Pudentem puerulum indulgentia corrumperet, ac molliter apud ſe haberet. addit autem *ſuomet obſonio*, quod valet, ſuis ipſius ſumtibus. in quo magnum Æmiliani ſcelus, qui eo tempore illum puerum regebat. qui igitur auſterus & verè patruus eſſe debuit, contra, miſerum iuuenẽ gulæ & nepotatui ſe paſſus eſt dedere, & bona ſua in ventrem condere. agnoſcent loquendi genus, qui Plautum non ignorant. De ſententia quam dixi non dubitabit qui poſtrema huius orationis legerit.

20 *Quod ego gratulor)* Hæc ita in emendatiſſimis libris ſcripta erant: *Quod ego gratulor neſcire iſtos, Legiſſe me Theophraſti quoque περὶ * & Nicandri θηριακὰ ..... Cæterum me etiam beneficiis poſtularent, vt qui hoc negotium ex lectione & æmulatione Ariſtoteli nactus ſum, nonnihil & Platone me adhortante, qui ait eum qui iſta veſtiget, ... Nunc* &c. Conferant nũc ſtudioſi lectionẽ quã edidimus cum iſto lacero & in modum cribri perforato textu: omnia ſarciuimus, omnia ſanauimus. Indicem ſanè libri Theophraſti non fuit difficile ex Laertio noſtro promptum apponere. illud miror neminem vidiſſe adhuc, *veneficij poſtularent* ſcribendum eſſe, non *beneficiis*. quo nihil neque adintelligendum

ineptius, neque ad emendandum facilius. *cæterùm* valet *εἰ δὲ μή*, vt locis ſexcẽtis in Apuleio. Poſt vocem *θηελαγὰ* ſequentia continuauimus: quia in editione Rom. non amplius ſpatij relictum, quàm ad recipiendam eam vocem quæ ibi deerat. Platonis verba ex Timæo reſtituimus: in quo an *εὐςοχίᾳ* litauerimus, doctorum erit æſtimatio. non enim facile erat ex tam paucis verbis *eum qui iſta veſtiget*, quid eſſet ſubſtituendum diuinare. Locus philoſophi ita habet, Τῷ *δὲ περὶ φιλομάθειαν καὶ περὶ τὰς τῆς ἀληθείας φρονήσεις ἐσπουδακότι, καὶ ταῦτα μάλιστα τῶν αὐτοῦ γεγυμνασμένῳ, φρονεῖν μὲν ἀθάνατα καὶ θεῖα, αἴπερ ἀληθείας ἐφάπτηται, πᾶσα ἀνάγκη που.* prima verba viſus expreſſiſſe Apuleius illis paucis, *eum qui iſta veſtiget* breuiter & dextrè accommodans ſuo inſtituto parum aliàs ſimilem locum. ideo dixit, *nonnihil & Platone me adhortante.* nempe hac laudatione *τῆς φιλομαθείας*: cuius ambitu etiam illa intelliguntur de quibus hîc diſputatur.

P.52,5 *diſquamari & exdorſari p.*) Scripſerim *deſquamari*, *& exdorſuari* vt apud Plautum & Feſtum.

8 *adpræſcriptum opinionis & famæ confinxêre*) Non ceperunt elegantiam huius locutionis qui *confluxêre* putarunt legendum. *adpræſcriptum opinionis & famæ* valet, prout præſcribebat & docebat faciendum eſſe, fama & opinio quę vulgo de magis obtinet. Planè ſic accipit præſcriptum vt Græci ſuum *ὑπογράφειν* & *ὑπαγορεύειν*. cùm ipſa natura rei, aut hominum communis opinio alicuius nos per ſe admonet.

23 *puerum in aqua ſimulachrum Mercurij contemplantem*) Græci *ὑδρομαντείαν* vocant. Plinius libro XXVIII. *aqua tentare Deos.* Auguſtinus de ciuitate Dei libro VII. capite XXXV. *Nam & ipſe Numa ad quem nullus Dei propheta, nullus ſanctus angelus mittebatur, hydromantiam facere compulſus eſt: vt in aqua videret imagines deorum, vel potiùs ludificatio-*

nes

nes dæmonum, à quibus, audiret quid in ſacris conſtituere atque obſeruare deberet: quod genus diuinationis idem Varro à Perſis dicit fuiſſe allatum. Plinius libro vltimo, *Ananchitide in Hydromantia dicunt euocari imagines deorum.*

Pag. 53, 5 *quem ſe à pediſſequo in ſtipe Apollinis accepiſſe Cato confeſſus eſt)* Lego in *ſtipem*. hoc eſt cùm vellet ſtipem Apollini conferre: quod tamen apparet eum non feciſſe, negotiis, credo, præter expectationem impeditum. De ſtipediis inferri ſolita quia notatum aliis, nihil dicam. Sed cur à pediſſequo pecuniam accipit Cato? Quia olim moris non fuit vt viri honeſti per vrbem incedentes pecunias ſecum geſtarent: quòd ſi qui ad manum habere volebant, vt ferè homines liberales, & voluptuoſi & oſtentatores, pediſſequorum ipſos comitantium id erat munus & onus. Inde illud eſt Theophraſti noſtri περὶ ἀλαζονίας. Καὶ τῷ παιδὶ μάχεσθαι οὐκ ἔχοντι χρυσὸν ἐν τῷ ἀκολουθεῖν. Plutarchus in Cimone, αὐτῷ νεανίσκοι παρείποντο νόμισμα κομίζοντες ἄφθονον, οἳ παριστάμενοι τοῖς κομψοῖς τῶν πενήτων ἐν ἀγορᾷ, σιωπῇ τῶν κερματίων ἐνέβαλλον εἰς τὰς χεῖρας. Mos eſt antiquiſſimus: nam apud Euſtathium legere memini ſub finem Iliadis, ex aliquo veteri ſcriptore, ἡ δὲ ἱστορία, ait, ἐπαινεῖ τὸν Πεισίστρατον, ἐπειδὴ περιήγετο ἀεὶ νεανίσκους δύω ἢ τρεῖς ἔχοντας κέρματα, ἐξ ὧν δίδους εἰσέφερέ τι καὶ εἰς ταφήν. Laertius in Zenone ποιήσας δέ ποτε κοῖλον ἐπίθημα τῇ ληκύθῳ, περιέφερε νόμισμα, λύσιν ἑτοίμην τῶν ἀναγκαίων ἵν᾽ ἔχοι Κράτης ὁ διδάσκαλος. Suaue eſt quod ex eodem ſcriptore diſcimus, à delicatis quibuſdam & voluptariis aliquando factitatum: vt ſi ſerui copia non eſſet, non ſolum ipſi nummos circumferrent: ſed etiam in vicis & angiportis, aliíſve locis publicis occultatam pecuniam haberent, ibíque ſeruarent: Verba eius de Polemone, νέος δ᾽ ὢν, ἀκόλαστός τε καὶ διακεχυμένος ἦν οὕτως, ὥστε καὶ περιφέρειν ἀργύριον πρὸς τὰς ἑτοίμους λύσεις τῶν ἐπιθυμιῶν· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς στενωποῖς διέκρυ

περὶ τοῦτον· ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀκαδημίᾳ πρὸς κίονί τινι ποὺ τριώβολον εὑρέθη προσπεπλασμένον αὐτοῦ, διὰ τὴν ὅμοιον τῇ προειρημένῃ πρόφασιν. Meminit & alibi idem auctor, aliique. Sed hæc præter institutum.

22 *debet ille nescio qui puer prouidus*) Leuissimum mendum virgula inter *puer* & *prouidus* interiecta, quosdam impulit, vt locum sinistrè acciperent, & emendarent scilicet. *puer prouidus* dicitur ab Apuleio, is qui ad præuidenda & prędicenda futura adhibetur.

Pag. 54, 1 *citò ad diuinationem suam redigatur.*) Putabam verius *ad diuinam naturam suam*, vt paullò antè, *redigi ac redire ad naturam suam, quæ est immortalis scilicet ac diuina.* sed nec vulgatam damno.

Pag. 55, 18 *quem pulchro pallio amiciat*) Non displiceat *puro pallio*. Vide Festum in *pura vestiment.*

Pag. 57. 1 *cuius pueritia etsi nihil ad religionem suffragaretur.*) In verbis hæreo: nec scio an satis bene emendem *etsi nihil ad libidinem suffragaretur.* Sententiam facilè video: quam iterum infra expressam reperio. *Cæterum* ait, *nequeo in animum inducere tam stultum Æmilianum esse, vt arbitretur mihi literas pueri, & eiusdem accusatoris mei obfuturas.*

21 *mea aqua licet ad hoc vtare*) Sic apud oratores Græcos ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι λεγέτω:

22 *quid respectas?*) Hæc vera & prisca lectio: non vt vulgò, *expectas.*

Pag. 59. 1 *si conscientiæ nimis multi sunt?*) Nihili lectio: puto scribēdum, si *conscientia vnius multi sunt?* vocem *nimis* mutamus in *vnius*: quę dictio totidem apicibus constat. quanquam si quis vtrãque vocem censeat retinendam, non refrager. Ita legemus, *conscientia vnius nimis multi sunt.* catum dictum & nimis verum.

3 *An adiutorio multitudo eorum necessaria fuit.*) Alij libri, *auditorio*. credo parum visam Latinam vocem Taciti, Suetonij,

tonij, & Senecæ, *adiutorio.* aut illi certè lolio victitabant qui hæc corruperunt *tenere hostias* dictum vt ab Epicteto apud Arrianum περὶ τῶν μαντευομένων quodam loco, *κρατεῖν τὰ σπλάγχνα.* nam idem ritus ab vtroque intelligitur. Hostiarum lustralium in magicis sacris meminit Tibullus,

Et me lustrauit tædis, & nocte serena
Concidit ad magicos hostia pulla deos.

8 *eiusdem Thalli valitudinis*) Latinitatis ratio postulat, *Thallo.* genus loquēdi est translatitium, & iam pueris notum. In libello tamen De deo Socratis ita emendandus venit locus, quem corruperunt, qui similem huic φρεσὶν non intelligebant. *Socrates sicubi locorum aliena sapientiæ officiis consultatio ingruerat, ibi sui dæmonis præsagio regebatur.* hodie legitur, *alienæ*: nullo planè sensu. Separat officia sapiētiæ à diuinatione. sic paullo antè, *sicubi tamen interfectis sapientiæ officiis, non consilio, sed præsagio indigebat.* quo loco anceps animi sum, dixerítne auctor *interfecta sapientiæ officia* vt Plautus, *Occisa hæc res est*: an potius legendum, *interfectis,* vel *interceptis.*

20 *necubi tibi*) Nullo sensu priùs, *ne vbi tibi.*

Pag. 61, 13 *& pinguis humoris*) Sic φλέγμα vertit. Magna autem elegantia & perspicuitate Apuleius, quę plurib. verbis & obscurius à Platone dicta sunt, paucis exprimit. Studiosi locos comparent.

18 *spiritu indidem parto*) Plato, πνεῦμα ἐγγινόμενον.

21 *Pectoris enim primorē cutim*) Lego *Corporis*: Plato enim, καταποικίλλει τὸ σῶμα non τὸ στῆθος. neque autem dicat aliquis, ita fortasse legisse Apuleium: sequitur namque, *leui turpidine corporis compensat.* Deinde quo auctore tueri aliquis possit propriam sedem vitiliginis & similium ἐξανθημάτων esse pectus ?

Pag. 62, 1 *pernitiosa illa albedo*) Verè emendatū Coluio, cū in

omnibus libris legeretur *dulcedo*. Platonis illa exprimit, τὸ λευκὸν φλέγμα ἀποληφθὲν μετὰ χολῆς μελαίνης κεραθέν.

16 *quod animi partem rationalem*) Vide quomodo illa nõ vertat, ſed interpretetur, νόσημα δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται. Porro cauſſas huius appellationis alias reperies apud Hippocratem, Ariſtotelem, Galenum.

Pag. 63, 7 *De caducis*) tamen apud Diogenem index eſt Περὶ ἐπιλήψεως, non ἐπιλήπτων vel ἐπιληπτικῶν.

8 *De non videntibus animalibus*) Lego, *De inuidentibus animalibus*. quis fando audiuit, aut legendo didicit Theophraſtum ſcripſiſſe librum de non videntibus animalibus? referebam tamen ad librum eius Περὶ τῶν φωλευόντων ζώων. parum firma coniectura, vt poſtea animaduerti. nam extat hodiéque locus Theophraſti quem vertit noſter orator. ita enim Excerpta illa paucula quæ hodie re liqua ſunt de libro Περὶ τῶν λεγομένων ζώων φθονεῖν, incipiunt: Ὅτι ὁ γαλεώτης, φασὶ, φθονῶν τῆς ὠφελείας τοῖς ἀνθρώποις, καταπίνει τὸ δέρμα, ὅταν ἐκδύνηται. ἔστι γὰρ βοήθημα ἐπιλήπτῳ.

10 *more cæterorum ſerpentium*) Stellionem inter ſerpentes numerat: Plinius ſeparat: *Theophraſtus* (ait) *auctor eſt, anguis modo & ſtelliones ſenectutem exuere* . & melius ſanè alij inter lacertos ponunt: etſi Ariſtoteles ab vtroque genere diſtinguit, vt in octauo Hiſtoriarum. φωλεῖ τὰ πολλὰ τῶν ἐναίμων οἷον. τά τε φολιδωτὰ, ὄφεις τε καὶ σαῦραι, καὶ ἀσκαλαβῶται.

Pag. 65, 9 *ſtultitia euectus es.*) Diſtraximus literas quæ in diphthõgum male coaluerant: legebatur enim, *ſtultitiæ vectus*. ſic in libello De interpretatione male in quibuſdã libris *maximæ minimis efficere*, pro *maxima è minimis*.

17 *quanquam ipſe aperiret*) Perturbatæ prius & peruerſæ ſententiæ attulimus interpunctionis rectæ lucem.

Pag. 67, 6 *ſicut forte negotium magiæ faceſſitur*) Non ſatis hanc lectionem concoquo: Puto melius, *vt cuique f. n. magiæ faceſſetur*. vel, *ſimul cui f.*

Pag.

Pag. 68, 3 *tamen Maxime fuisse concedam:*) Non malè scripseris *maximè f.* & sanè non aliter edi debuit. Idē est ac quod statim subiicit, *per me liceat fuerit repertissimum.*

23 *Oeam veneram*) *Oeam* & *Oeæ* perpetuò scripsimus: non vt in vulgatis *Oeeam*, *Oeeæ*, corruptè.

25 *quot sacra nossem percensui.*) Reiecimus quod in omnibus libris inuenimus *quod*. nam alterum sensus postulat, & similes alij loci, *tot mysteriis deûm conscium* &, *tot mysteriorum enumerationes.*

Pag. 69, 2 *religiosis Oeensibus commendata*) Fuit Oeæ Æsculapij nobile templum: ísque deus quasi patronus eius oppidi & tutela habitus: propterea oratio quæ magna ex parte esset de religione & cultu illius numinis, non potuit non esse Oeensibus gratissima. Lego autem, *mentione Æsculapij religionis Oeensibus commendata.*

10 *tot mysteriis Deûm conscium*) Nouè dictum pro *tot mysteriorum*, nisi scribendum *tot mysteriûm.*

Pag. 70, 11 *& forsan ne ob hanc diuini contumaciam*) Scribo, *& fors fuat vt ob hanc diuini contumaciam non inducat in animum verum esse quod dixi.* Similiter aliquanto post, *Fors fuerit vt ne sic quidem credat Æmilianus.* In epistolis Symmachi *fors fuat an* nō raro memini legere pro fortasse, vel fortassean. vt libro primo epistola x v, & x x x i i i. & alibi. *Diuini-contumacia* vox Apuleij vt quæ præcessit, *diuini-sciens*, vbi Magiam *artem piam & diuini-scientem* vocauit: nisi tamē & hoc loco *diuûm contumaciā*, & illo *diuûm scientem* verius est scribi. Falluntur qui putant vocem *contumaciam* hîc non conuenire. Glossarium, *Contumacia* καταφρόνησις, ἀπείθεια.

17 *signum dato, & audiat licet*) Symbolum &, vt alibi vocat Apuleius, memoraculum quo se inuicem agnouerūt Matris Deûm symmystæ fuit hoc, Ἐκ τυμπάνου ἔφαγον, ἐκ κυμβάλου ἔπιον, ἐκιρνοφόρησα, ὑπὸ τὸν παστὸν ὑπέδυον. quo synorgiastæ Liberi patris, ἀστράγαλος, σφαῖρα, στρόβιλος, μῆλα,

ῥόμβος, ἔσοπτρον, πόκος· quo participes ſacrorum Eleuſiniorum, Ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης· ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον, καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην. Adi, ſi lubet, par ſcriptorum doctiſſimum, Clementem Alexandrinum, & Arnobium.

21 *cuius vel iniquiſsimo animum expleſſe*) Et hoc ex edit. Rom. nam alij, *animo*.

Pag. 71, 4 *quamquam eo tempore*) Omnes codd. *quanquam meo tempore*. ineptè. In Rom. verò etiam poſt aliquot paginas, *meo tempore* iterum vitioſè *pro eo tempore*.

6 *Scilicet eum*,) Apertior erit ſententia ſi compoſitam vocem in ſua principia diſſoluas, *Scire licet*. cæterùm tota periodus tenebricoſa admodum, nonnihil etiam corrupta antè edebatur. quod priores cēſores, non vidêre: nos vidimus, nec túlimus: ſed omnes tenebras recta diſtinctione, & mutatione vocis *aucupatum*, in *aucupantem*, ſuſtulimus.

13 *fumum terra ſua emergentem*.) Scribebatur, *mergentem*: hoc eſt δύοντα vel δυόμενον. ſcripſimus *emergentem* auctore Homero qui ἀποθρώσκοντα dixit. imò ratione ipſa ita flagitante, & rerum natura.

19 *cui vulturio Alexandrini cœli*,) Sperne diſtinctionem vulgarium librorum, *cui vulturio, Alexandrini cœli quicquam*.

20 *omnis fumi non imperitus*) Non omnes animaduertent quare hoc dicat. Obiicit autem Craſſo iſti vitam paraſiticam: paraſitorū enim hæc ſolertia fuit, hæc palma. Ait quidam de eo grege apud Diphilum comicum,

Ἀτενὲς δὲ τηρῶ τοῦ μαγείρου τὸν καπνόν·
Κἂν μὲν σφοδρὸς φερόμενος εἰς ὀρθὸν τρέχῃ,
Γέγηθα, καὶ χαίρω τι καὶ πτερύσσομαι·
Ἐὰν δὲ πλάγιος καὶ λεπτὸς, εὐθέως νοῶ
Ὅτι τοῦτό μοι τὸ δεῖπνον ἀλλ' οὐδ' αἷμ' ἔχει.

Præterea fuit ea ætate frequens in ore hominum prouerbium,

bium; quod in historia aliquot Augustorum apud Spartianum & Capitolinum sex septem locis notare memini, *fumum vendere*, vel *per fumum aliquid vendere*: de eo qui gratia qua valebat apud principem ad quæstum suum abutebatur. Eò etiam allusum esse ab Apuleio declarat quod infra non longe ait: vt ne impunitum Crasso foret, quòd Æmiliano homini rustico fumum vendidit.

23 *facilius ad eum Alexandriam vini aura*) Loquitur de Crasso Alexandriæ commorante: rectè ergo nos *Alexandriam* scripsimus, cum hîc quoque vulgatæ editiones ineptirent: vbi est *Alexandria*. sed & *perueniſſet* potius scripserim. iam enim Crassus Alexandriæ non erat.

26 *ieiunus adhuc & abstemius,*) ἄσιτος καὶ ἄοινος. *Abstemius* comica licẽtia nõ est ὁ μὴ μετέχων οἴνȣ vt vertitur in Glossaria: sed ὁ μήπω: qui pro hora diei nihil dum vini bibit. Si bene memini ita accipit & Tertullianus de Christianorum stationibus & ieiuniis alicubi loquens.

Pag. 72, 6 *quem Oeæ reliquerit*) Malim, *reliquerat*.

8 *Quàm verò subtiliter*) Nimium fastidiosi fuerant, quibus hęc Rom. cod. lectio displicuit, & *sublimiter* maluerunt. En criticorum vel oscitantiam vel ἀχειοσίαν.

Pag. 73, 11 *Nam equidem hæc fabra tecum*) Placet admodũ quod docti viri excogitarunt, *hæc fabricantem*. sic tamen vt nostræ coniecturæ nõdum nos pœniteat, *hanc fabram tecnam* id est, *technam*. Imò verò sic potius scribet qui me audiet, *Nam equidem hæc fabra tecum fabricantem hesterna die animaduerti*, &c. nam quia inter *fabra tecum*, & *fabricantem* & literarum & soni est similitudo aliqua, ea re corruptus hic locus, vt alij μυρίοι ἐπὶ μυρίοις. *hæc fabra* valet, τὰ σοφὰ ταῦτα. supple μηχανήματα, & commenta.

Pag. 74, 8 *iam pridem abligurriuit.*) In cod. Rom. *iam iam pridem abligurr.* an quod ita auctor scripserit, an scribarum vitio, non facilè dixerim.

Pag. 74, 13 *tribus millibus nummis*) Si ad Latinitatis normam exigas ſcribes, *nummûm*, vel *ter mille nummis*. ſed illo potius modo auctor ſcripſerat: vt infra, *ſexaginta millibus nummûm*.

21 *haudquaquam occulta res acta eſt*) Malim *occultò*.

Pag. 75, 4 *quanquam ſunt ſoluta audacia*) Arriſit mihi hæc lectio vetus præ illa noua *ſolita aud.*

Pag. 75, 16 *& cum ſit ſceleti forma turpe & horribile*) Non eſt noſtri moris emendationes noſtras venditare, inque illis περπερεύεσθαι: tamen hunc locum & quatuor alios qui nõ longo interuallo ſequuntur, Muſis fauentibus emendauimus. Legebatur in editionibus aliorum, *cum ſit celeri forma*. ſcripſimus *ſceleti f.* nam quid eſt *celeri forma*? illa verò quorundam emendatio, *hebeti forma* planè hebes & ἀπροσδιόνυσος. noſtra verò correctio tam certa vt de ea ne dubitandum quidem ſit. Nam *ſceleti forma* eſſe legendum paret liquidò ex ipſa re primum: iſtud enim de quo agitur ſigillum ea facie fuiſſe dicebatur ab Apuleij accuſatoribus. arguunt illa mox, *Tertium mendacium veſtrum fuit, macilentam vel omnino euiſceratam formam diri cadaueris fabricatam, prorſus horribilem & larualem.* omnino ſceleti formam his verbis deſcribit. contrà Apuleius, in refutatione huius falſi, tribuit ſigillo ſuo *faciem decoram & ſucci plenam*. quæ ſunt planè ἐξ ἀντιφάσεως oppoſita formæ σκελετώδει. Paret etiam manifeſtiſſime ex veſtigiis deprauatæ lectionis cum hoc loco: nam editio illa Romana, quam toties laudamus, præfert *celeti* non *celeri*. tum reliquorum qui ſequuntur, in quibus *ſceleſtus* legebatur. quis adeò Academicus vt pronunciare dubitet, & *celeti* literulæ adiectione in *ſceleti*, & *ſceleſtus* quoties in hac diſputatione occurrit, vnius item literæ detractione in *ſceletus* mutãdum? Sed omnem dubitationem vel Pyrrhoni alicui ademerit ipſe Apuleius paullo pòſt ita ſcribens: *Hiccine eſt ſceletus? hæccine eſt larua?* Lege eo loco cum vulgatis *ſceleſtus*. quæram à

te vbi

to vbi antè dictum sit aduersarios Apuleij laruam appellasse istud simulacrum. sed certo certius scripsisse illũ *sceletus*, voce Græca: pro qua Latinam subiicit *larua* ceu interpretamentum prioris, Glossarium vetus, Σκελετὸς, *larua sceletus*. nihil opportunius ea auctoritate ad probandam nostram emendationem fingi potuit: ex qua duo discimus: alterũ, vocem *larua* in superiore loco esse interpretationẽ dictionis *sceletus*: alterũ, vocabulum *sceletus* etsi Græcum purum putum, pridem tamen ciuitate Latina fuisse donatum: ne quis fortè miretur oratorem in foro Romano vocem Græcam toties vsurpasse. Det verò mihi aliquis Latinum vocabulum proprium (nam *larua* κυρίως aliud est) Græco ἰσοδυνάμον, & concedam eo potius vsurum illum fuisse. Norunt tamen eruditi Græcis literis, quam familiaris ea lingua huic scriptori fuerit: cuius Veneres & Charitas plurimis locis felicissimè aut vertendo exprimit, aut Latinè imitatur. quod sæpe interpretes quia non animaduertebant, ob Græci sermonis imperitiam, fœdè & turpiter lapsi sunt. Sic mihi risum aliquando mouisse memini Beroaldi subtilem horũ verborũ interpretationem Milesia septima, *accipite virum ipsa morte quam formidant alij meliorem.* vbi cum ille non videret Græcanicam elegantiam elegantissimam, Deus bone quam ineptè se gerit? atqui *morte melior* non aliud quàm mortis contemtor. Græcè ad verbũ dixeris, δέχεσθέ με τ' ἢ θανάτου, ὃν φοβοῦνται πάντες, κρείττω. Tale illud quoq; lib. XI. *secretóq; mãdatis quibusdã quæ voce meliora sunt.* sic enim Græci τὰ ἀπόῤῥητα vocant λόγου κρείττω. Legas ibidem & *inuinius* quod Græci ἄοινος imitatione dictum: vt *illiberis* apud Tertullianum IIII contra Marcionem pro eo quod Græci dicunt ἄπαις. Noster verò libro De philosophia etiam *symbolæa* Latinè protulit. vbi tamẽ *symbolæ* vel *symbola* perperam scribi video. Mirum verò nondum esse emacula-

tum istum eiusdem libri locum, quo notissima Platonis sententia continetur. *Illum quidem qui natura imbutus est ad sequendum bonum non modo sibimet intimatum putat: sed omnibus etiam hominibus: nec pari aut simili modo: verum etiam vnumquemque acceptum esse: de hinc proximis, & mox cæteris qui familiari vsu vel notitia iunguntur.* Quæso, quem sensum ista sic scripta habent? Legendum est absque omni dubio: *non modo sibimet ipsi natum putat.* Deinde, *verùm patriæ vnumquemque acceptum esse.* vel, *astrictum.* adeóne quisquam in literis peregrinus, vt ista vnde sint desumpta, non statim agnoscat? Ex eodem philosopho debuit & hic locus emendari, lib. De deo Socratis, quem ita nobis edidit vir ille doctissimus qui nuper, bono publico, cum suis manuscriptis eos libros contulit. *Ita enim est apud Platonem: ne quisquam arbitretur omnia eum vulgò loquentium captasse. quippe etiam semotis arbitris vno cum Phædro extra pomerium sub quodam arboris opaco vmbraculo signum illud ac nuntium sensit, ne prius transcenderet illius amnis modicum fluentum, quàm increpitum inclinatum amor retinendum placasset.* Cedo quemuis arbitrum, neminẽ esse qui ista intelligat ita scripta. sed omnes mendas sustuleris, si primò *omina* legeris non *omnia*: deinde *sub quodã arboris opacæ vmb.* non *opaco.* postea *ne prius transcenderet Ilißi amnis m. fl.* nam ad Ilissum habitus ille sermo, vt initio eius dialogi narratur. postrema autem sic, *quàm increpitu indignatum Amorem recinendo placasset.* Res sic habet: Socrates post habitam illam orationem quam ab eo expressit Phędrus, traiicere Ilissum, ad cuius ripas ambo sedebant, cogitabat, ne iterum talem aliquam necessitatem idem ille imponeret: Inter hæc, suũ illi dæmonium insusurrat, grauiter offensum esse ei Cupidinem ob superiorem orationem, qua amorem increpuerat: faciendum ei omnino esse, vt eum prius quàm amnem transcendat placet. placandi Dei vnicam viam & rationem esse statuit Socrates τὸ

παλι-

παλινῳδεῖν. Hæc ita Plato: quæ eò protulimus vt ſuperiorem emendationem noſtram confirmaremus. *Increpitu* dixit Apuleius pro increpatione. ſic apud eundem *agnitus* pro agnitione. Ita enim legi debet initio III Floridorum hic locus: *Reperias apud ipſum multos ſales, argumenta lepidè inflexa, agnitus lucidè explicatos.* Loquitur de Philemone comico, & eius comœdiis. *agnitus* ſunt αἱ ἀναγνωρίσεις. quæ fuit vel operoſiſſima pars plerarúmque fabularum veteris comediæ: vt ex Ariſtotele, & Plauto ac Terentio ſcimus: nam Ariſtophanes non vtitur: at vulgò ſcribitur in Apuleio *agnatos* perabſurdè. *Recinendo placare* in ſuperiore loco eſt, ἱλάσασθαι τῷ παλινῳδεῖν. quod Horatius dixit *recantare opprobria.* Venit & commodùm alius loci mihi nunc in mentem, ex eodem Platone emẽdandi: quem & ipſum non poſſum quin apponam. Legitur ſub finem libri De dogmate Platonis, in deſcriptione pereruditа partiũ corporis humani. *At enim illæ optimæ ſunt partes, quas labor ſubigit: vt femina, ipſáque ſeßitandi regio.* Apage tam ſtultam ſententiam, quæ optimas corporis noſtri partes vocat femina & clunes. Scribe, *opimas*, hoc eſt, vt loquitur Plato in Timæo, vnde totus ille locus eſt expreſſus, σαρξὶ ξυμπεπληρωμένας. Sententia aperta & certa: quam habes fuſius tractatam tum apud alios, tum Lactãtium De opificio Dei cap. XIII. Poteram plura adiicere vel ex ſingulis huius elegãtiſſimi auctoris libris: ſed hæc ſatis fuerint, excitãdæ quorundam ſupinitati neſcio dicam an ſecuritati: qui nulla aut leuiſſima Græcarum literarum cognitione imbuti, ſolos ſe aliquid ſcire putant. Atqui plurima eos peccare neceſſe eſt, quibus id præſidium deeſt. Equidem vix vnquam in iſtorum νῦν ἐπιπολαζόντων criticorũ ſcripta oculos coniicio quin certiſſima indicia τῆς οὐκ ἐμπειρίας τῶν Ἑλληνικῶν animaduertam. At hęc querela alius erat loci & temporis.

Pag. 76, 2 *formas è buxo*) Hæc vera γραφή. Roman. cod. *Gnosso* mendosissimè. gradum fecit ad veram lectionem Bernardus Philomathes qui è mass. edidit, *euoxo*. Coluius fecit *è buxo*. verè & ingeniosè.

9 *qui mihi factum volebat.*) Imitatur Terentium,

- dij tibi Demea
Bene faxint, cum te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle.

Simile apud Plautum & hunc nostrum, *illi prouentum cupit*: quod vsitatius *velle alicui & cupere alicui*. Illo modo iterum locutum memini Apuleiũ De philosophia, *Animas bonorum deamare, & studere illis, factúmque velle vti quàm plurimum potiantur* (ita lege non *potiuntur*) *bonis artibus*. Nihil igitur mutandum initio epistolæ L X. Symmachi libro primo, *Gelasius cui factum volo, imperialis domus curã recepit.* quin potius emendandus alter eiusdem locus epistola L X X I. libri eiusdem, *quæso, vt ei virtute qua celsus es, fautum velis*. Lego *factum v.*

14 *ex ea se fecisse*) Roman. & aliæ, *sed ea se f.* nullo sensu quem restituit *ex* pro *sed* repositum. malo tamen quod postea reperi in editione Philomathis, *Secundum ea.*

Pag. 77, 14 *adeo euidens signum*) Omnes cod. *ante euid.* perspicuè mendosè pro *adeo* vel *tam*

22 *cum audirem sceletum.*) Ita esse legendum satis superque ante probauimus. tamen oẽs codices & hîc & tribus locis proximis *scelestus* scriptum habent: vt dubium non sit antiquum esse hoc mendum. Sed veritati, vt ille ait, nullum temporis spatium præscribere potest.

Pag. 78, 8 *bene tam puris*) Laborantem à praua distinctione locum emendauimus.

19 *duat deus iste*) Quid sunt meriti qui hanc γραφὴν Romanæ edit. mutarunt? nam in aliis omnibus libris legas *aut deus iste*. sententiâ nullâ. *Duat* pro *duit* nisi ita scribendum

dum potius. vel est, vt *fuat*.

Pag. 79, 14 *nec vice vlla comprehensus*,) Exprime, vt puto voluit vocem Platonicam ἀκατωνόμαστος. quare lego *voce* non *vice*. magis κατὰ πόδας libro De dogmate Socratis, ἄρρητον ἀκατωνόμαστον vertit *indictum innominabilem*. est ibidem & alia vox Platonis ἀπερίμετρος quod esset, *nullo loco comprehensus*. sed illud prius verum est.

Pag. 80, 7 ἑστία τε οἰκήσεως) Videtur Cicero cum hæc verteret, legisse ἑστία γε οἰκήσεων: videlicet ἔστω. & ἱερὰ πάντων θεῶν, absque πᾶσι: quæ tamen dictio retineri potest pro *apud omnes* vel *consensu omnium gentium*. Ciceronis interpretatio hæc est. *Terra igitur, vt focus domiciliorum, sacra deorum omnium est. quocirca ne quis iterum idem consecrato.*

9 ἐν ἄλλαις πόλεσιν) Cicero, *in vrbibus*, ἐν ταῖς πόλεσι.

22 *in cæteris caussis minimè prosperum matrimonium*) Caue assentiaris illi emendationi, *in cæteris casibus*. Recta enim est vulgata omniū librorū lectio *caussis*. & ita in libris Iurisconsultorum accipi vocem, *caussa* alibi monebamus. Sic αἰτία in illo Matthæi, εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός. Plane respondet Hebræorum ארות.

Pag. 81, 1 *Cæterum cur Æmil.*) Iacentem sententiam ereximus adiectis interrogationis notis.

6 *M. Antonius, Cn. Carbonem*) Accusationis huius fortasse meminit M. Tullius epistola ad Pætum: vbi de Cn. Carbone loquens. *Iam pater eius*, inquit, *accusatus à M. Antonio, sutorio atramento absolutus* putatur: tamen quia de accusatione suscepta in iuuenili ætate sermo est, nescio an non auctori hîc memoria imposuerit: vt M. Antonio tribueret, quod debuerat L. Crasso: quem certum est, cum esset adolescentulus vndeuiginti annorum Cnæum siue Caiū (mira enim vel librorū vel auctorum in hoc prænomine varietas) Carbonē perculisse. Meminit Cicer. variis locis, nec non auctor libri De caussis corruptæ eloquentiæ.

6 *C.Mutius A. Albutium.*) Cicero *Titum* vocat. Bruto, *Mutius augur quod opus erat per se ipse dicebat: vt de pecuniis repetundis contra T. Albutium.* Notę inimicitiæ inter Mutium Scæuolam & Albutium, etiam ex Lucilij versibus quos refert Cicero primo De finibus.

7 *P.Sulpitius Cn. Norbanum*) Tullius Caium Norbanum vocat De oratore lib. II. Celeberrima fuit ista accusatio, & propter reum, & propter eius patronum M. Antoniũ.

7 *C.Furius. M. Aquilium.*) Existimo scribendum, *M'. Aquilium.* nam hunc constat grauissimorum criminum fuisse postulatum, & M. Antonij patrocinio seruatum.

9 *iuuenes laudis gratia plurimum hoc rud. sub.*) Cicero pro M. Cælio. *Voluit vetere instituto eorum adolescentium exemplo qui post in ciuitate summi viri & clarissimi ciues exstiterant, industriam suam à populo Rom. ex aliqua illustri accusatione cognosci.* Auctor libri De caussis corruptæ eloquentiæ, *Nonodecimo ætatis anno L. Crassus C. Carbonem vno & vigesimo, Cæsar Dolabellam, altero & XX. Asinius Pallio C. Catonem, non multo ætate antecedens Caluus Vatinium, iis orationibus insecuti sunt, quas hodiéque cum admiratione legimus.* Hieronymus Augustino, *puerulis est iactantiæ, quod olim adolescentuli facere consueuerãt, accusando illustres viros suo nomini famam quærere.*

20 *demissum & subornatum*) Satis noue, nescio an satis Latine, *demittere accusatorem* pro submitere. Fortasse *emissum* scribendum, quo dicitur modo emissarius : aut Græcissat Apuleius: nam Græcis καθιέναι & dimittere significat & submittere.

Pag. 84, 6. *assuetudine coniugis torpens*) An *desuetudine*? an ita potius, *à solitudine coniugij torpens.*

Pag. 86, 23 *confestim Roma aduolauit* :) Erat in omnibus libris *Romam* prorsus contra rationem : præcessit enim paullo ante. *Ipsa de ea re Pontiano filio suo Romam scripsit.* Ibi erat Pontianus : inde acceptis matris literis Oeam euestigio venit.

venit. Ac suspicio est scripsisse Apuleium, *Roma Oeam aduolauit.*

Pag. 87. 7 *inter precationem matris*) Suspicor legendum *Procationem matris.* hoc est, dum illius nuptias proci multi ambiunt, postquam semel eius animus ad nubendum est conuersus. Pudentillæ nuptias à pluribus procis fuisse expetitas, non vno loco dicit Apul.

10 *quod vtinam numquam euenisset*) est quod Græci dicũt, ὅ μήποτ' ὤφελον.

11 *vxoris meæ respectus*) Maneat hæc vetus scriptura, non *aspectus*: *respectus* hac ratione, Latinum & probum verbum si probi Iuuenalis Suetonius, ipse Tullius.

15 *non ita ante multos annos*) Priores omnes editiones per facetè, *non ita pridem ante multos annos.*

24 *& conuersum ab vxoria re*) Imò *auersum.* si satis ego sanus & meæ spontis.

Pag. 88, 5 *prospectu maris qui mihi suauissimus est*) Restituimus in suum locum veram priscarum editionum lectionem, *maris*: nam *matris* quod in recentioribus extat, nullam reliquerat superlationem ἀτοπίας.

21 *quoniam mihi soli, ait*) Locus corruptissimus, & quem frustra fortasse speremus sine libris posse sanare. mihi certè οὐκ ἐφικτόν. tamen, quod in nobis est, vulnus ita obligamus, vt aliqua sit sententia, *quoniam mihi soli, ait, rerum omnium* curam *crederet: confidere sese fore vt id onus recipiam.* Vox *crederet* cum deprauata, tum loco mota fuisse videtur. multa in omnibus scriptoribus ita corrupta transpositione verborum. atque adeo venit in mentem loci è Plautina Truculento, quem ita perturbatum in omnibus libris vidimus.

pró di immortales Calliclem video senem,
Alteram tonstricem, alteram ancillam suam meus
Qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere.

ita enim reſtitui debet.

-pro di immortales Calliclem video ſenem
Meus qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere.
Alteram conſtricem huius, alteram ancillam ſuam.

22 *quoniam non formoſa pupilla*) Subtili commento Apuleius honori ſuo velificatur, cum iis argumentis facit Pontianum ſe ad nuptias hortari quæ alium auertiſſent: nam quis non potius ducat virginem pupillam hoc eſt ἐπίκληρον, eamque formoſam: quàm viduam mediocri facie mulierem, & liberorum matrem? verùm id quia cenſet Pontianus alienum à philoſophicis Apuleij moribus, ideo hoc argumento duci ſe ait, vt illum conditione vſurum confidat. Ita interpretor hunc locum: neque iis aſſentior qui *pupulam* legendum cenſent: neque autem iis qui *pupillam* accipiunt de puppis virginum, quas Græci πλαγγόνας & δαγῦδας vocant. Lego deinde, *Sin hæc reputans*. hoc eſt, incommoda quæ modò diximus.

Pag. 90, 7 *ne ſi omnino*) Perperam antè, *niſi omn.*

18 *idem libidinum ganearumque locus*) Scripſerim *lucus*. Ganeæ & eiuſmodi loca ædilem metuentia, ſeorſim eſſe ſolent ab hominum conſpectu: ideo *lucum* appellat, reſpiciens ad tenebras lucorum.

Pag. 91, 1 *qui iſtum deperduint multi sunt.*) Equidem neque iſtam lectionem ſatis concoquo: neque eorum emendationem probo, qui legunt *depereant*: id enim planè contra auctoris mentem. Fortaſſe ſcribend. *quî iſtum di perduint multa ſunt.* *quî* non vt apud comicos in hac locatione, pro vtinam: ſed pro quare.

24 *Lex, inquit, negat poſſe diſſoluere*) Scribebam, *Res inquit. n. p. d.* Sed quia vett. omnes codd. habēt *Flax, inquit n.* puto ſcribendum, *flagitantibus negat poſſe diſſ.*

P. 92, *HS XXX*) Romanus codex XXX. alij eandem ſummam perſcriptam. Ex ipſis Apuleij verbis liquet intelli-

telligere eum de aliqua ſumma inſanùm magna : itaque vel *tricies* verum fuerit: vel etiam maior aliqua fortaſſe ſumma.

10 *homo iuſtus & morum*) Nihil deerit ſi legas *iuſtus & verus*. ſic accipi *verus* pro δίκαιος notum omnibus.

1 *totam domum contumeliis abnuit*) Si putarem eam eſſe ſententiam quam ij probant qui legi volunt *obuoluit*, dicerem ſcribendum minore mutatione *obnubit*. & eſſet dictum vt apud Ciceronem & Salluſtium *cooperire facinoribus*. id enim eſt *obnubere*: vnde apud Solinũ *oculos nictatione obnubere*. Nunc puto ſententiam eſſe longè aliam. Scribo autem, *vetula & effœta, nunc demum contumeliis abnuit.* Vult hominis non paupertatem ſed egeſtatem indicare: qui & patrimonium ſuum totum abligurrierit : & cui vxor iam effœta deſierit eſſe vectigalis. Sic enim ante dictum lecti ſui contumeliam fuiſſe iſti vectigalem. *Abnuere contumeliis* elegantiſſime dictum pro eo quod Plautus dicit *exaruiſſe ex amœnis rebus*. *Contumelia* vt apud Græcos ὕβρις accipitur Latinè non rarenter iſto modo. & eſt ἀρχαϊκῶς dictum, vt antè, *curare rebus alienis*. Talem ſententiam deſiderari arguit vox *cæterùm*: imò arguunt ſupra & infra ſcripta ſi quis attentè legat. Fuit cum placeret *alit* aut *abluit*: quod eſſet πλιώειν Græcorum pro λοιδορεῖν aut ποιεῖν λοιδορεῖσθαι ſignificatione Hiphil Hebrȩorum. non placet id nunc mihi. Vocis *totam* prior pars originem habuit à fine vocis præcedentis, male geminata ſyllaba, vt ſæpe.

29 *domi ſediſſet*) Terentius,

an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem?

Sic καθῆσθαι apud Græcos ἐπὶ πάσῃ ἀπραξίᾳ·

Pag. 93, 7 *immedicatum os*) Malȩ præeũt qui hæc mutant: non ſequor. *immedicatum* eſt καταφαρμαχθέν non vt putant ἀφαρμάκευτον.

Pag.94, 13 *se mihi manu sua mortem allaturum*) Parum Latinè: scrib. *illaturum*

18 *quas tamen cum saltas*) Ingeniose Lipsius ita emendauit priorē lectionem *consultas*. Tu, inquit Apuleius, tam ignauus es, vt cum Philomelam, aut Medeam, aut Clytemnæstram saltas, gladium non habeas, quem histriones cum argumētum postulat solent gestare. Hunc gladium non rectè idem ille vir eruditissimus cum baculo tragœdorum confundit. Baculum illi semper habuerunt præ manibus, quamcumque fabulam saltarent: gladium non nisi cum cædes erat in argumento. Ac videntur fuisse hi gladij histrionici parui ad latus vel clunes dependentes, ne gestus agentibus essent impedimento. Propterea legi mox fortasse debet, *tanta formido ferri est, sine clunaclo saltas.* non *cludine*. *Clunaclum* A. Gellius inter species gladiorum refert: & Festus docet gladium esse ad clunes appendi solitum: quales fere laniorum sunt & coquorum: Propius accedere ad vulgatam lectionem, in ea emendanda non quiui. Qui *sine ludione* corrigunt, & Halicarnassensis Dionysij locum afferunt, ij mihi videntur, vt ingenue loquar, leuissimè in cognitione antiquitatis fuisse versati.

26 *è tabulario publico*) Absurdè vulgò, *tabulario Pontiani præsente, & contrà scribente Aem.* lectio quam edimus apertissima est. *Contrascribere* dixit vt Grȩci *ἀντιγράφειν*. notum quid sit *ἀντιγραφεὺς* apud oratores Atticos.

Pag.96, 6 *siquidem id foris scripsit*) Nisi aliud latet, censeam scribendum *foras*.

Pag.97, 9 *ad expellendum à me crimen M.*) Apponam priorem lectionē & fidei meæ caussa, & vt videant studiosi, quantum hic locus nobis debeat: *ad expellendum à me crimen Magiæ, sedulò omissa, memorabili laude Rufini vice mutauit* Non dubito applausuram nostræ emendationi coronam docto-

rum

rum:cæteri quid ſentiant, θεὶξ ἀνὰ μέσον.

Pag.98, 5 *καὶ ἐρῶ· καὶ ἐλθέτω νυῦ πρὸς ἐμὲ ἕως ἔτι σωφρονῶ.*) Vulgati codices, καὶ ἔρως ἐλθέτω νυῦ πρὸς ἐμὲ, ἔτι σωφρονῶ. Scripſimus, καὶ ἐρῶ. vbi enim amoris erit aperta cõfeſſio in his verbis, ni ita legas? ἕως ante ἔτι ex ſequentibus locis reſtituimus. Senſus eſt, Vos magum dicitis Apuleium, & me ab eo magicis cãtaminibus in amorẽ illectam: ita eſt: amo illum: & coniungi cum eo volo, dũ adhuc ſum meæ ſpontis. elegantius ſcripſeris Ναὶ ἐρῶ. fortaſſe etiam ἔλθετε non ἐλθέτω legendum. Suadere videntur iſta aliquantò pòſt. *Pudentillam quæ ſcripſerat diſsimulamenti & deridiculi cauſa, ἐλθέτω ἕως ἔτι σωφρονῶ poſt haſce literas euocaſſe ad ſe filios & nurum.* nam ſi ego illum locum rectè capio, legendum ibi ἔλθετε· quod ſi eo loco, etiam in aliis omnibus vbicunque iſta periodus extat. Scribemus ergo: Ναὶ ἐρῶ· καὶ ἔλθετε πρὸς ἐμὲ, ἕως ἔτι σωφρονῶ. multo commodiore ſenſu.

6 *quæ Græcè interpoſuit*) Rufini ergo aliquæ partes fuerãt, in cauſſa dicenda? Non puto. itáque lego, *quæ Græcè interpoſui.*

19 *Nemo erat qui pro me ferret*) *Ferret* eleganter pro referret. Simplex pro compoſito: quod apud optimos ſcriptores creberrimum. Non ergo audiendi qui *faceret* aut *eſſet* volunt ſcribi, aut *ſtaret.* Sic in libro De deo Socratis, *cerni* pro *diſcerni. Natura neque vno neque gemino modo, ſed pluribus cernitur.*

Pag.99, 2 *quàm exprobrantis*) Supple *magis.* Helleniſmus Latinis quibuſdam quàm ipſis Græcis familiarior.

8 *ὡς μοχθηρὶ ὑμᾶς*) Vulgò, ἡμῶν.

10 *καὶ ἐρῶ·*) Iam antè emendauimus.

21 *ne auſcultarent, ſibi potius audirent*) *Sibi audirent* ἀρχαϊσμὸς imitatione, vt videtur, Pacuuij. Illius ſunt hi verſus.

Nam iſtis qui linguas auium intelligunt,
Plúſque ex alieno iecore ſapiunt quàm ex ſuo,

Magis audiendum quam auscultandum censeo.

Pag. 100, 6 ἐγὼ οὔτι μεμάγευμαι· ὅτι δ' ἐρῶ, αἰτία ἡ εἱμαρμένη ἔφυ.) Hæc nostra emendatio est, quam elicuimus ex ista priorum omnium librorum: ἐγὼ οὔτε μεμάγευμαι οὔτε περῶ τὴν εἱμαρμένην ἔφη. corrupta omnia, & hiãtia: deest enim verbum αἰτία. Sensus est, *Ego*, ait, *non sum incantata: sed amoris mei caussa est Fatum.* Emendationem nostram non possumus librorum auctoritate confirmare: sed possumus Apuleij ipsius. nam benè à nobis restitui illa, ὅτι δ' ἐρῶ, αἰτία ἡ εἱμαρμένη ἔφυ, euincunt hæc statim, *Nubendi autem seu rationem seu necessitatem Fato adscribit.*

23 *nulla impertita mora subneruasti*) Quæ malùm ista vox *subneruasti*? an scribendum *subeneruasti*? an *subuertisti*? Sed videtur omnino vox hîc aliqua fuisse ab vsu remotior & secretior, quam propterea corruperunt quia non intelligebant. Scrib. *suppernasti*: quod optime cõuenit cum præcedenti *præcipitasti*: sunt enim ambo paullo petita longius. *Suppernare* quid sit ex Catullo, Festo, Scaligero notum eruditis.

Pag. 101, 2 *Sed sum ego inscius*) Græcissat: ita enim vsurpat vocẽ *inscius*, vt Græci ἀμαθὴς de homine inepto & parum prudente.

10 *filius matris suæ pudenda exprobret stupra*) Vulgò, *matris suæ*. Illud *ante has Imperatoris Pij statuas* quam vim habeat intelligunt, qui meminerunt sub Imperatoribus capital fuisse ante principis imaginem vel nudasse se, vel obscęni aut dixisse aut fecisse quidquam. Id crimen impietatis historici nominant.

15 *Tune quod in cubiculo agat p.*) Magnam tenebricosę sententię lucem attulerit qui eam ita concipiet: *Túne quod in cubiculo agat perquiris, ne mater tua amatrix, sed omnino fœmina? éstne vt in ea cogites nisi vnam parentis religionem?* Ne mater tua ἀρχαϊκῶς pro nedum, vel, nõ dicam mater tua. Sic

antè

antè bis locutus hoc lib. quare meritò illa nobis suspecta vulgi scriptura, *ne mater tua nō dicā amatrix.* scalpellum (nisi habes ipse aliquid melius) adhibe, & illa mihi reseca, *non dico*: quæ verba isto quidem loco non emam vitiosa nuce οὐδ᾽ ἰσχάδος μιᾶς.

Pag. 102, 15 *nefando, immani impetibili.*) Mira vox hac notione, & vt puto, quam legunt plures quàm intelligunt. Propriè *impetibile* idem est ac petitioni obnoxium, quod facilè possit impeti. Solinus de Chamæleonte, *Impetibilis est coracis: à quo cùm interfectus est, victorem suum perimit interemptus.* Nisi me fallit memoria, non est alius Solino antiquior qui eam vocem vsurpauit. Postea cepit hoc vocabulum accipi de re turpi & reprehensioni obnoxia, vt in hoc loco Apuleij. Symmachus epistola CIII libri noni. *Nam mihi turpe atque impetibile est, attonito animo & fronte mœsta lætos adire conuentus.* In alia omnia it vetus magister qui Glossarium scripsit. *Impetibille, ἀνεπιχείρητον, ἀνεπιτήδευτον.* sic interpretatur quasi præpositio negandi vim haberet. non absurdè · tamen ita vsurpatum nondum legi, si bene memini. ab eadem origine est ibidem, *Inpeteius, βίαιος.* pro impeteius.

16 *Athenienses quidem*) Non displiceat mihi *quondam.*

Pag. 103, 9 *tuum factum obliuio capesseret.*) In vulgatis, *obtuto.* scripsimus *obliuio*, ex coniectura, qua nullæ γραμμικαὶ δείξεις certiores.

Pag. 104, 4 epistolam Pudentillæ Græcatiorem) μᾶλλον ἑλληνίζουσαν. duriusculè dictum.

9 ἐλθέτω ἕως ἔτι σωφρονῶ) De his verbis ante diximus. Omnino placet ἔλθετε. Illa, inquit, prius deridiculi caussa scripserat ἔλθετε ἕως ἔτι σωφ. cum tamen non vocaret illos ad se tum serio: postea verò eadem Pudētilla iterum scripsit ἔλθετε. & serio ad se liberos suos euocauit. Non video qui commodus elici sensus possit ex ἐλθέτω. Litera ε

in ω degenerauit, vt apud Agathiam litera τ. ita enim scribi debuit hic eius locus ex libro primo, καὶ ὁποῖα ἄττα παράλογα ἐν αὐτῷ ξυνηνέχθη. non ὁποῖα ἄωτα. quod ferri non potest. Eo ipso loco ι in locum υ successisse doctissimum virum, qui elegantissimi eius scriptoris editione immortali beneficio nos sibi deuinxit, nescio quomodo fugerit. Scribendum enim ἐκείνω τὼ φύλω ἐς τόδε δυσμενείας ἠλθέτην. non τὼ φίλω. Ibidem scribe, εἰσήρρησε, non εἰσήρησε. vox est Aristophanis: cuius item hæc est libro tertio, in qua ισ in κ perperam coaluerunt, ibi, οἱ μὲν γὰρ ταῖς σκύραις τὼ πόδε περιειλιττόμενοι, εἴργοντο τῆς πορείας. Legendum ταῖς σισύραις τὼ πόδε περιειλ. vt apud eundem comicum ἐν πέντε σισύραις ἐγκεκορδυλημένος. Loquitur Agathias de Soterico & eius sociis, quos hostis in lecto iacentes oppressit: iis fugere tentantibus, pedes veste stragula inuoluti, fuerunt inutiles. σκύραις esse dictionem Græcam non facile aliquis mihi persuaserit. dubito etiam de voce κλινοστρόφιον quæ initio libri IIII inter κολαστήρια ὄργανα recensetur. τοῦτο δὲ ποῦ κεῖται; vt ille ait apud Athenæum. Fortasse legendum, χειλοστρόφια. Synesius epistola LVIII. καὶ πιεστήριον, καὶ ῥινολαβίδα, καὶ ὠτάγραν, καὶ χειλοστρόφιον. Hæc & huius generis nō pauca nuper in eo scriptore obseruabamus, cum eum, simul in manus venit, auidissimè percurreremus.

22 *ne ciues denuo ad sportulas conuolarent*) Ita fuit tum moris in omni solemnitate: siue aliquis tyrocinij diem celebraret, siue nuptias faceret, siue honore insigni aliquo auctus, eum auspicaretur.

Pag. 105, 15 *mater futura in ipso materno sinu*) Non erat alius in isto libro locus magis corruptus: quem tamen nullo negotio (quod impune dixisse liceat) in integrum restituimus. Ita autem scribebatur, *mater futura in ipso materno, si nubat in segete, adulta super fœcundam glebam. vel enim sub vlmo marita cubet in ipso gremio terræ, matres inter s.*

20 *ille*

20 *ille celeberrimus in comœdiis versus*) Græcum versum deesse ex eo licet coniicere, quia deest. non est autem dubium, pertinuisse eum versum ad laudationem ruris, aut vitæ rusticæ. Tale illud ex Menandro,

ἐστὶν ἀρετῆς καὶ βίου διδάσκαλος
ἐλευθέρου, τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγρός.

nec non istud Plauti

Vrbani fiunt rustici. D O. pudicius.
Faciunt illi, quàm qui non fiunt rustici.

Pag. 106, 24 *mentiri falsa audes & sesquialtera?*) Adiecimus copulam prorsus necessariam.

Pag. 108, 6 *vel is Moses aut Iannes.*) Ita scribi debet non vt vulgo *Ioannes*. Plinius libro X X X. capite primo, *Est & alia Magices factio à Moyse, & Ianne & Iotape Iudæis pendens.* De Moyse quàm falsum sit, & vnde ea opinio manarit, scimus nos Christiani. Iannes hic est de quo Paulus, Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσεῖ. Iudæum fuisse Iannem, nescio an Plinio debeā accredere: mihi enim verior Numenij Pythagorici sententia videtur, qui Ægyptios ἱερογραμματεῖς fuisse scribit: eósque tanta Magiæ fama apud suos, vt omnium iudicio soli digni habiti sint, qui Moysi veris miraculis Ægyptum eo tempore percellenti, se opponerent.

Pag. 109, 10 *factam coniunctionem*) Ineptam lectionem suas res sibi habere iussimus *coniectionem*. Supra, *me grandem dotem in principio coniunctionis nostræ mulieri amanti extorsisse.* & aliquoties *coniungi* hoc sensu positum prius.

22 *C C C C milibus nummûm*) Sic codex Rom. alij C C C.

Pag. 110, 3 *in concordia coniugis*) Magis probem, *coniugij*.

Pag. 111, 14 *conciliator fauissor*) Quid si, *conc. fautor suasor.* nam videntur duæ voces in vnam male confusæ.

19 *de quo supra dixeram*) Fortasse, *de qua supra dixi iam*. Respicit illa superiora, *Mulier H S quadragies possidebat ex quo*

sanè aliquantam pecuniam nullis tabulis, sed vt æquum erat, mera fide acceptam filius debebat.

Pag. 112, 6 *primo hoc vitrici beneficio*) Lego *vitricus*.

16 *tirocinio professionis suæ*) causidicinæ nimirum: fuit enim Pontianus eloquentiæ studiis deditus & disertus, vt ex aliquot locis huius Apologetici apparet *professionis* legi debere non *profectionis*, etiam alij viderant.

20 *prope exacto consulatu*) Scio apud optimos scriptores proconsul & proprætor sæpe inuicem confundi: at consulem appellari qui proconsulari imperio prouinciam aliquam regat, non memini alibi legere: sed quia prouinciæ diuidi olim solitæ in prætorias & consulares, posterior ætas eum qui obtineret prouinciam consularem appellauit consulem, & id munus consulatum, vt hoc loco. Sic ὕπατος Ἀσίης præses Asiæ prouinciæ dicitur à poeta veteri qui epigramma fecit in Laodicen,

Σῆμα δ' ἀμαλδύναντος ἀνωΐστοιο χρόνοιο,
Μάξιμος ἔκδηλον θῆκ' Ἀσίης ὕπατος.

Enimuero euiluit tandem superbum Consulis nomen: adeo vt etiam magistratus municipales consules appellari non erubuerint. Sic ait Ausonius se Burdigalæ fuisse consulem: & ita apud Philostratum accipio aliquot locis in Sophistarum vitis, vt in Polemone, ἡ μὲν δὴ Πολέμωνος οἰκία, πολλοὶ ὕπατοι. Mox ibidem, Ἥρα μὲν γὰρ τοῦ αὐτοσχεδιάζειν μᾶλλον ὁ Ἡρώδης ἢ τοῦ ὕπατός τε καὶ ἐξ ὑπάτων δοκεῖν. Idem libri secūdi initio, Ἡρώδης ἐτέλει μὲν ἐκ πατέρων ἐς τοὺς δισυπάτους. vtitur eadem voce & in Niceta, in Aristocle, in Antiocho, & in Antipatro Hierapolitano. quibus omnibus locis caue accipias de Romano consule: sed pro magistratibus, vt dixi, municipalibus, vel alio quo genere dignitatis. ita accipit Agathias libro secundo, vbi de Trallibus terræmotu euersis loquens, ait Augustum ὑπάτοις ἑπτὰ τῶν ἐν τοῖς μάλιστα εὐπατριδῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἀνδρῶν ἐκ τῆς Ῥώ-

μης

μης ἀπολεξάμενον, ἅμα τῷ σφετέρῳ πλήθει στεῖλαι ἐς τὴν ἀποικίαν. Appellat ὑπάτους, non eos qui tempore Augusti sic nominabantur: sed illos qui coloniæ Tralleis deducendæ sunt præfecti. Sed puto scripsisse Agathiã ὑπατικοὺς ἑπτά.

P. 114, 13 *cuius animi disputationẽ.*) Lego, *cuius Auitus disputationẽ.*

Pag. 115, 9 *quàm in omnibus Mineruæ curriculum*) Scribendum cẽseo, *quã in omnibus diuersũ curriculũ cũ fratre opt. m. v. currat.*

20 *neque comperari neque perfici*) Lego, compleri.

Pag. 116, 4 *filiam Rufini malæ compertam*) Scribendum censeo, *mali compertam.* vt loquuntur optimi auctores.

9 *externasse eam*) Proba & sincera lectio, non *exterminanda* vt reponuut quidam. *Externare* valet, pro externo habere. Sic dictum vt apud Paulum apostolum ξένοι τῶν διαθηκῶν, & ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας. ita loquitur & Appianus quarto De bellis ciuilibus, Ἡμεῖς δὲ ξένοι καὶ ἀλλότριοι τῶν συνθηκῶν ὄντες, πολεμήσομεν.

12 *tandem illam filiæ suæ machinam Rufinus admouet.*) Corruptissimè in prioribus editionibus, *tandem illam filiæ suæ machinam Rufino admouet.*

15 *puero obtulit & obsternit*) *Obsternere* est ob oculos sternere. Cur malint quidam *substernit* nulla ratio legitima afferri potest. Scribo deinde, *At ille puellæ meretricis blandimentis, & lenoniis patris illectꝰ.*

Pag. 117, 1 *si verum velis*) Legebatur, *si puerum velis.* sustulimus exuberantem literam: certiore, opinor, coniectura quàm alij quibus visum, *si puero velis.* A nobis stat sententia quæ illam emendationem respuit: & similes loci, qui nostram confirmant. Supra, *Imo enim si audire verum velis Æmiliane, tu potius caducus.* item, *Imo si verum velis, vxor ad prolem multo auspicatius in villa quàm in oppido ducitur.*

8 *Inuestem à nobis accepisti:*) *Inuestis*, propriè, cui nõdum vestitur pudor, vt loquitur Tertullianus. tamen aliter Glossarum auctor, *Inuestis*, ἄφθορος. rectè: nam quod in fe-

mina virgo, id in mare inueſtis. Tertullianus De virginibus velandis, *Materfamiliæ vocatur licet virgo, & paterfamiliæ licet inueſtis.* Ibidem, *Si virgo mulier non eſt, nec vir inueſtis eſt.* Eſt igitur inueſtis qui Græcè ἤϊθεος: quo ſenſu veteres Latini etiam pueros virgines vocarunt, vt notat Nonius: & in patrum ſcriptis frequenter. ſic & παρθένος accipitur interdum pro ἤϊθεος, vt Apocalypſeos cap. XIIII. contrarium eſt *veſticeps*, ὁ ἐφθαρμένος καὶ τῶν ἀφροδισίων πεῖραν ἔχων.

15 *in ludo quoque glad.*) In hac periodo non pauca fuerant deprauata, in hunc modum, *in ludo q. g. frequens viſitor, nomina g. & p. & v. planè quidem, vt puer honeſtè ab ipſo l. d.* Porrò ex hoc loco apparet, in ludo gladiatorio laniſtam nõniſi honeſtiores docuiſſe per ſe: reliquos autem per alios, quorum opera ipſe vice ὑποδιδασκάλων vtebatur: ſic fieri amat in aliis quoque ludis.

Pag. 118, 13 *mihi hanc veniam tribueret*) Venia, nõ eſt συγγνώμη ſed χάρις. Sic apud Ciceronem ſæpiſſimè.

19 *enim longè ſerius ratus f.*) Ita Rom. edit. *Enim* initio ſententiæ, vt apud Terentium & alios veteres non raro.

20 *filij contumeliis infectam,*) Scrib. *infeſtam.* vt ex antitheſi colligitur, *deuinctam.*

Pag. 119, 13 *ſi quid ei humanitus attigiſſet,*) Alterutrum puto ſcripſiſſe Apuleium, *accidiſſet*, vel *contigiſſet.*

14 *Cape iſtud matris tuæ teſtam.*) Vulg. lib. *cape iſta vt m. t.*

16 *obſequentiſſimum maritum*) Sic in veteri lapide.

D. M.
ÆMILIO. VALERIO
CHORINTO. HOMINI. BONO
QVI VIXIT ANN. XL.
DEFVNCTO HONORIBVS ÆDILICIIS
ANTONIA TORTONIA
MARITO OBSEQVENTISSIMO
B. M. F.

26 *inſa-*

26 *inſanam putabit*) Male in vulgatis *inſanum*. Simili errore paullo poſt in iiſdem, *relictum* pro *relictam*. Ipſam Pudentillam compellat.

Pag. 120, 16 *pro pedibus tuis adiicio*) Sententia, ni fallor, poſtulat *abiicio*.

21 *Ipſe iam vt ſui potens, ac qui acerb.*) Vulg. *Ipſe iam vt ſui potens ac vir, acerbiſſ.*

Pag. 122, 14 *reminiſcimini, quod reſponderatis.*) Apertè corruptus locus: legendum fortaſſe, *Saltem fingite aliquid, comminiſcimini quid reſponderetis ei qui vos ita rogaret: Quoniam omnẽ* &c.

Pag. 123, 7 *Dentes ſplendidas*) Ex editione Romana. vulgo *ſplendidos*.

11 *Prior natu ea eſt*:) Pudendo errore in omnibus editionibus, *is eſt*. quam multis ſupra de ætate Pudentillæ diſpuputatum?

12 *Dotale accipe*:) videlicet inſtrumentum: ſic Græci Iuriſconſulti τὸ προικῷον· non rectè vulgo, *Dotalem ac*.

16 *procul à culpà philoſophiam tuitus ſum*.) Male hic quoque locus à ſcribis imperitis fuerat acceptus: ita nempe, *procul à culpa philoſophiæ tutus ſum*. inepta ſententia. Principio dixit, eſſe ſibi purgandam apud imperitos philoſophiam: nunc in epilogo ait ſe id feciſſe, & quod initio ſuſceperat præſtitiſſe. Ita ergo legendum vt eſt à nobis emendatum.

18 *imo contra vbique ſi cum ſeptem pennis eum tenui.*) Nullus locus æquè me exercuit atque hic: quid profecerim docti iudicabunt. Scribo, *immo contra vbique, ſi circumſeptum pennis eum tenui.* ſermo eſt allegoricus: quem accipio de Æmiliano præcipuo accuſatore. illius accuſationi & calumniis ita reſpondiſſe gloriatur, vt non ſolum inſontem ſe probarit: ſed hoc amplius illum vbiq; ſontem: idque rationibus adeo claris vt refelli nequeant. hoc illa verba ſignificant, *circumſeptum pennis tenui.* alluſic eſt ad venationem ferarum, quæ fit per lineam pennis rubenti-

bus distinctam. Lucanus,

- dum pauidos formidine ceruos
Claudit odoratos metuentes aëra pennæ.

Ouid. *Nec formidatis ceruos includite pennis.* meminerunt & alij poetæ, ac Seneca non semel. Ea linea formido Latine dicitur, Oppiano δειμαλέη μήρινθος; cui simile apud Lycophronem, in alio genere venationis ἰξευτοῦ πτερόν. Hæc lectio proximè abest à veteri Romana: in recentioribus *pœnis* non *pennis* scriptum est.

20 *tuam existimationem reuereri, quàm potestatem vereri.*) Acutè vt alia multa. Floridorum primo. *Neminem proconsulum, quod sciam, prouincia Africa magis reuerita est, minus verita.*

24 *Dixi.*) Debemus hanc quoque vocem editioni Romanæ: nam illam recentiores editiones omisere.

Pag. 174 *tolle annotationem quæ incipit versu 12. & eius loco hanc repone.* 23 *nulla impertita mora subneruasti* Putabā scribēdum *suppernasti*. sed nihil mutandum. *Subneruare* vetus & proba vox est, idem significans ac *suppernare*. similique analogia facta. Ea dictione memini veterem Bibliorū interpretem exprimere aliquot locis Hebræum עקר quod est succidere suffragines. vt 2. Samuelis cap. VIII. vbi LXX. verbo παραλύειν vtuntur. & Iosuæ capite XI. bis: vbi LXX. νευροκοπεῖν pro eo dixerunt. Glossariū, νευροκοπῶ, *subneruo*.

Quæ sequuntur ita emendabis.

Pag. 19, 26 ei vniti. 20, 5 tangant. 19 in nubibus varij, & d. 30, 26 quid ex ist 33, 17 θεραπεύεσθαι. 34, 20 Catharmœ, Socrati dæmonion, Platonis τ. 48, 7 percensere. Gr. 82, 20 dimissum. 143, 11 φαρμακεία. 144, 25 παραπαίουσι. 162, 14 πυροσδιόνυσος. P. 169, 11 hac notione. Pa. 149, 31 *adde*: His iam editis obseruauimus Bernardum Philomathem ex suis mss. vno aut altero loco hos titulos in sua editione reposuisse.

INDEX

INDEX RERVM NOTATV DIGNIORVM IN IS. CASAV-boni Castigationibus.

FINIS.